

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему:
**«Формування та реалізація
інвестиційних проектів на підприємстві
(на матеріалах ТОВ „Агрофірма „ім. Довженка”)»**

Виконав: здобувачка першого рівня вищої
освіти, групи 401-ЕП

спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»

Шендрик Ю.О.

Керівник: Хадарцев О.В.

Рецензент:

Полтава – 2023 р.

Консультанти:

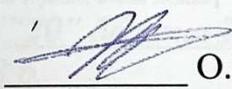
з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорона праці)

14.06.2023 р. О.В. Хадарцев

Здобувач

14.06.2023 р. Ю.О. Шендрик

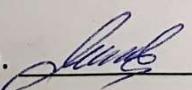
Керівник роботи

14.06.2023 р. О.В. Хадарцев

Нормоконтроль

14.06.2023 р. О.В. Хадарцев

Допустити до захисту:

Завідувач кафедри 15.06.2023 р. М.Б. Чижевська

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу
ступінь вищої освіти «бакалавр»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу
М.Б. Чижевська
«17» квітня 2023 року

З А В Д А Н Н Я НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Шендрик Юлія Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Формування та реалізація інвестиційних проектів на підприємстві
(на матеріалах ТОВ «Агрофірма „ім. Довженка“)

керівник роботи Хадарцев О.В., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “20” березня 2023 року №236-фа

2. Строк подання здобувачем роботи 23.06.2023 р.

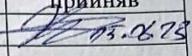
3. Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та
методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі
документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність
підприємства

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ Розділ 1. Теоретичні основи розроблення інвестиційних
проектів Розділ 2. Організаційно-правові і економічні характеристики
діяльності ТОВ «Агрофірма „ім. Довженка“» Розділ 3. Особливі напрямки
покращення процесу формування та реалізації інвестиційних проектів
ТОВ «Агрофірма „ім. Довженка“» та оцінка

5. Перелік графічного матеріалу:

Ілюстративний матеріал у кількості 13 аркушів представлений у
Додатку Г

6. Консультанти розділів роботи

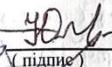
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	д-р. Хадарцев О.В.	 10.05.23	 13.06.23

7. Дата видачі завдання 17.04.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретична частина	17.04–07.05.23	
2	Аналітична частина	08.05–28.05.23	
3	Проектна частина. Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	29.05–18.06.23	
4	Рецензування та підготовка до захисту	19.06–25.06.23	
5	Захист випускної роботи бакалавра	26.06–02.07.23	

Здобувач

Шендрік Ю.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Хадарцев О.В.

(прізвище та ініціали)

Примітки:

10. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з боку кафедри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
11. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою (цикловою комісією).
12. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

РЕФЕРАТ

Шендрик Ю.О. «Формування та реалізація інвестиційних проектів на підприємстві (на матеріалах ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»)». Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття першого рівня вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2023.

Робота містить 150 сторінок, 27 таблиць, 18 рисунків, 97 найменування використаної літератури, 4 додатки.

Об'єктом дослідження є ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка», його виробничо-господарська діяльність, специфічні методи і механізми формування та реалізації інвестиційних проектів, їх дієвість в процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

Метою роботи є розкриття поняття інвестиційного проекту, обґрунтування необхідності його оцінювання, підготовка пропозицій та доказових рекомендацій щодо підвищення ефективності інвестиційних проектів.

У роботі розглянуто теоретичні основи розроблення інвестиційних проектів на підприємстві, здійснено дослідження стану, проблем та перспектив розвитку агропромислового комплексу України, здійснено організаційно-економічну характеристику підприємства, проведено аналіз економічних та фінансових показників діяльності підприємства, проведена діагностика стану, проблем та перспектив функціонування підприємства на ринку. Сформована інвестиційна пропозиція, складений інвестиційний проект для її реалізації та оцінена економічна ефективність.

Одержані результати можуть бути використані керівництвом підприємства в процесі організації господарської діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, реальні інвестиції, інвестиційний проект.

ESSAY

Shendrik Yu.O. Formation and implementation of investment projects at the enterprise (on the materials of ALD «Dovzhenka Agrofirma»). Qualification work of a bachelor to receive the first level of higher education in specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activities» – Poltava: National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», 2023.

The work contains 150 pages, 27 tables, 18 figures, 97 the name of the literature used, 4 appendices.

The object of the study is ALD «Dovzhenka Agrofirma», its production and economic activities, specific methods and mechanisms for the formation and implementation of investment projects, their effectiveness in the process of carrying out the economic activities of the enterprise.

The purpose of the work is to reveal the concept of an investment project, justify the need for its evaluation, prepare proposals and recommendations for improving the efficiency of investment projects.

The paper considers the theoretical foundations for the development of investment projects at the enterprise, conducted research on the state, problems and prospects for the development of the agro-industrial complex of Ukraine, carried out the organizational and economic characteristics of the enterprise, analyzed the economic and financial performance of the enterprise, diagnosed the state, problems and prospects for the functioning of the enterprise in the market . . . An investment proposal was formed, an investment project was drawn up for its implementation, and economic efficiency was assessed.

The results obtained can be used by the management of the enterprise in the process of organizing economic activity.

Keywords: investment, investment, real investment, investment project

ЗМІСТ

Вступ	9
Розділ 1. Теоретичні основи розроблення інвестиційних проектів.....	11
1.1. Поняття інвестиційного проекту: його зміст та класифікація	11
1.2. Процес розроблення та реалізації інвестиційного проекту	19
1.3. Основні методи оцінювання інвестиційних проектів.....	32
Розділ 2. Організаційно-правова і економічна характеристика діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».....	48
2.1. Аналіз стану та перспектив розвитку агропромислового комплексу в Україні	48
2.2. Організаційно-правові основи діяльності підприємства	62
2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства.....	72
2.4. Стан охорони праці	85
Розділ 3. Основні напрями покращення процесу формування та реалізації інвестиційних проектів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»	93
3.1. Аналіз інвестиційної діяльності та інтенсивності використання реальних інвестицій підприємства.....	93
3.2. Формування інвестиційного проекту розвитку ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» та оцінювання його ефективності.....	103
Висновки та пропозиції.....	126
Глосарій.....	143
Список використаних джерел.....	152
Додаток А. Фінансова звітність ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019 рік.....	162
Додаток Б. Фінансова звітність ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020 рік	181

Додаток В. Фінансова звітність ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2021 рік	199
Додаток Г. Ілюстративний матеріал до кваліфікаційної роботи	223

ВСТУП

Інвестиції – це найважливіший і найбільш дефіцитний економічний ресурс, використання якого сприяє зростанню ефективності виробництва і конкурентоспроможності підприємства, створенню нових робочих місць, підвищенню зайнятості населення та рівня його добробуту. Діяльність підприємств в довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їх розвитку значному ступені визначається рівнем інвестиційної активності та масштабами інноваційної діяльності, розширення якої потребує створення спеціальних умов і, в першу чергу, збільшення обсягу інвестицій та підвищення їх ефективності. Об’єктивне економічне оцінювання інвестиційних проектів – це одна з необхідних передмов їх надійності та ефективності. Вона потребує глибокого вивчення проблем, із якими приходиться стикатися при оцінюванні інвестиційних проектів. Тому дослідження аспектів оцінювання інвестиційних проектів в сучасних умовах є досить актуальною проблемою.

Метою кваліфікаційної роботи є розкриття поняття інвестиційного проекту, обґрунтування необхідності його оцінювання, підготовка пропозицій та доказових рекомендацій щодо підвищення ефективності інвестиційних проектів.

Кваліфікаційна робота спрямована на вивчення етапів розроблення та реалізації інвестиційних проектів, методів їх оцінювання, а також факторів, що впливають на оцінку в умовах невизначеності та ризику. Об’єктом дослідження є інвестиційні проекти.

В ході дослідження були поставлені наступні завдання:

- розглянути економічну сутність інвестиційного проекту та його складові;
- систематизувати класифікацію інвестиційних проектів підприємства;
- розглянути підходи до послідовності та етапів розроблення і реалізації інвестиційного проекту;
- узагальнити існуючі підходи щодо оцінювання інвестиційних проектів;
- розкрити організаційно-правові основи підприємства;

– проаналізувати основні економічні та фінансові показники підприємства;

– дослідити інвестиційну політику підприємства та визначити напрямки її покращення;

– запропонувати технічне рішення, сформувавши його у вигляді інвестиційного проекту та оцінити його економічну ефективність запропонованих заходів.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємства, наукові розробки та публікації на тему дослідження та звітність підприємства.

Методологія дослідження базується на наукових методах, заснованих на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах економіки. Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку досліджувались із використанням методів індукції та дедукції, за допомогою яких визначалось місце конкурентоспроможності продукції у стратегічному управлінні підприємством, а також з'ясовувались ключові терміни.

Теоретичну основу дослідження складають законодавчі акти щодо управління інвестиціями, нормативні документи, наукові праці та публікації на тему дослідження.

Практичне значення отриманих результатів досліджень полягає в теоретичному узагальненні та науково-прикладному обґрунтуванні шляхів покращення існуючого процесу формування та реалізації інвестиційних проектів.

При написанні даної роботи використовувались наступні методи дослідження: класифікація, аналіз та синтез для визначення сучасних підходів до формування програми обліку ризиків у діяльності підприємства; економіко-статистичний аналіз з метою вивчення господарської діяльності підприємства. Розрахунки проводились на ПЕОМ.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

1.1. Поняття інвестиційного проекту: його зміст та класифікація

Відповідно до сучасних тенденцій розвитку держави необхідно кількісно змінити галузеві, технологічні, економічні, екологічні співвідношення та пропорції, структуру та якість людських ресурсів на ринку праці, проектну територію, міжгалузеві, міжрегіональні та міждержавні взаємовідносини. Крім того, особливу увагу слід приділяти обґрунтуванню, підготовці, управлінню та в кінцевому підсумку ефективній реалізації інвестиційних проектів. Водночас інвестиційні проекти вимагають пильної уваги та детального дослідження, оскільки рішення про капіталовкладення в умовах обмежених ресурсів, у тому числі фінансових, виробничих, людських та інших, вимагають детального вивчення та виваженого підходу.

Підхід багатьох науковців до інвестиційного процесу вносить дуже вагомий внесок, серед них Бірман Г., Бланк І. О., Губський Б. В., Загородній А. Г., Кондратьєв М. Д., Перерва П. Г., Шапіро В. Д., У. Шарп, Шеремет В. В., Яковлев А. І., Ястремська О. М. та інші. При цьому основний акцент у більшості досліджень робиться на характеристиці їх макрорівневих потоків, тоді як окремі проблеми прикладного характеру не отримали відповідного вирішення та масштабу і потребують подальшої розробки та вдосконалення в науковому та практичні розділи, але, на жаль, не дає повного та чіткого розуміння цього, не враховує динамічні процеси глобального середовища. Водночас актуальним є подальший розвиток теоретичного забезпечення, зокрема узагальнення основних аспектів теорії управління проектами, уточнення визначення інвестиційного проекту, підвищення ефективності управління корпоративними інвестиціями, розроблення класифікації інвестиційних проектів як теоретичну основу інвестиційного процесу з урахуванням сучасних умов господарювання.

Інвестиції як економічна категорія мають багатозначне та широке значення. Саме тому сучасна економічна наука не містить єдиного підходу до визначення інвестиційного проекту як економічного терміну.

Першим найпоширенішим підходом до визначення в методичній та науково-педагогічній літературі є визначення проекту як ідеї, плану, програми, завдання, задачі, тобто категорії, орієнтованої на майбутнє, котра з того моменту здійснення такої ідеї чи такого плану залишається в минулому.

Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, вкладених в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, в результаті яких створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [5]. У цьому контексті інвестиційний проект можна визначити як оптимальний набір дій для інвестора в певному секторі, комплексне та скоординоване планування, яке поєднує людські, матеріальні та інші ресурси, що веде до економічного та соціального розвитку.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [5] інвестиційний проект – це комплекс організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових, технічних та інженерно-технічних заходів, що здійснюються суб'єктами інвестиційної діяльності, які деталізуються шляхом оформлення планово-розрахункової документації, необхідної і достатньої для обґрунтування, організації та управління роботою з реалізації проекту.

Основні підходи до визначення сутності поняття «інвестиційний проект» представлені в табл. 1.1. Як вже зазначалось, інвестиційний проект можна охарактеризувати як ідею, план, програму дій, конкретні завдання, але в будь-якому випадку він є цілеспрямованим. про майбутній результат.

Як показує огляд літературних джерел, більшість науковців виділяють чотири основні характеристики інвестиційного проекту:

- інвестиційний проект – документ або комплект документів;
- інвестиційний проект потребує вкладення певної кількості ресурсів;
- інвестиційний проект спрямований на досягнення певних цілей.

Нами узагальнено деякі сучасні визначення поняття інвестиційного проекту та визначено такі його сутнісні ознаки:

Таблиця 1.1 – Економічна сутність поняття «інвестиційний проект»

Автор або джерело	Визначення
В. Федоренко [72]	Викладення цілей та особливостей конкретного інвестування й обґрунтування його доцільності
В. Вітлінський [26]	План чи програма заходів, пов'язаних зі здійсненням капітальних вкладень із метою наступного повернення коштів й отримання прибутку
Н.Р. Стасюк [66]	Основний документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, у якому в загальноприйнятій послідовності його розділів подаються основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією
Б. Щукін [76]	Згідно з першим аспектом інвестиційний проект – це спеціально підготовлена документація з максимально повним описом і обґрунтуванням всіх особливостей майбутнього інвестування... щодо другого аспекту інвестиційний проект – це комплекс заходів, які здійснює інвестор з метою реалізації свого плану нарощування капіталу
І.А. Бланк [18]	Сукупність заходів, що передбачають певні капіталовкладення для отримання прибутку або соціального ефекту в майбутньому
Г.О. Бардиш [17]	Повний комплект організаційно-технічних і фінансово-економічних документів та заходів, необхідних для досягнення поставленої мети (розвиток техніко-економічної бази виробництва, започаткування виготовлення продукції, здійснення нових методів або форм діяльності) в умовах обмеженості наявних ресурсів з обов'язковим отриманням економічного чи соціального ефекту
Т.В. Майорова [48]	Системно обмежений і закінчений комплекс заходів, документів і робіт, фінансовим результатом якого є прибуток (дохід), матеріально-речовим результатом – нові або реконструйовані фонди, або придбання та використання фінансових інструментів чи нематеріальних активів з подальшим отриманням доходу чи соціального ефекту
Г. М. Тарасюк [68]	Сукупність документів, що характеризують проект від його задуму до досягнення заданих показників ефективності й обсягу, що включають передінвестиційну, інвестиційну, експлуатаційну і ліквідаційну стадії його реалізації
В. П. Савчук [62]	Спеціальним чином оформлена пропозиція щодо зміни діяльності підприємства, яка переслідує певну мету; такого роду пропозиція повинна базуватися на обґрунтованому комплексі законних дій, спрямованих на досягнення певних цілей з використанням наявних ресурсів. У

– це мікроекономічна система, що має власний предмет, мету і знаходиться в тісній взаємодії із зовнішнім середовищем;

– це сукупність відносин, пов'язаних із розробленням, розподілом і споживанням інвестиційного продукту;

– це складний ряд дій;

– це разова подія;

– це набір документів, що характеризують проект, від планування до досягнення заданих експлуатаційних характеристик;

- це реальний об'єкт інвестування;
- містить необхідні розрахунки та обґрунтування, що підтверджують доцільність його виконання;
- має чітко визначену мету;
- головна мета – подальше повернення коштів, отримання прибутку або досягнення соціального впливу;
- потребує вкладення низки ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів);
- має чітко визначені терміни;
- включає передінвестиційну, інвестиційну, експлуатаційну та ліквідаційну фази реалізації;
- є законним (носить легітимний характер).

Узагальнення сучасних поглядів вчених-економистів також дозволило виявити багатоаспектність поняття інвестиційного проекту в підходах до його визначення. На основі аналізу визначень інвестиційного проекту автором розроблено схему підходів до визначення сутності поняття «інвестиційний проект», представлену на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Підходи до сутності поняття «інвестиційний проект»

Дослідження змісту поняття інвестиційного проекту дозволило при аналізі категорій визначити сутність інвестиційного проекту, тобто основні підходи до його інтерпретації, зокрема системний, організаційний, формальний, функціональний, ресурсний та результативний. Це дало змогу уточнити визначення поняття інвестиційного проекту, особливістю якого є врахування прийнятих підходів. Інвестиційний проект – це комплекс заходів, обмежених у часі, що має одноразовий характер та чітку мету, спрямовану на отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту і потребує вкладення визначеного обсягу ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових, інтелектуальних та ін.).

Інвестиційні проекти, які за своєю сутністю як життєві цикли є об'єктами управління, потребують різних підходів до їх класифікації. Найпоширенішою класифікацією інвестиційних проектів є галузь інвестування джерел інвестицій, але одного такого розмежування недостатньо, оскільки для прийняття рішення про оптимізацію джерел фінансування інвестиційних проектів необхідно розрізняти їх за ознакою. джерело, обсяг, терміновість, ризик, механізми інвестування тощо (табл. 1.2).

Інвестиційні проекти з позиції їх сутності як життєвих циклів є об'єктами управління, що вимагає використання різних підходів до їх класифікації.

У сучасній літературі з теорії інвестування науковці висвітлюють багато різноманітних класифікацій інвестиційних проектів [17, 29, 35, 51], тобто їх поділу на типи за різними критеріями. Здійснено детальний розгляд наукової бази з теоретичних основ інвестиційної діяльності [42; 44; 55, 68, 76], котрий свідчить про існування великої різноманітності типів і підвидів інвестиційних проектів. Насправді, спосіб управління інвестиційними проектами значною мірою залежить від масштабу (розміру), графіка реалізації, властивостей, обмежених ресурсів тощо.

Найбільш поширеною є класифікація інвестиційних проектів за сферою вкладання інвестиційних ресурсів, однак лише такого поділу недостатньо, адже з метою прийняття рішення щодо оптимізації джерел фінансування інвестиційних проектів необхідне їх розмежування за ознакою механізмів вкладання ресурсів, обсягом, строковістю, ризикованістю тощо (табл. 1.2).

На основі вивчення наукових джерел, присвячених проблемам управління

Таблиця 1.2 – Класифікація інвестиційних проектів

Ознаки класифікації проектів	Класифікаційні групи інвестиційних проектів
Обсяг інвестицій	великі; середні; дрібні
Напрями інвестування	промислові (реальні); науково-технічні; комерційні; фінансові; інноваційні (венчурні)
Механізм вкладання	Реальні; фінансові
Рівень інвестування	галузеві; регіональні; національні; міжнародні
Тип відношень	незалежність; альтернативність; компліментарність; заміщення
Тип доходів	дохід від скорочення витрат; дохід від розширення; дохід від нових ринків збуту; дохід від нових сфер бізнесу; дохід від зниження ризику виробництва та збуту; соціальний ефект
Тип грошового потоку	ординарний; неординарний
Термін реалізації	Короткострокові; середньострокові; довгострокові
Мета	Інвестиційні проекти розвитку; інвестиційні проекти фінансового оздоровлення
Обсяг інвестиційних ресурсів	Малі (до 100 тис. дол. США); середні (від 100 тис. дол. США до 1000 тис. дол. США); великі (понад 1000 тис. дол. США)
Джерело походження інвестиційних ресурсів	Проекти, що фінансуються із внутрішніх джерел, зовнішніх та змішаних
Рівень ризику	поза ризиком; з мінімальним ризиком; з середнім ризиком; високоризиковані
Ступінь терміновості	Термінові й такі, що можна відкласти на пізніший термін
Ступінь ліквідності	Високоліквідні; середньоліквідні; низьколіквідні; неліквідні
Направленість	Комерційні; соціальні; екологічні
Ознака капіталоутворення	Інвестиційні проекти, направлені на збільшення основного і оборотного капіталу
Форма власності	державні; індивідуальні; колективні; спільні
Ефективність проекту	зовнішня; внутрішня
Ефект від реалізації проекту	економічний, а саме скорочення витрат; соціальний, у тому числі збільшення робочих місць; кінцевий, спрямований на остаточну мету; абсолютний як показник його загальної та питомої ваги; порівняний – результат порівняння; мультиплікативний – завдяки багаторазовому використанню; дифузний (ефект розширення); стартового вибуху (вибуховий ефект); акселерації (ефект прискорення); синергетичний (спільний)

інвестиційними проектами [42; 44; 55, 68, 76], класифікуючи проекти, доцільно зробити висновок, що за різними критеріями визначається лише обмежений діапазон їх розподілу за видами, існують розбіжності щодо визначення типів проектів і не враховуються динамічні процеси глобального середовища. Тому

запропоновано розширену класифікацію інвестиційних проектів, у якій систематизовано та висвітлено різні ознаки класифікації інвестиційних проектів.

Пропонується удосконалити цю класифікацію та доповнити її двома іншими елементами класифікації, а саме ефективністю інвестиційного проекту та ефектом від його реалізації. Кожну з цих ознак необхідно розглядати по черзі.

Залежно від ефективності інвестиційного проекту виділяють проекти із зовнішньою та внутрішньою економічною ефективністю [44]. Справа в тому, що кожен інвестиційний проект здійснюється з певною метою. Ефективність таких проектів спрямована не на отримання прибутку у вузькому розумінні, а відкрито на все суспільство, на кожну людину. На цьому етапі мова йде вже про зовнішню діяльність проекту. Природно, що при реалізації суто комерційного проекту може виникнути додатковий соціальний ефект, тому можна стверджувати, що він поєднує дві ефективності: зовнішню і внутрішню.

Також можна розділити інвестиційні проекти за ефектом, отриманим від реалізації [76].

Економічний ефект знаходить своє відображення у різних вартісних показниках. До цих показників належать збільшення обсягу продукції (реалізованих товарів); зростання прибутку; отримана економія за окремими видами ресурсів; зниження поточних валових витрат на виробництво (повної виробничої собівартості), зниження витрат в цілому по підприємству тощо.

Соціальний ефект зазвичай зводиться до збільшення нових робочих місць і рівня зайнятості працездатного населення; поліпшення умов праці, побуту та відпочинку працівників; створення екологічно безпечного середовища тощо.

Під кінцевим ефектом розуміється конкретний результат реалізації інвестиційного проекту, який забезпечує підприємство фінансовими ресурсами для особистого розвитку, наприклад, прибуток від розширення, виходу на нові ринки реалізації продукції тощо.

Абсолютний вплив характеризує загальну або питому вартість, яку компанія отримує від інвестування протягом певного періоду часу.

Порівняльний ефект відображає результат порівняння можливих варіантів інвестиційних проектів і вибору з них найкращого; значення вказує на

економічні та соціальні переваги вибраного варіанту інвестування над іншими доступними варіантами.

Мультиплікаційний ефект виникає тоді, коли первинний ефект збільшується за рахунок багаторазового використання результатів не тільки в цій компанії, а й в інших компаніях або інших сферах діяльності.

Дифузний ефект (або ефект розширення) виникає, коли інновація певного характеру поширюється на інші сфери; саме це робить мультиплікацію можливою.

Ефект «стартового вибуху» є своєрідною ланцюговою реакцією в майбутньому: він стає початком наступного вибухового посилення впливу в певній сфері виробництва чи діяльності.

Ефект акселерації (лат. «прискорюю, акселерую») може відобразитися в будь-якій діяльності підприємства; означає прискорення поширення та впровадження конкретного позитивного результату.

Під синергічним ефектом (грец. «діти разом») розуміється сукупний вплив усіх інвестицій та інновацій на фінансово-економічний стан компанії, коли сумарний ефект перевищує арифметичну суму впливу на діяльність компанії.

Дослідження показало, що існують суттєві відмінності між основними класифікаційними ознаками інвестиційних проектів. Запропонована удосконалена класифікація, заснована на систематизації існуючих підходів та виділенні окремих ключових характеристик інвестиційних проектів, всебічно описує економічну сутність та багатогранність причин, проявів і наслідків реалізації інвестиційних проектів у майбутньому; це може стати важливою теоретичною основою в майбутньому підвищення ефективності інвестиційного процесу.

Крім того, не слід забувати, що необхідною умовою сталого розвитку промислових підприємств у швидкозмінному конкурентному середовищі є ефективне управління інвестиційною діяльністю бізнесу.

Частіше за все інвестиційний проект є предметом реального інвестування, яке може мати форму інвестицій:

– у підвищення ефективності виробництва. Їх головна мета – створити умови для зниження витрат компанії за рахунок більш сучасного обладнання,

навчання персоналу або переміщення виробничих потужностей в регіони з більш сприятливими умовами виробництва.

– у розширенні виробництва. Завдання цього виду інвестування полягає в тому, щоб розширити можливості виробництва готових виробів для ринків у рамках вже існуючих галузей.

– у створенні нових підприємств. Такі інвестиції дозволяють створювати абсолютно нові підприємства, які вироблятимуть товари, які раніше не вироблялися підприємством, або дозволяють підприємству спробувати вийти з існуючих продуктів на нові для себе ринки.

– відповідати запитам державних органів влади та управління. Цей тип інвестицій стає необхідним, коли компанія стикається з необхідністю відповідати вимогам влади щодо екологічних стандартів або безпеки продукції чи інших умов праці, яких неможливо досягти шляхом одного вдосконалення управління [28].

У світлі цієї класифікації інвестиційний проект може бути:

- а) нульовим проектом – включає генерацію нового покоління;
- б) реструктуризація – впровадження передових технологій без зміни профілю підприємства;
- в) реабілітація (перепрофілювання) діючого бізнесу

Слід визначити основні характеристики інвестиційного проекту :

- необхідність великих початкових вкладень;
- тривалий процес освоєння початкової суми інвестицій;
- поступове впровадження проектної потужності в процесі експлуатації створеного інвестиційного об'єкта;

– необхідність додаткових інвестицій в проект під час реалізації для забезпечення фінансування додаткового залучення обігових коштів, витрат на поточний та капітальний ремонт тощо задля досягнення обраних цілей [76].

1.2. Процес розроблення та реалізації інвестиційного проекту

Проведемо вивчення закономірностей процесу розроблення та реалізації інвестиційного проекту.

Савчук В. П. [62] пропонує розділити весь процес інвестиційного аналізу на три послідовні блоки, а саме: визначення розміру інвестиційних потреб відповідного проекту; вибір та дослідження джерел фінансування; визначення вартості залучення капіталу; застосування прогностичної оцінки фінансової віддачі від реалізації інвестиційного проекту та оцінка ефективності прогнозованих грошових потоків шляхом їх порівняння з початковими інвестиціями.

Досить повний перелік етапів процесу планування інвестиційного проекту представлений Федоренко В.Г. [72], котрий описує наступні етапи цього процесу: дослідження та експертиза об'єкта інвестування; визначення кількісних характеристик різних варіантів інвестування; порівняння варіантів інвестування та відповідні інвестиційні розрахунки; підготовка плану фінансування капітальних вкладень з урахуванням особливостей об'єкта інвестування, що розглядається, та можливостей його фінансування; ухвалення рішення про капітальні вкладення та розроблення плану їх здійснення; контроль капітальних вкладень під час реалізації та на наступних етапах.

Більш короткий перелік етапів процесу розроблення та реалізації інвестиційного проекту наведено Гуторовим О. І. [30], який виділив три основні етапи реалізації цього процесу: обґрунтування та прийняття інвестиційного рішення; проектне фінансування; забезпечення рентабельної роботи об'єкта інвестування протягом усього життєвого циклу.

Загалом процес розроблення та реалізації інвестиційного проекту повинен включати процедуру оцінювання не лише доцільності реалізації, а й його розвитку. Зрозуміло, що така потреба відчувається особливо сильно, якщо витрати на розроблення проекту досить значні. Водночас проблема полягає в тому, що обґрунтоване рішення про відмову від реалізації проекту приймається після того, як на його розробку витрачено значні кошти. У цьому контексті виникає необхідність віднести до етапів процесу підготовки та реалізації інвестиційного проекту такий етап, як оцінювання доцільності його розробки та, за можливості, проведення такої оцінки щодо всіх інших етапів. За таких умов загальна послідовність процесу розроблення та реалізації інвестиційного проекту включатиме такі основні етапи (рис. 1.1).

1) формування початкового вихідного масиву інформації для розроблення проекту

- Така інформація повинна включати найбільш узагальнені відомості про сподівані умови розроблення та реалізації проекту, що на даному етапі можуть характеризуватися недостатньо високим рівнем точності

2) обґрунтування доцільності збирання додаткової інформації, необхідної для розроблення проекту

- Таке обґрунтування повинно передбачати можливість відмови від подальшого збирання інформації про проект (з урахуванням сподіваних витрат на таке збирання та наближених оцінок очікуваних фінансових результатів за проектом та потреби в інвестиційних ресурсах для його здійснення), якщо вже на даному етапі реалізація проекту видається недоцільною

3) збір додаткової інформації, потрібної для розроблення проекту (дана стадія реалізується, якщо було прийнято позитивне рішення на попередній; в 56 іншому випадку процес розроблення проекту припиняється)

- Така інформація повинна містити усі відомості про умови та результати здійснення проекту, які можна отримати, забезпечивши належний рівень їх повноти, точності та актуальності

4) обґрунтування доцільності розроблення проекту

- На даному етапі здійснюється наближене оцінювання фінансових результатів реалізації проекту, а також витрат на його розроблення та реалізацію. За таких умов відмова від безпосереднього розроблення проекту відбувається, якщо його реалізація вже на даній стадії видається недоцільною

5) безпосереднє розроблення проекту

- Цей етап виконується у випадку позитивного рішення, прийнятого на попередньому етапі, і включає виконання проектно-конструкторських робіт та детальних планово-економічних обрахунків

6) отримання висновку про доцільність (або недоцільність) здійснення проекту

- Даний висновок приймається на основі прогнозування грошових потоків за проектом з урахуванням чинника часу та їх зіставлення з потрібними обсягами інвестицій у проект

7) пошук джерел фінансування проекту

- Даний етап виконується у випадку відсутності у інвестора (під яким розуміється особа, що приймає рішення про реалізацію проекту) достатньої для здійснення проекту суми власних коштів. За таких умов інвестор вимушений буде звернутися до зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів, зокрема до банківських кредитів або коштів від випуску цінних паперів

8) обґрунтування доцільності подальшої реалізації проекту з урахуванням фактичних можливостей залучення необхідних інвестиційних ресурсів

- Потреба у здійсненні такого обґрунтування з'являється, якщо сума коштів від зовнішніх джерел виявляється недостатньою або ціна їх залучення перевищила ту, яка закладалася у попередніх обрахунках фінансової ефективності проекту. За таких умов інвестор може відмовитися від подальшої реалізації проекту або зменшити його масштаб

9) вкладення інвестицій у проект

- Цей етап реалізується у випадку, якщо інвестор на попередньому етапі ухвалив позитивне рішення про здійснення подальших кроків у процесі здійснення проекту

10) обґрунтування доцільності початку функціонування проекту

- У випадку, якщо інвестиції у проект вже вкладено, починати його експлуатацію є доцільним, якщо фінансові результати (чистий грошовий потік за ним, тобто сума прибутку та амортизаційних відрахувань) є додатними

11) контроль за функціонуванням проекту та забезпечення максимальної ефективності такого функціонування.

- Головне завдання інвестора на цьому етапі – досягти максимальної віддачі від проекту

12) обґрунтування доцільності припинення експлуатації проекту.

- Така доцільність виникає або якщо чистий грошовий потік за проектом стає від'ємним, або якщо з'являється можливість замінити цей проект іншим, що характеризується достатньо високим рівнем прибутковості

13) припинення експлуатації проекту

14) розроблення та здійснення заходів з продажу залишкового майна за проектом, зокрема реалізації основних засобів, що функціонували за проектом, за їх залишковою або ліквідаційною вартістю

Рисунок 1.1 – Основні етапи розроблення інвестиційного проекту

Отже, запропонована послідовність процесу розроблення та реалізації інвестиційного проекту відкриває можливість відмови від продовження реалізації цього процесу на різних етапах.

Крім того слід зазначити, що кожен інвестиційний проект у будь-якому випадку повинен містити такі елементи [44]:

- матеріали проекту;
- учасники та заходи, які вони здійснюють;
- організаційно-економічний механізм реалізації проекту (взаємодія учасників);
- організаційні, оперативні та часові межі.

Проектна документація включає в себе:

1) Офіційні документи, необхідні для проектування об'єктів капітального будівництва (проектна документація):

- техніко-економічне обґрунтування проекту будівництва підприємства, будівель, споруд;
- проект будівництва підприємства, будівельно-монтажних робіт для компанії;
- обґрунтування інвестицій у будівництво підприємства, будівлі чи споруди;
- бізнес-план, поданий у складі заявки на участь у конкурсі з розподілу централізованих інвестиційних ресурсів.

2) додаткові документи, розроблені учасниками інвестиційного проекту під час розгляду цих проектів та підготовки до реалізації проектів.

Вихідна інформація про проект знаходиться в проектній документації. Для використання матеріалів проекту в діяльності з оцінювання, аналізу та експертизи проекту вони повинні містити таку інформацію:

- 1) опис складу учасників;
- 2) опис дій, які необхідно виконати, із зазначенням конкретних обсягів, строків виконання та виконавців;
- 3) інформація про компанії-учасники;
- 4) інформацію про продукцію, що вироблятиметься, у тому числі про відмінності від наявних на ринку;

- 5) відомості про стан виготовленої продукції та необхідні ресурси;
- 6) відомості про наявність інформації щодо обґрунтування допустимості, початкових дозволів у проекті містобудівного, архітектурного, інженерного, технологічного та іншого рішення;
- 7) обґрунтування можливості забезпечення підприємства спеціалістами необхідних професій і кваліфікації в період реалізації проекту;
- 8) інформація про екологічні та соціальні наслідки реалізації проекту;
- 9) обґрунтування юридичної прийнятності проекту;
- 10) обґрунтування комерційної реалізації проекту; 11) ставлення місцевого самоврядування до реалізації проекту;
- 12) обґрунтування зазначених у проекті цін на продукцію, роботи та послуги;
- 13) опис організаційно-економічного механізму реалізації проекту, у тому числі перелік необхідних заходів державної підтримки;
- 14) розрахунок та обґрунтування результатів і витрат для кожного учасника проекту та для сторонніх господарських організацій, інтереси яких зачіпаються в процесі реалізації проекту;
- 15) обґрунтування економічної доцільності реалізації проекту його учасниками в народному господарстві в цілому та в окремих регіонах зокрема;
- 16) умови зупинення виконання проекту.

Наказом Міністерства економіки України затверджено Методичні рекомендації щодо складання бізнес-плану, що узагальнюють світовий досвід складання бізнес-плану для підприємств. Ці рекомендації призначені для надання методичної допомоги підприємствам у складанні річних та довгострокових планів розвитку.

Учасник інвестиційного проекту – це особа (фізична чи юридична), яка зобов'язана вчинити відповідні дії, якщо вона прийме рішення про участь у реалізації проекту. При реалізації проекту мають бути враховані інтереси учасника. Це можуть бути інвестори, фінансові установи, підрядники, постачальники обладнання, оптові покупці тощо. Учасниками також можуть бути державні та комунальні установи. Дії учасників проекту повинні включати здійснення інвестицій і виробництво продукції (надання послуг або виконання

робіт, у тому числі будівельно-монтажних робіт), продаж або купівлю цінних паперів. Сюди також входить видача (повернення) кредиту, продаж або купівля товару учасником проекту.

Організаційно-економічний механізм реалізації проекту є формою взаємодії учасників проекту. Організаційно-економічний апарат включає:

- нормативні документи, на підставі яких відбувається взаємодія учасників;
- зобов'язання, взяті на себе учасниками в рамках реалізації спільних дій з реалізації проекту, гарантії цих зобов'язань і санкції у разі порушення;
- умови фінансування інвестицій, а також фінансові, організаційні та інші заходи взаємодопомоги;
- особливі умови обертання продукції та ресурсів між учасниками, взаємоузгоджені ціни, кредитування товарів, безоплатна передача основних фондів у постійне чи тимчасове користування;
- система управління проектом, яка забезпечує належну синхронізацію діяльності учасників, захист інтересів кожного та своєчасне коригування подальших дій;
- основні особливості облікової політики кожної компанії-учасника.

Операційні рамки характеризуються складом і діями учасників проекту. Різні проектні дії можуть бути відображені з різним ступенем деталізації в проектних матеріалах і розрахунках ефективності.

Дедлайни характеризуються тривалістю реалізації проекту та поділом часових меж на окремі інтервали часу, етапи.

Період реалізації проекту – період, протягом якого здійснюються заплановані в проекті заходи.

Календар реалізації проекту відображає всі заходи, які планується виконати учасниками в рамках реалізації проекту.

Отже, механізм розроблення та реалізації інвестиційного проекту – це комбінація описаних вище компонентів і взаємозв'язків між ними; це дає можливість забезпечити реалізацію процесів розроблення даного проекту та впровадження його в господарську діяльність (рис. 1.2). При цьому основною

метою цього процесу є досягнення необхідного рівня якості виготовленої продукції або наданих послуг.

Рисунок 1.2 – Складові та учасники процесу розроблення та реалізації інвестиційного проекту

Важливим елементом і основною механізмом розроблення і реалізації проекту є інструментарій (засоби), до якого входять:

- методичне забезпечення розроблення і реалізації інвестиційного проекту (сукупність принципів, методів і прийомів, із яких цей проект складається і впроваджується в господарській діяльності);

- інформаційне забезпечення розроблення та реалізації інвестиційного проекту, що являє собою сукупність відомостей про предмет і мету цього проекту та його зовнішнє середовище, необхідних для підготовки та реалізації цього проекту;

- матеріально-технічне забезпечення розроблення та виконання інвестиційного проекту, що включає сукупність обсягів матеріально-технічних ресурсів різних видів, необхідних для підготовки та реалізації цього проекту;

- фінансове забезпечення розроблення та реалізації інвестиційного

проекту, що відповідає розміру коштів, необхідних для фінансування його підготовки та реалізації;

– кадрове забезпечення процесу розроблення та реалізації інвестиційного проекту, що представляє собою сукупність працівників із кваліфікацією та навичками, необхідними для виконання усіх робіт та послуг, у тому числі впровадження запланованих цим проектом, а також для формування персоналу, щоб впровадити цей проект у господарську діяльність.

Визначення інвестиційних потреб компанії та інвестиційних можливостей є важливим кроком у розробці проекту. Інвестиційні потреби проекту – це обсяг інвестиційних ресурсів, необхідних для досягнення цілей проекту.

Після визначення потреби в інвестиційних ресурсах оцінюються інвестиційні можливості компанії. У процесі оцінювання визначається, чи має компанія достатній внутрішній потенціал для досягнення бажаних стратегічних цілей інвестування в поточних умовах зовнішнього середовища. Внутрішній потенціал оцінюється за розміщенням фінансових, виробничих, трудових, інформаційних та інших ресурсів підприємства.

Для будь-якого проекту потрібні джерела фінансування. Проблема класифікації джерел фінансування інвестиційних проектів тісно пов'язана з проблемою реалізації інвестиційного проекту. Існують різні та суперечливі погляди на це критичне питання в інвестиційній теорії та практиці (табл. 1.3).

Кожен із наведених підходів до класифікації джерел фінансування інвестиційних проектів має певні недоліки. Зокрема, у класифікації В. Федоренка існує амортизаційний фонд, який не створюється на вітчизняних підприємствах, кошти інвесторів ототожнюються з акціонуванням і відсутні джерела фінансування інвестицій, такі як гранти чи іноземні інвестиції тощо. На сьогоднішній день амортизаційні відрахування, на жаль, втратили своє значення як джерело відтворення основних засобів, що впливає з механізму нарахування амортизації в податковому обліку. У разі внесення відповідних змін до законодавства щодо процесу нарахування амортизації, він може стати джерелом фінансового забезпечення відтворення основних засобів (заміни зношених основних засобів на аналогічні), але, на нашу думку, амортизація не може розглядатися як джерело фінансування інвестиційних проектів. Компанія

Таблиця 1.3 – Класифікація джерел фінансування інвестиційних проектів

Автор	Класифікація
Федоренко В., [72]	Повне самофінансування (прибуток, амортизаційний фонд), кошти з бюджету, кошти дрібних інвесторів (акціонування), позики, оренда майна та змішане фінансування
Лютий І.О., Мороз П.А., [46]	Джерелами інвестицій можуть виступати, по-перше, власні фінансові ресурси (прибуток, нагромаджені амортизаційні відрахування) та залучені ресурси (кошти від продажу акцій й інші кошти, отримані на безоплатній основі); по-друге, асигнування з бюджетів; по-третє, іноземні інвестиції в формі фінансової чи іншої участі в статутному капіталі спільних підприємства, а також в формі прямих вкладень; по-четверте, позикові кошти в формі різноманітних кредитів. Перші три групи джерел утворюють власний капітал суб'єкта інвестицій, а четверта група джерел формує позичковий капітал.
Бланк І., [18]	Внутрішні джерела формування власних інвестиційних ресурсів підприємства, зовнішні джерела формування власних інвестиційних ресурсів підприємства та джерела формування позикових ресурсів підприємства
Бланкарт Ш., [19]	Власні, позабюджетні, бюджетні
Кліменко О.М., [40]	На першому етапі поділяються на державні джерела й ресурси підприємств, а на другому етапі в кожній групі відокремлювати власні джерела й запозичені джерела
Бардиш Г.О. [17]	Позикове фінансування, дольове фінансування й фінансування на основі власного капіталу
ЗУ «Про інвестиційну діяльність» [5]	1. власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); 2. позикові фінансові кошти інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити); 3. залучені фінансові кошти інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб); 4. бюджетні інвестиційні асигнування; 5. безоплатні й благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян
Туровська Л. [70]	Залучені, позикові, власні

отримує амортизацію на поточний рахунок як частину доходу, ці суми можуть бути невеликими і часто розподіляються в часі. Фінансування інвестиційного проекту потребує певного обсягу інвестицій у певний момент часу, тому амортизація може бути лише додатковим джерелом співфінансування на окремих етапах життєвого інвестиційного циклу проекту.

Лютий І.О., Мороз П.А. використовують традиційний підхід до розподілу фінансових ресурсів між собою, вилученими та позиченими ресурсами. Проте в

умовах ринку досить важко чітко розмежувати джерела формування щодо власних і вилучених фінансових ресурсів. Про власні фінансові ресурси можна говорити в чистому вигляді лише по відношенню до окремого приватного підприємства, в якому збігаються керівник і власник, оскільки в даному випадку підприємство створене на кошти однієї особи і також є власником заробленого. Якщо говорити про підприємства інших форм власності, то джерела фінансування правильніше поділяти на залучені та позичені, оскільки капітал, на який створюється підприємство, та отримані прибутки є власністю засновників. Прибуток може бути використаний для фінансування інвестиційних проектів лише у разі відмови власників від отримання належної їм частки прибутку.

Складність та недостатній обсяг залучення інвестиційних ресурсів зумовлений особливостями функціонування внутрішнього ринку цінних паперів. На сьогоднішній день інфраструктура ринку цінних паперів вже створена, але найближчим часом очікувати реальних доходів від неї не доводиться чекати. Важливу роль у цьому відіграла так звана паперова приватизація, яка по суті не створила клас бенефіціарних власників і не створювала основи для зацікавленості керівництва підприємства у виплаті дивідендів. Це призвело до того, що понад два десятки цінних паперів емітентів користуються попитом серед цінних паперів, що обертаються на вторинному ринку.

Використання позикових ресурсів у формуванні фінансових ресурсів також є складним, але динаміка довгострокових кредитів в Україні сьогодні залишається невтішною. Це пов'язано як з обмеженою ресурсною базою банківських установ, так і з високими відсотковими ставками за кредитами та з низькою кредитоспроможністю позичальників. Також банки не зацікавлені у видачі інвестиційних кредитів: більш високий рівень ризику для них у порівнянні зі стандартними кредитами нічим не компенсується. Залучення позикових коштів через механізм облігаційних позик ускладнюється через обмеженість інвестиційних проектів.

Крім того, як джерело фінансування інвестиційних проектів часто називають суму страхового відшкодування шкоди, завданої втратою майна [18]. Такий підхід не можна вважати правильним, оскільки страхова сума є

відшкодуванням збитків, і навіть якщо сума перевищить збиток, ця різниця потрапить у прибуток підприємства, що характеризує недоцільність виділення страхового відшкодування в окреме джерело фінансування.

Враховуючи особливості різних підходів до класифікації джерел фінансування інвестиційних процесів, вважаємо за необхідне розробити їх детальну класифікацію з поясненням переваг, недоліків та потенційних ризиків (табл. 1.4).

Враховуючи те, що розмежування між позиковими ресурсами та власними ресурсами є суперечливим, юридично та економічно в умовах ринкового господарювання, а також широке використання змішаного фінансування, ми рекомендуємо розподілити всі фінансові ресурси інвестиційних проектів між внутрішніми та зовнішніми. До внутрішніх належать ті, що акумулюються власними силами, а до зовнішніх – ті, що генеруються за межами компанії.

Фінансування інвестиційних проектів вітчизняними компаніями здебільшого відбувається за рахунок внутрішніх джерел, особливо нерозподіленого прибутку. Переважно внутрішнє фінансування інвестиційних проектів може негативно вплинути на стан основного капіталу, який більш ніж наполовину виснажений через обмежений обсяг фінансування. Проблема фінансування інвестиційних проектів полягає в тому, що воно залежить від одного джерела, тому в Україні вкрай необхідно створити передумови для розширення можливостей залучення іноземних джерел фінансування інвестиційних проектів.

Держава також може приймати участь у фінансуванні інвестиційних проектів в країні, що має надзвичайно важливе значення для активізації інвестиційної діяльності. На сьогоднішній день частка бюджетного фінансування є низькою через брак фінансових ресурсів, але така ситуація, перш за все, негативно впливає на розвиток наукової та інноваційної діяльності. Крім того, інвестиційна діяльність держави виступає своєрідним каталізатором, який сприяє надходженню інвестиційних коштів з інших джерел, тим самим стимулюючи розвиток економіки. Як свідчить зарубіжний досвід, бюджетне фінансування було ключовим чинником структурної трансформації економік США, Китаю, Індії, а в економічно розвинутих країнах Європи бюджетні кошти

Таблиця 1.4 – Класифікація джерел фінансування інвестиційних проектів

Джерело	Переваги	Недоліки	Ризики
<i>Внутрішні джерела фінансування</i>			
Чистий прибуток	Простота залучення, високий ступінь моніторингу, можливість не розкривати комерційну інформацію	Заморожування коштів, відсутність зовнішнього контролю, обмеження обсягів залучення	Ризик недоотримання очікуваного рівня прибутку, небажання власників використовувати прибуток на інвестиційні цілі, ризик виникнення конфліктів між власниками
Раніше здійснені довготермінові фінансові вкладення, термін яких минає в поточному періоді	Простота залучення, високий ступінь моніторингу, відсутні додаткові витрати на оформлення, можливість не розкривати комерційну інформацію	Відсутність зовнішнього контролю, заморожування коштів	Ризик недоотримання очікуваного рівня прибутку, ризик втрати альтернативного, вигіднішого варіанту вкладення коштів
<i>Зовнішні джерела фінансування</i>			
Довготермінові кредити банків, форфейтинг	Можливість великого обсягу залучення, суворий зовнішній контроль	Додаткові витрати на оформлення (оцінка, страхування, застава, поручительство), боргова залежність, складність і тривалість залучення, необхідність розкриття комерційної інформації	Ризик зростання відсоткової ставки за користування кредитом, ризик недоотримання очікуваного прибутку, ризик несвоєчасного погашення зобов'язаності, втрата частини прибутку через необхідність сплати відсотків
Емісія облігацій підприємства	Обсяг залучення може бути великим, відсутня необхідність у наданні ліквідного забезпечення, є можливість здешевлення своїх позикових засобів порівняно з банківськими ресурсами, можливе створення публічної кредитної історії, залучаються засоби без зміни структури власності, відсутній конфлікт між власниками й акціонерами.	Необхідність довгострокового планування грошового потоку, розподіл ризиків, висока вартість виходу на ринок цінних паперів, наявність жорстких правил для виходу на ринок цінних паперів	Відсутність попиту на облігації, ризик недоотримання очікуваного прибутку, ризик відсутності коштів для своєчасного погашення облігацій
Бюджетне фінансування	Створення імпульсів для економічної активності, поживлення кон'юнктури, позитивний сигнал для приватних інвесторів	Обмеженість обсягів, суворо цільове використання коштів, необхідність розкриття комерційної інформації	Ризик неефективного використання коштів, ризик покарання за нецільове використання коштів
Інвестиційний лізинг	Одразу одержання засобів виробництва, можливість гнучкого врахування інтересів партнерів, оптимізація податкових платежів, скорочення тривалості інвестиційного циклу	Відсутність досвіду в організації лізингової діяльності, слабка нормативно-правова база, завищене оподаткування імпорту обладнання	Зростання ставок мита на імпорту обладнання
Інвестиційний селенг	Можливість отримати одразу всі необхідні ресурси для реалізації інвестиційного проекту	Слабкість законодавчої бази регулювання інвестиційного селенгу	Ризик недоотримання очікуваного прибутку

Джерело	Переваги	Недоліки	Ризики
Кошти фізичних осіб	Можливість залучення кількох інвесторів, що дозволяє збільшити обсяг залучених ресурсів, збереження контролю над підприємством	Обмежене коло інвестиційних проектів (переважно житлове будівництво), обмеженість ресурсів фізичних осіб, недосконалий правовий механізм регулювання цього процесу	Недоотримання очікуваного прибутку, що призведе до неможливості розрахуватися з інвестором
Емісія акцій підприємства	Можливість залучення необмеженої кількості інвесторів, не вимагає гарантій, розподіл ризиків	Додаткові витрати на залучення капіталу, необхідність отримання дозволу від ДКЦПФР, обмеженість обсягів	Ризик втрати контролю над підприємством
Емісія інвестиційних сертифікатів	Обсяг залучення може бути великим, відсутня необхідність у наданні ліквідного забезпечення,	Необхідність довгострокового планування грошового потоку, розподіл ризиків, висока вартість виходу на ринок цінних паперів, наявність жорстких правил для виходу на ринок цінних паперів	Відсутність попиту на інвестиційні сертифікати, ризик недоотримання очікуваного прибутку
Іноземні інвестиції	Відносна простота залучення, мінімальні фінансові витрати на оформлення	Обмеженість обсягу, вкладання у галузі з високою оборотністю капіталу, складність залучення у країни з дефіцитом внутрішніх джерел фінансування	Ризик втрати економічної безпеки держави
<i>Змішані джерела фінансування</i>			
Класичне змішане фінансування	Можливість диверсифікації джерел фінансування	Додаткові витрати на залучення ресурсів з різних джерел	Ризик неоптимального комбінування джерел фінансування
Інвестиційні податкові пільги (інвестиційний податковий кредит, інноваційна знижка)	Стимул до здійснення інвестиційної діяльності	Обмежений обсяг, можливість використання тільки на заключних етапах фінансування інвестиційного проекту	Ризик зміни законодавства або мораторію на застосування пільг
Венчурне фінансування	Можливість диверсифікації джерел фінансування, безоплатність	Нестача венчурних інвесторів	Втрата ділової репутації

залишаються одним із найважливіших важелів структурних змін в економіці. Протягом усього періоду незалежності України важлива роль надавалася залученню іноземних інвестицій. Але практика показала, що іноземний інвестор не зацікавлений у фінансуванні високотехнологічних проектів, оскільки це означає розвивати самому собі конкурента. Крім того, при залученні іноземних інвестицій важливу роль відіграє не тільки кількість, але й якість, оскільки

іноземні інвестори, як правило, інвестують у сектори (торгівля, роздрібна торгівля, розваги, ресторан), які дозволяють швидко окупити капітал із прибутком. Іноземним інвесторам потрібна сировина, дешева робоча сила, доступ до нових ринків, збереження життєвого циклу їхньої продукції (яка вже може бути застарілою) тощо. Вони охоче інвестують у проекти, які дозволяють усе це може отримати, створюючи передумови для зниження рівня економічної безпеки держави. Тому у найближчому майбутньому іноземні інвестиції навряд чи можуть стати важливим джерелом фінансування інвестиційних проектів.

Як показує зарубіжний досвід, змішане фінансування інвестиційних проектів відіграє важливу роль в економічно розвинених країнах протягом останніх 50-ти років. Змішані способи фінансування включають як класичне поєднання різних джерел фінансування інвестицій, так і використання податкових пільг на інвестиції та венчурний капітал.

Змішаний характер інвестиційних податкових пільг полягає в тому, що, з одного боку, компанія використовує власний прибуток як джерело внутрішнього фінансування, з іншого боку, сума отриманої податкової пільги є несплаченим податком і тому може бути врахована як бюджетна дотація підприємству.

1.3. Основні методи оцінювання інвестиційних проектів

Перед підприємством при здійсненні своєї виробничо-господарської та фінансово-інвестиційної діяльності постають різноманітні завдання, деякі з яких потребують значної кількості техніко-економічних обґрунтувань, вирішення яких, зокрема, передбачає вибір оптимальних варіантів їх розв'язання. Водночас деякі з цих завдань передбачають створення бізнесом доцільності нести інвестиційні витрати. За цих обставин вимоги до обґрунтування рішень є значно суворішими, оскільки невдале розміщення інвестиційних ресурсів може призвести до значних втрат господарського активу та значного погіршення його фінансового стану.

Процес доведення доцільності певного обсягу інвестицій у здійснення підприємством певного виду діяльності має забезпечити встановлення

очікуваних результатів таких інвестицій, що здійснюються шляхом розроблення інвестиційних проектів.

Посилення інвестиційної та інноваційної діяльності українських компаній вимагає збільшення кількості та масштабів інвестиційних проектів. Однак перед реалізацією будь-якого інвестиційного проекту, в першу чергу, проекту інноваційної спрямованості, необхідно враховувати детальну оцінку його ефективності та детальне обґрунтування доцільності його реалізації, а також наявність альтернативних варіантів інвестування інвестиційних ресурсів підприємствами [72].

Проблема оперативної оцінки результатів господарської діяльності підприємства, незалежно від форми власності, є однією з найактуальніших проблем, з якою стикаються потенційні інвестори. Проблема не втрачає своєї актуальності, оскільки несвоєчасне або невірне інформування про стан інвестиційного проекту уповільнює прийняття управлінських рішень, що знижує ймовірність успіху проекту та змінює очікувані результати від його реалізації.

Питання ефективності витрат враховуються в різних масштабах і на різних етапах планування проекту. Відповідно до цього виділяють також методи, які використовуються на різних етапах планування та оцінювання. На етапі виконання технічного аналізу та планування фінансування проекту, коли не всі комерційні умови відомі, вибір здійснюється на практиці за допомогою спрощеного часткового аналізу; на завершальному етапі оцінювання необхідно розглянути проект в цілому, враховуючи результати часткового аналізу, а потім прийняти позитивне рішення або відхилити проект. Це робиться за допомогою глобальних моделей. Їх називають глобальними, оскільки дозволяють врахувати всі умови фінансової сфери. Ефективність проекту характеризується системою ознак, що виражають співвідношення вигод і витрат проекту з точки зору учасників [55].

Першою умовою капітальних вкладень є отримання майбутніх економічних доходів у вигляді грошових надходжень, достатніх для погашення початково інвестованих капітальних витрат протягом усього терміну реалізації інвестиційного проекту.

Щоб оцінити привабливість будь-якого інвестиційного проекту, слід враховувати чотири елементи:

- сума витрат вкладень (інвестицій);
- потенційні вигоди у вигляді грошових потоків від господарської діяльності (операційні грошові потоки);
- економічний термін інвестицій, тобто період, протягом якого інвестований проект буде приносити дохід (економічний термін);
- будь-який відтік капіталу в кінці економічного життєвого циклу інвестицій ліквідаційна вартість (термінальна вартість).

Економічний аналіз цих чотирьох елементів дає змогу оцінити привабливість інвестиційного проекту.

Однією з концепцій сучасного фінансового менеджменту є концепція грошових надходжень (грошових потоках – cash flow). Термін «грошовий потік» відноситься до чистого грошового результату від господарської діяльності підприємства.

Термін «грошові надходження» є кращим перед терміном «грошовий потік», оскільки останній не вказує на його напрямок, тобто надходять ці кошти у фірму чи, навпаки, залишають її. При цьому варто зазначити, що сучасний фінансовий менеджмент широко використовує категорії «грошовий приток» і «грошовий відтік», які вказують напрямок грошових потоків. Зрозуміло, що в першому випадку мова йде про кошти, отримані підприємством, а в другому – про його витрати.

Схема надходжень і відтоків грошових коштів у бізнесі представлена на рис. 1.3.

Аналіз надходжень і відтоків грошових коштів надзвичайно важливий з точки зору оцінки ефективності бізнесу. Однак, коли ми говоримо про проблеми оцінювання прийнятності інвестицій, то мова йде скоріше не про поточні надходження та відтоки грошових коштів від бізнесу, а скоріше про грошові надходження, тобто «сухий задишок», котрий забезпечує приріст капіталу підприємства.

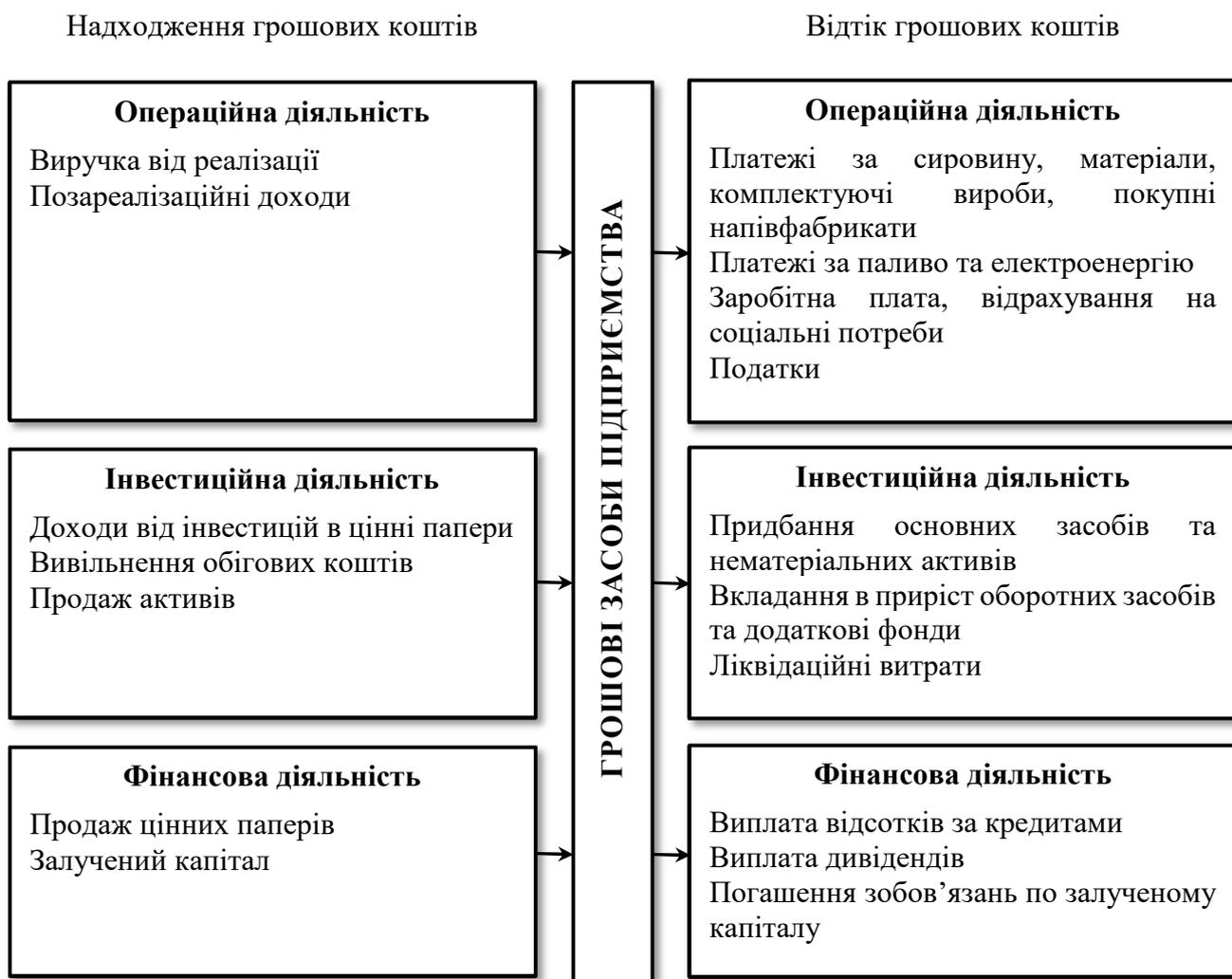

Рисунок 1.3 – Схема надходжень та відтоків грошових коштів підприємства

Чисті грошові надходження (*NPC*) або чистий грошовий потік, що залишився в бізнесі після сплати податків, зазвичай можна розрахувати за формулою

$$ЧГН = П - О \quad (1.1)$$

де *P* – надходження грошових коштів;

O – виведення готівки.

Міжнародна практика обґрунтування інвестиційних проектів використовує різні показники для складання рішення про придатність (невідповідність) інвестицій. Залежно від врахування фактору часу при

оцінюванні інвестиційних проектів критерії та методи оцінки поділяються на дві групи:

1. Методи на основі знижок;
2. Методи, засновані на обліку.

Перший набір методів включає:

1. Інтегральний ефект (чиста приведена вартість);
2. Норма прибутку (внутрішня норма прибутку);
3. Індекс прибутковості (індекс прибутковості дисконтованих інвестицій);
4. Термін окупності інвестицій з урахуванням знижки

Друга група методів включає:

1. Простий термін окупності – PP ;
2. Прості показники рентабельності інвестицій (коефіцієнт ефективності інвестицій) – ARR
3. Індекс повернення інвестицій.

Прості (звичайні) методи оцінки інвестицій є одними з найстаріших і широко використовувалися ще до того, як концепція дисконтованих грошових потоків була широко прийнята як найточніша оцінка інвестиційної придатності.

Однак на сьогоднішній день ці методи залишаються в арсеналі розробників і аналітиків інвестиційних проектів. Це пов'язано з можливістю отримання певної додаткової інформації за допомогою таких методів. І це ніколи не шкодить при оцінюванні інвестиційних проектів, оскільки дозволяє знизити ризик невдалого інвестування фонду.

Простий термін окупності – це час від першого моменту до моменту окупності. Початковою точкою зазвичай є початок першого кроку або початок операцій. Момент окупності – це найбільш ранній момент розрахункового періоду, після якого кумулятивні поточні чисті грошові надходження $NV(k)$ стають і залишаються в майбутньому невід'ємними.

Метод розрахунку терміну окупності інвестицій PP полягає у визначенні часу, необхідного для повернення початкової суми інвестицій. Якщо сформулювати суть цього методу точніше, то він передбачає розрахунок періоду,

за який сукупна сума грошових надходжень (кумулятивна сума) порівнюється з сумою початкових інвестицій.

Формула для розрахунку терміну окупності:

$$PP = \frac{K_o}{CF_{cp}} \quad (1.2)$$

де PP – термін окупності інвестицій (років);

K_o – початкові інвестиції;

CF_{cp} – середньорічна вартість грошових надходжень від реалізації інвестиційного проекту.

Простий період окупності є загальноприйнятим заходом для оцінки того, чи будуть початкові інвестиції відшкодовані протягом економічного життєвого циклу інвестиційного проекту.

Хоча простий термін окупності розрахувати досить легко, що, ймовірно, і є причиною популярності цього показника, з його виконанням існує ряд проблем. Індикатор передбачає погашення початкових інвестицій на основі так званого «внеску», тобто в такому випадку виникає питання: «Скільки часу нам знадобиться, щоб повернути наші гроші?».

Простою повернення капіталу буде недостатньо, оскільки з економічної точки зору інвестор також сподівається отримати прибуток від капіталу, вкладеного в бізнес.

Найважливіші недоліки простого індикатора окупності:

- він не пов'язаний з економічним життям інвестицій і тому не може бути реальним критерієм прибутковості;
- ще одним недоліком простого періоду окупності є те, що він внутрішньо виражає однаковий рівень річних грошових надходжень від існуючої економічної діяльності. Проекти зі збільшенням або зменшенням грошових потоків не можуть бути належним чином оцінені за допомогою цього показника. Наприклад, інвестиція в новий продукт може генерувати грошові доходи, які

зростають повільно на ранніх етапах економічного життєвого циклу продукту, але швидше зростають на пізніх стадіях. З іншого боку, заміна машин часто призводить до постійного збільшення експлуатаційних витрат, оскільки існуюча машина зношується. Крім того, будь-які додаткові інвестиції протягом періоду або відновлення капіталу в кінці економічного життєвого циклу призведуть до невідповідності цього показника.

Модифікацією простого періоду окупності є показник, який використовує як знаменник середній чистий прибуток (тобто після оподаткування) замість загальних грошових надходжень після оподаткування:

$$PP = \frac{K_o}{ПЧ_{cp}} \quad (1.3)$$

де $ПЧ_{cp}$ – середньорічний чистий прибуток від реалізації інвестиційного проекту.

Перевагою цього показника є те, що збільшення прибутку від інвестицій не враховує щорічні амортизаційні відрахування.

Показник простої окупності інвестицій отримала широке визнання навіть професіоналами без фінансової підготовки завдяки простоті та легкості розрахунку.

Існує ще одна серйозна причина використання простого показника окупності як одного з критеріїв оцінки інвестицій, крім його простоти підрахунку та наочності. Цей показник досить точно відображає ступінь ризику проекту.

Логіка тут проста: менеджери вважають, що чим більше часу потрібно, щоб повернути хоча б внесені суми, тим вище ймовірність негативного розвитку ситуації, яка може зіпсувати всі попередні аналітичні розрахунки. Крім того, чим коротший термін окупності, тим більше надходження грошових коштів у перші роки інвестиційного проекту, а отже, кращі умови для підтримки ліквідності компанії.

Тому простий метод розрахунку терміну окупності, окрім зазначених переваг, має дуже серйозні недоліки, оскільки ігнорує три важливі умови:

- 1) різниця у вартості грошей у часі;
- 2) наявність грошових надходжень після закінчення терміну окупності;
- 3) різного розміру надходження грошових коштів від господарської діяльності за різні роки реалізації інвестиційного проекту.

Тому не рекомендується використовувати розрахунок терміну окупності як основний метод оцінки прийнятності інвестицій. Рекомендується звертатися до нього лише для отримання додаткової інформації, яка розширює уявлення про різні аспекти інвестиційного проекту, що розглядається.

Показник розрахункової норми прибутку (Accounting Rate of Return) є оберненим за змістом періоду окупності капітальних вкладень.

Розрахункова норма прибутку відображає ефективність інвестицій у відсотках від надходження грошових коштів до початкової суми інвестицій:

$$ARR = \frac{CF_{cp}}{K_o} \quad (1.4)$$

де ARR – розрахункова норма прибутку від інвестицій,

CF_{cp} – середньорічні надходження грошових коштів від господарської діяльності,

K_o – вартість початкових інвестицій.

Цей показник має всі недоліки, властиві показнику терміну окупності. Він розглядає лише два критичних аспекти, інвестиції та грошові потоки від поточної економічної діяльності, і ігнорує тривалість економічного життя інвестицій.

Використання ARR в багатьох компаніях і країнах світу на сьогоднішній день пояснюється низкою переваг цього показника.

По-перше, він простий і зрозумілий для обчислення і не вимагає використання складних методів, таких як дисконтування грошових потоків.

По-друге, показник *ARR* підходить для включення його в систему стимулювання управлінського персоналу фірм. З цієї причини компанії, які пов'язують системи винагород для керівників своїх філій і відділів з результатами своїх інвестицій, звертаються до *ARR*. Це дозволяє менеджерам середнього рівня визначити систему порівняльного аналізу інвестиційної діяльності, яку вони можуть легко зрозуміти.

Слабкі сторони показника розрахункової рентабельності інвестицій протилежні його перевагам.

По-перше, як і період окупності, *ARR* не враховує різницю у грошовій вартості з часом, оскільки кошти, що надходять через 10 років після інвестування, оцінюються за тією ж ставкою прибутку, що й у перший рік.

По-друге, цей метод ігнорує відмінності в терміні життя активів, створених за рахунок інвестицій.

По-третє, розрахунки, засновані на *ARR*, є більш «вітриною», ніж розрахунки, засновані на показниках з використанням даних про грошові потоки. Крім того, показуючи фактичну зміну вартості компанії в результаті інвестицій, *ARR* насамперед зосереджується на отриманні оцінки проекту, яка відповідає «зовнішнім» очікуванням і вимогам акціонерів та інших осіб і фірм «зі сторони».

Індекс рентабельності інвестицій (*ІД*) – відношення суми елементів грошових потоків від операційної діяльності до абсолютного значення суми елементів грошових потоків від інвестиційної діяльності. Він дорівнює збільшеному на одиницю відношенню *ЧГП* (чистого грошового надходження) до обсягу накопичених інвестицій.

Формулу для визначення індексу рентабельності можна представити у вигляді:

$$ІД = \frac{\sum (P_m - O_m)}{\sum_m K_m} \quad (1.5)$$

де P_m – надходження грошових коштів на m -му кроці;

O_m – відтік грошових коштів на m -му кроці.

Використовуючи формулу (1.5), можна представити формулу для визначення індексу рентабельності у вигляді.

$$ID = \frac{\sum_m (\Pi_m - O_m)}{\sum_m K_m} = \frac{ЧГП + \sum_m K_m}{\sum_m K_m} \quad \text{або} \quad ID = 1 + \frac{ЧГП}{\sum_m K_m} \quad (1.5a)$$

Таким чином, індекс прибутковості (ID) є не що інше, як показник рентабельності на інвестиції, що визначається загальною сумою ЧГП та інвестицій, зробленими за економічний термін їхнього життя.

При розрахунку індексу рентабельності враховуються або всі капітальні вкладення за розрахунковий період, включаючи інвестиції в заміну виведених з експлуатації основних засобів, або лише початкові інвестиції, зроблені до початку діяльності підприємства (відповідні показники, звичайно, будуть мати різні значення).

Індекс рентабельності інвестицій більше 1 тоді й лише тоді, коли чисті грошові надходження для цього потоку додатні.

Найважливішим показником ефективності інвестиційного проекту є чиста теперішня вартість ($ЧТВ$ – інтегральний економічний ефект, чиста приведена вартість, чиста теперішня приведена вартість, *Net Present Value, NPV*) – накопичений дисконтований ефект за розрахунковий період. NPV розраховується за такою формулою:

$$NPV = \sum_m \frac{\Pi_m - O_m}{(1+E)^{t_m - t^0}} \quad (1.6)$$

де Π_m – надходження грошових коштів на m -му кроці;

O_m – відтік грошових засобів на m -му кроці;

$$\frac{1}{(1+E)^{t_m-t_0}} - \text{коефіцієнт дисконтування на } m\text{-му кроці.}$$

Чиста теперішня вартість використовується для порівняння інвестиційних витрат та майбутніх грошових потоків, наведених до еквівалентних умов.

Для визначення чистої приведеної вартості спочатку необхідно вибрати ставку дисконтування i , залежно від її значення, знайти відповідні коефіцієнти дисконтування для аналізованого розрахункового періоду.

Після визначення поточної вартості надходжень і відтоків грошових коштів чиста теперішня вартість визначається як різниця між ними. Отриманий результат може бути позитивним або негативним.

Таким чином, чиста приведена вартість вказує, чи досягнуть інвестиції бажаного рівня прибутку протягом свого економічного терміну:

- позитивна чиста приведена вартість свідчить про те, що дисконтовані грошові надходження протягом розрахункового періоду перевищуватимуть дисконтовані капітальні інвестиції, що призведе до збільшення вартості компанії;

- навпаки, від'ємне значення чистої теперішньої вартості свідчить про те, що проект не забезпечить нормативної (стандартної) норми прибутку i , отже, призведе до потенційних збитків.

Найефективнішим є використання показника чистої теперішньої вартості як еталонного механізму, що показує мінімальну нормативну прибутковість (ставку дисконтування) інвестицій протягом їхнього економічного терміну життя. Якщо NPV додатний, це означає ймовірність отримання додаткового доходу вище стандартного прибутку; з від'ємним значенням чистої приведеної вартості передбачувані грошові надходження не забезпечують мінімальний стандартний прибуток та рентабельність інвестицій. З чистою поточною вартістю, близькою до 0, стандартна прибутковість ледь виправдана (тільки якщо оцінки грошових потоків і прогнозований економічний термін інвестиції правильні).

Незважаючи на всі ці переваги оцінювання інвестицій, метод чистої приведеної вартості не відповідає на всі питання щодо економічної ефективності інвестицій. Цей метод лише відповідає на питання, чи сприяє аналізований варіант інвестування зростанню вартості фірми чи багатства інвестора загалом, але нічого не говорить про відносну ступінь такого зростання.

І цей захід завжди має велике значення для будь-якого інвестора. Для заповнення цього пробілу використовується інший показник – метод розрахунку рентабельності інвестицій.

Індекс дисконтованої рентабельності інвестицій (*ІДІ*, рентабельність інвестицій, *Profitability Index, PI*) – це відношення суми елементів дисконтованого грошового потоку від операційної діяльності до абсолютної величини загальних елементів дисконтованого грошового потоку від інвестиційної діяльності. *PI* дорівнює збільшеному на одиницю відношенню *ЧТВ (NPV)* до накопиченого дисконтованого обсягу інвестицій.

Формула для визначення *PI* виглядає так:

$$PI = \frac{\sum_m \frac{P_m - O_m}{(1+E)^{t_m - t^0}}}{\sum_m \frac{K_m}{(1+E)^{t_m - t^0}}} \quad (1.7)$$

або

$$PI = 1 + \frac{NPV}{\sum_m \frac{K_m}{(1+E)^{t_m - t^0}}} \quad (1.8)$$

У процесі визначення чистої приведеної вартості різних інвестиційних проектів стикаються з проблемою вибору з альтернативних інвестицій різного розміру. У цьому випадку чиста теперішня вартість цих інвестиційних проектів може бути рівною. В такому випадку і використовують індекс дисконтованої

рентабельності інвестицій для ухвалення остаточного рішення.

Чим вищим є індекс дисконтованої рентабельності інвестицій, тим краще проект. Якщо $ІДД$ дорівнює 1,0, проект ледве генерує мінімальний стандартний прибуток. Якщо $ІДД$ менше 1,0, проект не забезпечує мінімальний стандартний прибуток. $ІДД$ рівний 1,0 означає нульову чисту поточну вартість.

Внутрішня норма доходності ($ВНД$, внутрішня ставка дисконтування, внутрішня норма прибутковості, внутрішній коефіцієнт ефективності, *Internal Rate of Return, IRR*). IRR – це значення ставки дисконту (E) у цих рівняннях, за якої чиста теперішня вартість буде нульовою, тобто:

$$ЧТВ = \sum_m \frac{П_m - O_m}{(1+E)^{t_m - t^0}} = 0 \quad (1.9)$$

Отже, IRR визначається як ставка дисконту (E), при якій чиста теперішня вартість дорівнює нулю, тобто інвестиційний проект не збільшує вартість компанії, але і не викликає її зниження. Тому в вітчизняній літературі IRR іноді називають верифікаційним дисконтом, оскільки він дозволяє знайти граничне значення ставки дисконту (E_g), розділивши граничні інвестиції на прийнятні та збиткові. Для цього IRR порівнюється зі ставкою дисконтування (E), прийнятою для проекту.

Вирішення проблеми визначення IRR стає особливо складним, коли майбутні грошові надходження можуть бути не однаковими за величиною. Суть задачі залишається незмінною – знайти значення IRR , при якому NPV дорівнюватиме нулю. У цьому випадку процес обчислення зводиться до методу проб і помилок, щоб знайти бажане значення IRR за допомогою кількох послідовних підходів та ітерацій. У той же час NPV спочатку визначається за допомогою експертно обраного значення ставки дисконтування. Якщо при цьому NPV виявиться додатним, розрахунок повторюється з використанням більшого значення ставки дисконтування (або навпаки з від'ємним значенням NPV , меншого), доки не буде обрано таку норму дисконту, при якій NPV

дорівнюватиме нулю.

Принцип порівняння цих показників такий:

- якщо $IRR > E$ – проект прийнятний (оскільки в цьому випадку $ЧТВ$ має додатне значення);
- якщо $IRR < E$ – проект не може бути прийнятий (оскільки NPV негативний);
- якщо $IRR = E$ – можна прийняти будь-яке рішення.

Таким чином, IRR стає ситом, який відсіює збиткові проекти.

Модифікована внутрішня норма прибутку ($MIRR$) – цей показник по суті є версією розрахунку попереднього показника IRR і модифікований для усунення невизначеності в розрахунках, коли значення показника IRR є невизначеним або може мати більше одного рішення. Методика розрахунку зводиться до наступних кроків:

– усі значення доходу від інвестицій віднімаються в кінці проекту. Для приведення використовується коефіцієнт, що дорівнює середньозваженій вартості капіталу ($WACC$);

– всі інвестиції та реінвестиції даються на початку проекту. Для дисконту використовується ставка дисконту. $MIRR$ – визначається за формулою 4 як норма доходу, за якою надається весь очікуваний дохід. Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем

Всі інвестиції та реінвестиції приводяться на початок проекту. Для приведення використовується ставка дисконтування. $MIRR$ - визначається за формулою 1.10 як норма доходу, при якій всі очікувані доходи, приведені до кінця проекту, мають поточну вартість, що дорівнює вартості всіх необхідних витрат.

$$MIRR = \sqrt[N]{\frac{\sum_{t=1}^T \frac{CF_t^+}{(1+WACC)^{T-t}}}{\sum_{t=1}^T \frac{CF_t^-}{(1+r)^t}}} \quad (1.10)$$

де CF_t^+ – доходи інвестиційного проекту в періоді t ;
 CF_t^- – витрати інвестиційного проекту в періоді t ;
 $WACC$ – середньозважена вартість капіталу;
 T – тривалість інвестиційного проекту.

Термін окупності інвестицій з урахуванням дисконту – це період від першого моменту до моменту окупності з урахуванням дисконту. Момент окупності, враховуючи ставку дисконтування, є найбільш раннім моментом наступного розрахункового періоду, на якому поточна чиста теперішня вартість ЧТВ не є від’ємною в майбутньому.

Основним недоліком методу дисконтованого періоду окупності є те, що він враховує лише початкові грошові потоки, тобто ті, які відповідають періоду окупності. Усі наступні грошові потоки в схемі розрахунку не враховуються. Тому, якщо потік в рамках другого проекту минулого року, наприклад, 1000 \$, то результат розрахунку дисконтованого терміну окупності не зміниться, хоча цілком зрозуміло, що проект стане набагато привабливішим. цю ситуацію.

Таблиця 1.5 – Критерії вибору, переваги та недоліки основних методів оцінювання інвестиційних проектів

Показник	Критерій вибору інвестиційного проекту	Переваги	Недоліки
<i>PP</i>	Кращим вважається варіант, коли <i>PP</i> має мінімальне значення	Швидке визначення періоду окупності проекту	Метод не враховує грошові потоки, які не входять в період окупності. Враховує лише початкові грошові потоки
<i>NPV</i>	Кращим вважається варіант, коли <i>NPV</i> має максимальне позитивне значення (запас міцності)	Швидка оцінка доцільності виконання проекту в порівнянні з альтернативними проектами	Базовий метод підрахунку не враховує можливі зміни вартості капіталу, залученого для інвестиційного проекту (ставки дисконту)
<i>IRR</i>	Кращим вважається варіант, коли <i>IRR</i> перевищує (або в крайньому разі дорівнює) вартості капіталу	Порівняно складна методика розрахунку, а при використанні графічного методу – не досить точна	В окремих випадках не має рішення або може мати кілька варіантів розв’язку

Показник	Критерій вибору інвестиційного проекту	Переваги	Недоліки
<i>MIRR</i>	Критерій вибору аналогічний <i>IRR</i>	Метод ліквідує недоліки методу <i>IRR</i>	Громізка формула розрахунку, необхідність приведення всіх доходів на кінець періоду
<i>PI</i>	Критерій вибору аналогічний <i>NPV</i> , більш доцільним є проект у якого <i>PI</i> більший	Коефіцієнт відносний, дозволяє вибрати проект при рівних значеннях <i>NPV</i>	Дає невизначеність при виборі двох проектів, які взаємно виключаються

Таким чином, інвестиційний проект має сприяти виконанню наступних завдань:

- вивчення насиченості майбутнього ринку збуту та його перспектив;
- оцінити майбутні витрати виробництва та порівняти їх із відпускними цінами (визначити рівень рентабельності підприємства);
- визначати підводні «айсберги», які очікують події (особливо на етапі формування);
- визначте основні показники, за якими ви будете надалі стежити за станом справ.

Формування інвестиційного проекту дасть краще розуміння процесу планування. Для довгострокової стійкості бізнесу важливий весь процес, а не лише проект, який впливає з нього. Підприємства динамічні, як і комерційне та конкурентне середовище, в якому вони працюють. Ніхто не очікує, що кожна подія, передбачена інвестиційним проектом, буде точно такою, як передбачалося, але розуміння та знання, отримані під час процесу розробки інвестиційного проекту, підготують бізнес до будь-яких змін, які можуть відбутися, і таким чином нададуть йому можливості швидко адаптуватися до них.

РОЗДІЛ II

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА І ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

2.1. Аналіз стану та перспектив розвитку агропромислового комплексу в Україні

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки країни. Від наявності та якості продуктів харчування залежить життя та здоров'я людей, а рівень розвитку агропромислового комплексу держави є ключовим елементом продовольчої безпеки. Україна має сприятливі умови для розвитку аграрного сектору, що дозволяє споживати всередині країни якісну та екологічно чисту сільськогосподарську продукцію та збільшує її пропозицію на світовий ринок. Прогнозований глобальний дефіцит продовольства та потенційне збільшення поставок продовольства з України стимулюють зростання місцевого агропромислового сектору.

На сучасному етапі розвитку національної економіки України важливо змінити вектор зовнішньої торгівлі у бік країн ЄС та Азії. З початком російської агресії було запущено обмеження щодо імпорту українських товарів на територію РФ, також скорочуються торгові угоди з Білоруссю, Казахстаном та Вірменією. Така ситуація поширилася на всю українську економіку і спричинила зміну структури зовнішньої торгівлі в галузі вугілля, металургії, машинобудівництва і хімічної галузі.

Після підписання Угоди про співпрацю з ЄС Україна знайшла нові можливості для потужного експорту сільськогосподарських продуктів. Україна є світовим лідером з експорту зерна та входить до десятки найбільших експортерів сільськогосподарської продукції. Проте потенціал розвитку агропромислового комплексу використовується не на повну потужність через відсутність входів на ринок землі, недостатню інвестиційну забезпеченість, технологічне відставання і відсутність конкуренції. Європейський ринок

характеризується явно високою купівельною спроможністю населення. Водночас система квот істотно обмежує присутність національних сільгоспвиробників на ринку ЄС, в тому числі й через наявність технічних перешкож загалом.

Зростання азійського ринку дає українській сільськогосподарській продукції шанс збільшити продажі за ціною фізичного контракту на поставку, а також можливість продавати продукцію нижчого рівня якості, аніж для країни ЄС. Найширший асортимент, кількість квот і технічних планок, збільшення обсягів доставки повністю компенсує наявність тарифного захисту і підвищені витрати на транспортування продукції. У той же час існують економічні та політичні ризики на азійських ринках і зростає конкуренція за присутність американських, китайських та австралійських сортів. Слід надати необхідну підтримку формуванню ефективної стратегії конкурентної боротьби вітчизняних агровиробників на різних ринках. Також важливими є питання державного регулювання агросектору та підтримки місцевих виробників на міжнародному рівні.

Агропромисловий комплекс України на сьогодні є однією з найперспективніших галузей економіки. Крім того, що агропромисловий комплекс є однією з небагатьох галузей, де спостерігається зростання, він забезпечує збереження національної ідентичності та підтримує розвиток сільських територій. Більшість жителів сільської місцевості працюють виключно в сільському господарстві як працівники підприємств, фермерських господарств або на власних підсобних землях. Станом на 2020 рік понад 12,8 млн із 41,7 млн осіб, які проживають в Україні, були сільськими жителями (табл. 2.1).

У сільському господарстві спостерігається дефіцит кваліфікованої робочої сили, хоча спостерігається тенденція до зменшення через урбанізацію в державі. Сільське населення становить 30,7% від загальної чисельності, але лише 30% сільського населення працездатного віку. Слід враховувати той факт, що частина населення зареєстрована в сільській місцевості, а працює в містах.

Незважаючи на велику частку сільського населення, станом на 2019 рік у галузі працювало лише 3 мільйони працівників. З 2015 по 2019 рік у харчовій промисловості стабільно працювало від 440 тис. до 450 тис. осіб (табл. 2.2). Щоб

Таблиця 2.1 – Чисельність постійного населення, тис. осіб

Показник	2016 ¹	2017 ¹	2018 ¹	2019 ¹	2020 ¹	Відхилення, (+,-)
Усього	42590,9	42414,9	42216,8	41983,6	41732,8	-858,1
чоловіки	19717,9	19644,6	19558,2	19455,3	19343,5	-374,4
жінки	22873	22770,3	22658,6	22528,3	22389,3	-483,7
Сільське населення	13244,7	13171,4	13084,6	12965,7	12832,2	-412,5
чоловіки	6254,2	6225,9	6194,4	6148	6093,5	-160,7
жінки	6990,5	6945,5	6890,2	6817,7	6738,7	-251,8
Сільське населення у віці 16-59 років	7855,4	7792,1	7707,6	7605,9	7495,4	-360
чоловіки	3977,8	3945,2	3905,4	3858,5	3807,4	-170,4
жінки	3877,6	3846,9	3802,2	3747,4	3688	-189,6

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

Джерело: систематизовано авторами на основі [96].

Таблиця 2.2 – Кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності, у віці 15-70 років, тисяч осіб ¹

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення, +, -
Усього	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9	16578,3	135,1
Сільське, лісове та рибне господарство	2870,6	2866,5	2860,7	2937,6	3010,4	139,8
Промисловість	2573,9	2494,8	2440,6	2426,0	2461,5	-112,4
у т. ч. виробництво харчових продуктів	440,2	490,2	430,2	442,2	451,2	11
У відсотках до загального підсумку						
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
Сільське господарство	17,5	17,6	17,7	18,0	18,2	0,7
Промисловість	15,7	15,3	15,1	14,8	14,8	-0,9
у т. ч. виробництво харчових продуктів	3,1	3,2	3,3	3,4	3,2	0,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

Джерело: систематизовано авторами на основі [96].

вирішити проблему зайнятості на селі, ми можемо створити на селі малі переробні підприємства шляхом диверсифікації виробництва сільськогосподарської продукції.

Зайнятість в аграрному секторі мала тенденцію до зниження з 2015 по 2019 роки, в основному за рахунок модернізації виробництва в сільськогосподарській та переробній промисловості (табл. 2.3).

Розмір заробітної плати в українському аграрному секторі нижчий за середній по країні. Особливо це помітно в сільському господарстві, де рівень

Таблиця 2.3 – Кількість найманих працівників в АПК України, тисяч осіб ¹

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення, +, -
Усього	5930,0	5849,6	5844,9	5999,5	6014,9	84,9
Сільське, лісове та рибне господарство	569,4	583,4	558,1	545,7	523,7	-45,7
у т. ч. сільське господарство	502,7	515,0	490,9	481,4	463,2	-39,5
Промисловість	2241,4	2168,4	2142,6	2101,4	2008,4	-233
у т. ч. виробництво харчових продуктів	319,5	312,5	322,3	321,5	310,5	-9
У відсотках до загального підсумку						
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
Сільське господарство	9,6	10,0	9,5	9,1	8,7	-0,9
у т. ч. сільське господарство, мисливство	8,5	8,8	8,4	8,0	7,7	-0,8
Промисловість	37,8	37,1	36,7	35,0	33,4	-4,4
у т. ч. виробництво харчових продуктів	5,4	5,3	5,5	5,4	5,2	-0,2

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

становить лише 84% від середньої заробітної плати по Україні (табл. 2.4).

У той час як кількість працівників сільського господарства скоротилася, заробітна плата зростає. Проте проблема зайнятості сільських жителів залишається невирішеною. Обсяг капітальних інвестицій в український агросектор за 2015-2019 роки зріс більш ніж втричі, що свідчить про інтерес інвесторів до цього сектора економіки. У результаті капітальні інвестиції в сільське господарство у 2019 році перевищили 120 млрд грн, збільшившись порівняно з 2015 роком на 85 млрд грн (табл. 2.5).

Проте подальший розвиток агропромислового комплексу потребує додаткових інвестицій у оновлення виробництва. Пріоритетними напрямками роботи щодо покращення інвестування АПК України мають бути:

- Збільшення обсягів іноземних інвестицій в аграрний сектор шляхом постійного моніторингу пропозицій потенційних інвесторів, налагодження каналів комунікації з міжнародними фінансовими установами та організаціями;
- підтримка найбільш інвестиційно привабливих проектів та комплексне стимулювання їх реалізації державними установами;
- вжити заходів щодо вдосконалення механізмів діяльності органів

Таблиця 2.4 – Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у галузях АПК України, грн

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення, +, -
Усього	4195	5183	7104	8865	10497	6302
Сільське, лісове та рибне господарство	3309	4195	6057	7557	8856	5547
у т. ч. сільське господарство	3140	3916	5761	7166	8738	5598
Промисловість	4789	5902	7631	9633	11788	6999
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	4184	5182	6756	8338	9986	5802
У відсотках до середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників загалом по економіці						
Сільське господарство	78,9	80,9	85,3	85,2	84,4	5,5
у т. ч. сільське господарство, мисливство	74,8	75,6	81,1	80,8	83,2	8,4
Промисловість	114,2	113,9	107,4	108,7	112,3	-1,9
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	99,7	100,0	95,1	86,5	95,1	-4,6

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

Таблиця 2.5 – Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у галузях АПК України, грн

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення, +, -
Усього	273116	359216	448462	578726	623979	350863
Сільське, лісове та рибне господарство	30155	50484	64243	66104	59130	28975
у т. ч. сільське господарство	29310	49660	63401	65059	58555	29245
Промисловість	87656	117754	143300	199896	254196	166540
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	13548	21291	18927	30213	31889	18341
У відсотках до загального підсумку						
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
Сільське господарство	11,0	14,1	14,3	11,4	9,5	-1,5
у т. ч. сільське господарство, мисливство	10,7	13,9	14,1	11,2	9,4	-1,3
Промисловість	32,1	32,8	32,0	34,5	40,7	8,6
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	5,0	5,9	4,2	5,2	5,1	0,1

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

виконавчої влади та місцевого самоврядування області щодо практичної реалізації національного плану європейської та євроатлантичної інтеграції;

– Налагодження регіонального міжнародного співробітництва та

самостійних регіональних спільнот з іноземними державами в рамках міжрегіонального та транскордонного співробітництва у сфері зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі.

– Сприяти активній зовнішньоекономічній діяльності підприємств, установ і організацій окремих регіонів та сприяти їх інтеграції в глобалізований світовий економічний простір.

Незважаючи на складну соціально-політичну ситуацію в державі, у галузі рослинництва спостерігається тенденція зростання виробництва сільськогосподарської продукції, тоді як у тваринництві спостерігається стагнація. Найбільше скоротилося виробництво продукції тваринництва в господарствах населення (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Продукція сільського господарства за категоріями господарств, у постійних цінах 2016 року; млн грн

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Господарства всіх категорій					
Продукція сільського господарства	596832,8	634433,1	620475,6	671294,0	680982,4
продукція рослинництва	453016,9	494461,9	480157,0	529347,5	538705,6
продукція тваринництва	143815,9	139971,2	140318,6	141946,5	142276,8
Підприємства					
Продукція сільського господарства	367738,8	403244,7	391015,8	437998,6	449806,3
продукція рослинництва	299369,3	336588,1	323724,5	367688,1	376789,7
продукція тваринництва	68369,5	66656,6	67291,3	70310,5	73016,6
у т. ч. фермерські господарства					
Продукція сільського господарства	55009,4	64306,1	63277,2	73181,7	79053,0
продукція рослинництва	52312,9	61528,1	60491,7	70214,1	75809,2
продукція тваринництва	2696,5	2778,0	2785,5	2967,6	3243,8
Господарства населення					
Продукція сільського господарства	229094,0	231188,4	229459,8	233295,4	231176,1
продукція рослинництва	153647,6	157873,8	156432,5	161659,4	161915,9
продукція тваринництва	75446,4	73314,6	73027,3	71636,0	69260,2
Вироблено продукції сільського господарства на одну особу, грн					
Господарства всіх категорій	13930	14867	14604	15881	16203
Підприємства	8583	9450	9204	10362	10703
господарства населення	5347	5417	5400	5519	5500

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

Вирішити проблему розвитку тваринництва можна лише шляхом розробки та впровадження більш ефективних програм підтримки сільського господарства та селянських господарств.

Оснoву сільськогосподарської продукції становить виробництво продукції рослинництва, однієї з найбільш експортоорієнтованих культур, та вирощування технічних культур на основі олійних культур (табл. 2.7). Ці культури є сировиною для агропереробної промисловості – спиртових заводів, олійнопереробних підприємств та хлібобулочних комбінатів.

Таблиця 2.7 – Продукція сільського господарства за видами, у постійних цінах 2016 року, млн грн

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Продукція сільського господарства	596832,8	634433,1	620475,6	671294,0	680982,4
продукція рослинництва	453016,9	494461,9	480157,0	529347,5	538705,6
культури зернові та зернобобові	193390,3	211762,4	198633,1	225618,7	239728,2
культури технічні	149263,1	172100,4	167109,5	190580,1	194847,6
картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	77346,2	79821,3	79901,1	80896,6	77753,1
культури плодові та ягідні, виноград	8353,5	7793,8	8058,8	9677,3	14564,1
культури кормові	17899,7	17935,5	16984,9	17144,5	8618,2
інша продукція рослинництва	6764,0	5048,5	9469,5	5430,3	3194,4
продукція тваринництва	143815,9	139971,2	140318,6	141946,5	142276,8
сільськогосподарські тварини	70153,8	70294,1	69802,1	72593,6	74165,4
молоко	47320,7	46279,7	45816,9	44813,7	42978,0
яйця	19498,0	17548,2	18022,0	18729,2	19362,7
вовна	55,0	50,3	47,9	46,8	42,6
У відсотках до підсумку					
Продукція сільського господарства	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
продукція рослинництва	75,9	77,9	77,4	78,9	79,1
культури зернові та зернобобові	32,4	33,4	32,0	33,6	35,2
культури технічні	25,0	27,1	26,9	28,4	28,6
картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	13,0	12,6	12,9	12,1	11,4
культури плодові та ягідні, виноград	1,4	1,2	1,3	1,4	2,1
культури кормові	3,0	2,8	2,7	2,6	1,3
продукція тваринництва	24,1	22,1	22,6	21,1	20,9
сільськогосподарські тварини	11,8	11,1	11,2	10,8	10,9
молоко	7,9	7,3	7,4	6,7	6,3
яйця	3,3	2,8	2,9	2,8	2,8

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

Протягом досліджуваного періоду загальна структура продукції сільського господарства мала тенденцію до зміни, тобто частки продукції рослинництва та продукції тваринництва в домогосподарствах мали низхідну тенденцію (табл. 2.8). Ця тенденція була особливо виразною у тваринництві, оскільки скоротилося

виробництво молока та м'яса. Державна підтримка тваринництва має бути зосереджена на особистих селянських господарствах.

Таблиця 2.8 – Структура продукції сільського господарства за категоріями господарств у постійних цінах 2016 року; відсотків до загального обсягу

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Підприємства					
Продукція сільського господарства	61,6	63,6	63,0	65,2	66,1
у тому числі					
продукція рослинництва	66,1	68,1	67,4	69,5	69,9
продукція тваринництва	47,5	47,6	48,0	49,5	51,3
у т. ч. фермерські господарства					
Продукція сільського господарства	9,2	10,1	10,2	10,9	11,6
у тому числі					
продукція рослинництва	11,5	12,4	12,6	13,3	14,1
продукція тваринництва	1,9	2,0	2,0	2,1	2,3
Господарства населення					
Продукція сільського господарства	38,4	36,4	37,0	34,8	33,9
у тому числі					
продукція рослинництва	33,9	31,9	32,6	30,5	30,1
продукція тваринництва	52,5	52,4	52,0	50,5	48,7

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

Ж. Дерій вважає, що завдяки самодостатності та потенціалу розвитку сучасного індивідуального селянського господарства воно має стати потужною рушійною силою для формування циркулярної економіки в майбутньому [2]. Адже субсидування великих тваринницьких ферм обходиться дорожче, ніж підтримка ОСГ. Для формування сировинної бази молочної продукції необхідно реалізувати загальнодержавні та регіональні програми підтримки високопродуктивних ОСГ та ФГ – виробників молока (які утримують більше 3 дійних корів).

Дефіцит молока та тваринницької продукції спричинив зниження виробництва на молокопереробних підприємствах та м'ясокомбінатах (табл. 2.9). Природно, що виробництво більшості продуктів харчової промисловості має тенденцію до зниження, за винятком виробництва олії та кондитерських виробів. Угода про асоціацію також заохочує впровадження українських законодавчих реформ з метою гармонізації із законодавством ЄС, що в довгостроковій перспективі означатиме, що товари з України

Таблиця 2.9 – Виробництво основної продукції харчової промисловості України

Найменування продукції за Номенклатурою продукції промисловості (НПП)	Одиниця вимірювання	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення, (+, -)
Яловичина і телятина	тис. т	50,0	59,1	58,5	56,3	55,8	5,8
Свинина свіжа чи охолоджена	тис. т	235	238	228	223	226	-9
М'ясо курей, курчат, свіже чи охолоджене	тис. т	326	295	320	267	249	-77
Сік томатний	млн л	44,1	44,2	44,2	47,3	45,4	1,3
Сік яблучний	млн л	86,1	74,6	74,0	106	101	14,9
Суміші соків фруктових та овочевих	млн л	189	187	187	184	189	0
Олія соняшникова та її фракції	млн т	3,7	4,4	5,4	5,1	5,8	2,1
Молоко та вершки	тис. т	461	467	464	443	435	-26
Масло вершкове жирністю не більше 85%	тис. т	101	102	108	105	91,6	-9,4
Сир свіжий неферментований	тис. т	67,8	70,2	68,2	72,6	64,0	-3,8
Борошно пшеничне чи пшенично-житне	млн т	2,1	2,0	2,0	1,7	1,7	-0,4
Хліб та вироби хлібобулочні	млн т	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9	-0,3
Цукор білий рафінований буряковий	млн т	1,5	2,0	2,0	1,8	1,5	0
Шоколад	тис. т	16,5	16,5	18,6	22,2	24,7	8,2
Цукерки шоколадні	тис. т	59,5	52,3	53,3	53,4	66,6	7,1
Горілка з вмістом спирту не більше 45,4%	млн л чист. спирт	74,0	66,2	54,4	50,9	47,7	-26,3

Джерело: систематизовано автором на основі [96].

розглядаються нарівні з товарами ЄС на всьому внутрішньому ринку ЄС. Поступове прийняття Україною законодавчих актів і стандартів ЄС у сфері виробництва та послуг з міжнародним визнанням дасть Україні можливість легше експортувати свою продукцію до ЄС та інших країн світу [3, с. 11].

Збільшення обсягів експорту протягом досліджуваного періоду свідчить про поступову інтеграцію українського АПК у світовий продовольчий ринок (табл. 2.10). Незважаючи на падіння виробництва продукції тваринництва, на сьогодні Україна є одним із найбільших експортерів курятини на світовий ринок. Хоча основою для експорту є продовольчі культури, в Україні зручніше переробляти спирт і біоетанол.

Основу сільськогосподарського імпорту складають переважно важливі імпортні товари, такі як какао, риба, алкогольні напої, оливкова олія та інші види

Таблиця 2.10 – Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції, тис. дол. США

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2015	2016	2017	2018	2019
Всього	14563144,5	15281802,6	17756854,1	18611810,5	22144180,2
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	823434,9	775036,9	1108757,0	1210638,3	1277015,8
01 живі тварини	25639,9	30903,4	45708,8	45786,6	62547,7
02 м'ясо та їстівні субпродукти	377668,3	387791,9	531240,1	645982,3	711895,1
03 риба і ракоподібні	12994,8	17007,3	26376,9	24981,4	33637,5
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	386477,3	330521,4	494207,3	480947,4	453877,2
II. Продукти рослинного походження	7971492,5	8093693,7	9215707,9	9886060,4	12914543,1
07 овочі	97214,6	152647,3	235369,3	235682,7	184515,0
08 їстівні плоди та горіхи	154083,5	148221,9	195287,3	228564,1	260112,2
09 кава, чай	10595,7	14088,4	13610,0	12059,2	11709,0
10 зернові культури	6057490,0	6073915,3	6501134,3	7240558,1	9633333,9
12 насіння і плоди олійних рослин	1475455,6	1534995,1	2060121,4	1954149,8	2563242,3
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	451609,0	182338,9	245957,3	266616,4	267350,2
IV. Готові харчові продукти	2506063,8	1607736,9	1734013,9	1935015,9	2340898,0
16 продукти з м'яса, риби	100504,0	42451,8	61724,7	82072,3	97280,7
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	231453,6	34792,8	56190,7	47591,0	67116,7
18 какао та продукти з нього	407374,4	193530,8	217083,1	236206,4	306699,2
19 готові продукти із зерна	125926,5	85551,5	88409,9	117821,5	153608,4
22 алкогольні і без-алкогольні напої та оцет	270557,7	233638,9	289530,8	372829,9	489773,3

олій, які не виробляються в Україні, а також цитрусові (табл. 2.11). Скорочення виробництва цукрових буряків призвело до дефіциту цукру, і певну частину цукру все ще потрібно імпортувати, в основному для потреб харчової промисловості.

Розвиток підприємств переробної промисловості АПК характеризується розмежуванням за підгалузями через певні причини, такі причини, як ефективне використання капіталу і трудових ресурсів, а також економічна ефективність виробництва і поява нових видів продукції.

Відповідно до аналізу цих факторів спостерігається феномен диференціації промислового розвитку – таких показників, як ефективність використання активів, власного капіталу, трудових ресурсів, ефективність

Таблиця 2.11 – Товарна структура імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції, тис. дол. США

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2015	2016	2017	2018	2019
Всього	5763546,5	3484432,3	3891066,8	4301209,0	5055458,1
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1241970,6	548170,2	626279,1	731549,6	917988,8
01 живі тварини	67519,9	59701,1	57981,0	57432,5	71823,6
02 м'ясо та їстівні субпродукти	458116,9	99338,4	80773,4	112024,7	167663,2
03 риба і ракоподібні	568561,8	291101,6	409947,9	455444,5	549534,7
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	135589,0	79777,4	59489,5	84884,5	106458,0
II. Продукти рослинного походження	1563903,1	1146186,3	1284816,5	1368027,1	1529221,1
06 живі дерева та інші рослини	73875,7	19289,5	22437,7	27164,9	33977,0
07 овочі	129973,8	62806,6	81654,7	75995,2	106191,3
08 їстівні плоди та горіхи	733344,8	467066,2	476179,7	477254,8	526707,0
09 кава, чай	234125,0	185770,9	187759,9	194133,8	209046,6
10 зернові культури	145583,5	154707,7	148799,7	176756,1	191116,7
12 насіння і плоди олійних рослин	178934,4	214991,7	319518,3	358269,9	397429,2
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3299799,1	3962975,8	4605666,2	4496511,0	4732237,5
IV. Готові харчові продукти	2468418,0	2450096,2	2826723,0	3018600,8	3220383,8
16 продукти з м'яса, риби	12467,5	14323,8	15551,3	21747,0	22842,6
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	169508,2	352008,4	417349,4	366878,1	254389,7
18 какао та продукти з нього	187263,1	162209,1	183736,2	204076,5	204586,8
22 алкогольні і без-алкогольні напої та оцет	183608,0	163813,5	209235,6	229841,7	210822,0
24 тютюн і промислові замітники тютюну	350796,0	321816,0	355728,8	398709,1	437606,2

виробництва та можливості в процесі розвитку підприємства створювати нові галузі. Можливість диференціації продуктів підприємства в агропромисловому секторі існує по всьому промисловому ланцюжку створення вартості. Можливості для диференціації існують у наступних сферах:

- матеріально-технічне забезпечення на етапі виробництва, що має значний вплив на якість продукції організації,
- пов'язані зі створенням товарів на основі науково-технічних досягнень, що може покращити дизайн товари та їх характеристики або створювати нові продукти;
- покращені виробничі процеси, котрі дозволяють зменшувати обсяг

нестандартної продукції, продовжувати термін служби продукції, покращувати її функції;

– забезпечуваність логістичними системами, котрі роблять можливим прискорювати доставку, зменшувати запаси готової продукції;

– покращення сервісних дій щодо обслуговування клієнтів, проведення маркетингових досліджень тощо.

Для забезпечення розвитку агропромислового комплексу механізм має спиратися на такі основні інструменти:

1. Створення та затвердження пріоритетних програм розвитку для окремих галузей, таких як алкогольна, нафтова та молочна промисловість, які мають потенціал для виробництва конкурентоспроможної продукції в глобальному масштабі.

2. Важливим напрямком розвитку є заохочення співпраці держави, підприємств та потенційних інвесторів для фінансування інноваційних та інвестиційних проектів.

3. Агропромислова сфера потребує налагодження нормативно-правового, організаційного, фінансово-економічного, інформаційного та кадрового забезпечення наукових і проектних розробок.

4. Одним із ключових кроків на шляху сприяння інноваційному розвитку агропромислових формувань є встановлення критеріїв оцінки та механізмів моніторингу проектів, програм і угод.

Переробна промисловість агробізнесу може розглядати розвиток нових секторів, таких як виробництво біогазу, біоетанолу та біодизеля, як успішну модель для наслідування. У минулому були випадки, коли деякі цукрові заводи не могли запуститися через недостатнє постачання цукрових буряків та обсяг завантаження. Щоб пом'якшити цю проблему, цукровим переробним організаціям найефективніше використовувати практику укладання попередніх договорів з агроформуваннями. Ці контракти стосуються закупівлі цукрових буряків. При виробництві цукру утворюється значна кількість побічних продуктів, зокрема целюлози та патоки. Ці побічні продукти можуть бути використані для виробництва біогазу, який можна використовувати як енергоносії у виробництві цукру або перетворювати на електроенергію для

продажу в основній електромережі за зеленим тарифом. Доречно також відзначити, що більшість цукрових заводів мають застарілі технології виробництва, які потребують глибокої модернізації.

Важливо мати на увазі, що для успішної інтеграції в ЄС Україна повинна здійснити такі заходи:

- метою є покращення структури аграрного експорту за рахунок збільшення частки продукції з доданою вартістю, що досягатиметься насамперед за рахунок виробництва готової продукції, а не сировини;

- розширення експортних ринків для української сільськогосподарської продукції призвело до розгалуження в нових країнах і ширшого асортименту товарів, які продаються за кордоном, що значною мірою сприяло розширенню співпраці з ЄС;

- мета полягає в тому, щоб розширити коло експортерів сільськогосподарської продукції, дозволивши більшій кількості малих і середніх виробників і переробників експортувати свою продукцію;

- українське АПК має підвищити свою конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, менше покладаючись на державні програми розвитку.

Для сприяння інвестиціям та інноваціям у аграрній галузі надзвичайно важливо покращити нормативно-правову базу, особливо щодо захисту інтересів як національних, так і іноземних інвесторів, а також сприяти розвитку сільськогосподарської науки в дослідницьких установах. Для вирішення найгострішого питання щодо землі необхідна реалізація політики, яка мінімізує ризики в сільському господарстві. Ці заходи відіграватимуть життєво важливу роль у створенні та реалізації інноваційних стратегій розвитку сільського господарства в період трансформаційних змін у всьому світі.

Щоб сприяти зростанню ВВП України та отримати доступ до світових продовольчих ринків, підприємства агробізнесу повинні зосередитися на розвитку наукомістких технологій виробництва. Це вимагатиме концентрації на інноваційній діяльності, зокрема у сфері переробки сміття та створення альтернативних джерел енергії.

Для досягнення цих цілей необхідно визначити пріоритетність впровадження інноваційних технологій на підприємствах АПК.

Для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в агропромисловому комплексі України важливо реалізувати як загальні, так і специфічні заходи, серед яких:

- впровадження сучасних технологій у виробництво та переробку стічних вод є важливим кроком до створення системи контролю та відновлення виробничої складової;

- впровадження технологій, що зберігають енергію та ресурси під час виробничих процесів;

- щоб покращити управління вхідними та вихідними інформаційними потоками, важливо стежити за ринковими тенденціями, конкурентами та вимогами споживачів, серед інших факторів. це призведе до більш ефективного процесу управління виробництвом і реалізацією продукції;

- впровадити заходи як для забезпечення ресурсами, так і для збереження. підприємство має постійно контролювати свій фінансовий стан і регулярно керувати інвестиційними та інноваційними проектами;

- оптимізація управління працею в організаціях передбачає впровадження сучасних методів управління часом для підвищення ефективності роботи.

- розробка довгострокових і короткострокових стратегій з перспективою виходу на глобалізований продовольчий ринок, розробка довгострокового планування і прогнозування корпоративної діяльності, вдосконалення системи управління організацією;

- удосконалювати методи стимулювання праці підприємства, методи контролю технології виробництва, постійно підвищувати якість персоналу, дотримуватись технологічної та виробничої дисципліни, формувати елегантну культуру реалізації виробництва.

Отже, основними напрямками розвитку підприємств АПК повинні бути:

- Розробка програми державної підтримки фермерських та селянських господарств для формування сировинної бази агропереробних підприємств;

- збільшення потужностей з виробництва етанолу приватизованого підприємства ДП «Укрспірат» за рахунок модернізації та запуску пивоварного заводу з урахуванням орієнтації на виробництво біоетанолу та біогазу;
- розроблення заходів щодо покращення функціонування українського ринку соняшнику, зосередивши увагу на мінімізації кількості посередників між олійнопереробними підприємствами та сільгоспвиробниками;
- інноваційні практики на спиртових і цукрових заводах і птахофабриках вторинного виробництва для переробки відходів основного виробництва в біогаз для зниження витрат виробництва та забезпечення екологічної ефективності.

Реалізація запропонованих заходів дасть можливість сприяти зростанню зайнятості в сільській місцевості та агропереробному секторі, досягти зростання валового внутрішнього продукту України, збільшити обсяги експорту та загальний рівень енергетичної безпеки країни.

2.2. Організаційно-правові основи діяльності підприємства

Практичною основою для написання кваліфікаційної роботи є товариство з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «ім. Довженка».

ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» є структурою одиницею агропромхолдингу «Астарта-Київ», у склад агропромхолдингу увійшла в 2009 році.

Генеральний директор – Сергій Вікторович Жилін.

У 2016 р. посіла 4-е місце з результатом 85,19 балів у Топ-10 найкращих агрокомпаній за фінансовими показниками.

Товариство з додатковою відповідальністю «Агрофірма «ім. Довженка» створено відповідно рішення засновника, державну реєстрацію проведено 30 травня 200 року (номер запису у держаному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців 03770394)

У статті 2 Статуту визначене найменування Агрофірма «ім. Довженка» та його місцезнаходження. Юридичний статус ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

закріплений у статті 4 Статуту Товариства. Основні характеристики діючого підприємства систематизовано у табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Основні організаційно-правові характеристики ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

Критерій	Характеристика
Повна назва підприємства	
українською	Товариство з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «ім. Довженка»
англійською	Additional Liability Company «Dovzhenka Agrofirma»
Скорочена назва	
українською	ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»
англійською	ALD «Dovzhenka Agrofirma»
Юридична адреса	
українською	38030, Україна, 38030, Полтавська обл., Миргородський р-н, село Яреськи, вул.Козацький шлях, будинок 29
англійською	38030, Ukraine, 38030, Poltava region, Myrhorod district, Yaresky village, Kozatskyi Shlyach street, building 29
Номер та дата державної реєстрації	Дата державної реєстрації: 30.05.2005 Дата запису: 30.05.2005 Номер запису: 15831230000000095
Форма власності	Приватна
Організаційно-правова форма	товариство з обмеженою відповідальністю
Установчі документи	Статут
Розмір статутного фонду	40 000 000 грн. (станом на 31.12.2022 р.)
Вищий орган управління	Загальні збори учасників
Виконавчий орган управління	Дирекція: генеральний директор, заступник генерального директора, члени дирекції
Орган нагляду товариства	Наглядова рада
Види діяльності товариства	КВЕД 01.50 Змішане сільське господарство КВЕД 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур КВЕД 01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів КВЕД 01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур КВЕД 01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід КВЕД 01.42 Розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів КВЕД 01.43 Розведення коней та інших тварин родини конячих КВЕД 01.45 Розведення овець і кіз КВЕД 01.46 Розведення свиней КВЕД 01.49 Розведення інших тварин КВЕД 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві КВЕД 01.62 Допоміжна діяльність у тваринництві

Критерій	Характеристика
	КВЕД 01.63 Післяурожайна діяльність КВЕД 01.64 Оброблення насіння для відтворення КВЕД 10.11 Виробництво м'яса КВЕД 10.41 Виробництво олії та тваринних жирів КВЕД 10.61 Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості КВЕД 10.71 Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання КВЕД 10.73 Виробництво макаронних виробів і подібних борошняних виробів КВЕД 10.81 Виробництво цукру КВЕД 10.91 Виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами КВЕД 49.41 Вантажний автомобільний транспорт КВЕД 52.10 Складське господарство КВЕД 36.00 Забір, очищення та постачання води КВЕД 02.20 Лісозаготівлі КВЕД 16.10 Лісопилльне та стругальне виробництво КВЕД 70.22 Консультування з питань комерційної діяльності й керування КВЕД 71.11 Діяльність у сфері архітектури КВЕД 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах

Підприємство є юридичною особою. Підприємство набуває прав та обов'язків юридичної особи з дати включення його до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Підприємство здійснює свою діяльність відповідно до законодавства та цього Статуту.

Зміни до Статуту Підприємства вносяться за рішенням Уповноваженого органу управління та підлягають державній реєстрації в порядку, передбаченому законом.

Підприємство не може бути засновником іншої юридичної особи.

Підприємство має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням, а також може мати товарний знак, який реєструється відповідно до законодавства.

Підприємство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями лише коштами, що є в його розпорядженні, згідно із законодавством.

Підприємство не несе відповідальності за зобов'язаннями держави та Уповноваженого органу управління.

Підприємство має право укладати угоди, набувати майнових та немайнових прав, нести відповідальність, бути позивачем і відповідачем у суді відповідно до законодавства.

Майно Підприємства є державною власністю і закріплюється за ним на праві оперативного управління.

Майно Підприємства становлять виробничі і невиробничі засоби, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі Підприємства.

Підприємство здійснює володіння, користування землею та іншими природними ресурсами відповідно до мети своєї діяльності згідно із законодавством.

Збитки, завдані Підприємству в результаті порушення його майнових прав громадянами, юридичними особами і державними органами, відшкодовуються Підприємству відповідно до закону.

Підприємство створює за рахунок прибутку спеціальні (цільові) фонди, призначені для покриття витрат, пов'язаних з його діяльністю:

- амортизаційний фонд;
- фонд розвитку виробництва;
- фонд споживання (оплати праці); резервний фонд;
- інші фонди.

Фонд розвитку виробництва створюється за рахунок коштів відрахувань від чистого прибутку в порядку, передбаченому законодавством. Кошти фонду використовуються для розвитку матеріально-технічної бази Підприємства. Спрямування коштів фонду визначається кошторисом.

Фонд споживання (оплати праці) створюється в розмірах, які визначаються згідно із законодавством.

Джерелом формування фінансових ресурсів Підприємства є прибуток (дохід), амортизаційні відрахування, кошти, одержані від продажу цінних паперів, безоплатні або благодійні внески членів трудового колективу,

підприємств, організацій, громадян та інші надходження (включаючи централізовані капітальні вкладення та кредити).

Використання фондів здійснюється відповідно до фінансового плану Підприємства.

Підприємство має право:

- самостійно планувати свою діяльність, визначати стратегію та основні напрями своєї роботи відповідно до стратегічного плану розвитку Підприємства, затвердженого Уповноваженим органом управління;

- реалізовувати свою продукцію, послуги, залишки від виробництва за цінами, що формуються відповідно до умов економічної діяльності, а у випадках, передбачених законодавством;

- придбавати, випускати та реалізовувати цінні папери відповідно до законодавства;

- утворювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи з можливістю відкриття поточних і розрахункових рахунків та затверджувати положення про них;

- обирати предмет договору, визначати зобов'язання, будь-які інші умови господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству;

- об'єднуватися з іншими суб'єктами господарювання в корпорації, концерни, асоціації та консорціуми в установленому законодавством порядку.

Підприємство зобов'язане:

- забезпечувати своєчасну сплату податків та інших відрахувань згідно із законодавством;

- виконувати норми і вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;

- здійснювати бухгалтерський, оперативний облік і вести фінансову та статистичну звітність згідно із законодавством;

- додержуватися фінансової дисципліни;

– створювати належні умови для високопродуктивної праці, забезпечувати додержання законодавства про працю, правил та норм охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування;

– проводити інвентаризацію належного йому майна для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку, фінансової звітності та статистичної інформації згідно із законодавством;

– додержуватися вимог законодавства про державну таємницю;

– надавати Уповноваженому органу управління інформацію щодо діяльності Підприємства.

У разі порушення Підприємством законодавства про охорону навколишнього природного середовища його діяльність може бути обмежена, тимчасово заборонена або припинена відповідно до законодавства.

Основним показником фінансових результатів господарської діяльності Підприємства є прибуток.

Прибуток Підприємства формується за рахунок надходжень від провадження господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат, витрат на оплату праці, сплати відсотків за кредитами банків, сплати передбачених законодавством податків та інших платежів до бюджету, відрахувань до цільових та інших фондів, залишається у повному його розпорядженні та використовується відповідно до законодавства.

Прибуток Підприємства визначається шляхом зменшення суми валового доходу Підприємства за певний період на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

Розподіл прибутку Підприємства здійснюється відповідно до затвердженого фінансового плану Підприємства з урахуванням вимог Господарського кодексу України та інших законів України.

Підприємство одержує кредити для виконання статутних завдань під гарантію Уповноваженого органу управління.

Складення, затвердження та контроль за виконанням фінансового плану Підприємства здійснюються в установленому законодавством порядку.

Підприємство відраховує та сплачує до державного бюджету частину прибутку відповідно до порядку та нормативу, визначених законодавством.

Аудит фінансової діяльності Підприємства здійснюється згідно із законодавством.

Відносини Підприємства з іншими підприємствами, організаціями, громадянами в усіх сферах господарської діяльності здійснюються на основі договорів.

Підприємство провадить зовнішньоекономічну діяльність згідно із законодавством.

Трудовий колектив Підприємства становлять усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на основі трудового договору (контракту, угоди) або інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з Підприємством.

Повноваження трудового колективу Підприємства реалізуються загальними зборами (конференцією) та через їх виборні органи.

Для представництва інтересів трудового колективу на загальних зборах (конференції) трудовий колектив може обрати орган колективного самоврядування, до складу якого не може входити керівник Підприємства.

Члени органу колективного самоврядування обираються таємним голосуванням на три роки не менше як двома третинами голосів. Члени виборного органу не можуть бути звільнені з роботи або переведені на інші посади з ініціативи адміністрації Підприємства без згоди відповідного виборного органу цього колективу.

Виробничі, трудові і соціальні відносини трудового колективу з адміністрацією Підприємства регулюються колективним договором.

Питання соціального розвитку, зокрема включаючи поліпшення умов праці, життя та здоров'я, гарантії обов'язкового медичного страхування працівників Підприємства та їх сімей, вирішуються трудовим колективом за участю керівника Підприємства, якщо інше не передбачено законодавством.

Припинення діяльності Підприємства здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації за рішенням власників, а у випадках, передбачених законом, - за рішенням суду.

Ліквідація Підприємства здійснюється комісією, призначеною Уповноваженим органом управління, а в разі припинення його діяльності за рішенням суду - комісією, утвореною відповідно до рішення суду.

З моменту призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з управління Підприємством. Ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс Підприємства, подає його на затвердження до Уповноваженого органу управління. Порядок і строки проведення ліквідації, а також строк для заяви претензій кредиторами визначаються законом.

Працівникам Підприємства, які звільняються у зв'язку з його реорганізацією чи ліквідацією, гарантується додержання їх прав та інтересів відповідно до законодавства про працю.

Підприємство вважається таким, що припинило свою діяльність, з дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців запису про державну реєстрацію його припинення.

Товариство утворене виключно як господарське і здійснює підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між власниками. Таким чином, основна мета товариства – отримання прибутку на користь учасників ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».

Основною метою компанії є:

– вирощування, заготівля, перероблення та реалізація сільськогосподарської продукції, а саме продукції рослинництва та тваринництва;

– виробництво продукції тваринництва, зокрема молочної продукції

– розведення тварин, розведення великої рогатої худоби, розведення та відгодівля свиней;

– виробництво комбікормів та інших кормових добавок;

– організація внутрішніх та міжнародних перевезень вантажів;

– зовнішньоекономічна та інша пов'язана з нею діяльність, що не суперечить законодавству України.

Види діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» визначені у табл. 1.1.

Профіль підприємства:

1. Рослинництво

45 тис. га орної землі у Гадяцькому, Диканському, Зіньківському та Шишацькому районах Полтавщини. Профільні культури – цукрові буряки, соя, озима пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник.

2. Тваринництво

Працює 14 молочних ферм. Більше 13 тис. голів великої рогатої худоби, їх майже 7 тис. дійних корів. Навесні 2017 р. агрофірма відкрила новий кормоцентр у рамках реорганізації системи управління молочними фермами.

3. Цукрове виробництво

Займається виробничий підрозділ «Яресківський цукровий завод». У 2017 р. підприємство експортувало 22,9 тис. т.

Головна місія підприємства – насичення ринку високоякісною продукцією власного виробництва.

Усі види діяльності, які згідно із законодавством потребують спеціальних дозволів чи ліцензій, здійснюються Підприємством лише після їх отримання.

Для визначення виробничого потенціалу вважаємо за необхідне проаналізувати динаміку складу та структури обсягів реалізації, представлену в таблиці 2.13.

Аналіз показників табл. 2.13 свідчить про збільшення загального обсягу реалізації продукції, а саме на 200,6 млн. грн. або 11,2%, що безумовно вважається позитивним показником діяльності підприємства. Ця зміна зумовлена в основному зростанням обсягів продукції тваринництва, яка збільшилася на 160,26 млн. грн. або 34,6. Значне збільшення обсягів реалізації продукції спостерігається по вирощуванню зернових культур – +101,13 млн. грн. або +8,17% протягом досліджуваного періоду. Обсяг реалізації продукції допоміжної діяльності у рослинництві, навпаки, зменшився на 62,42 млн. грн. або 71,7%. Зміни інших видів діяльності були менш вагомими.

Таблиця 2.13 – Аналіз обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг за видами економічної діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Види економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг						Відхилення			
	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2021 – 2019		2021 – 2020	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	у сумі	у стр-рі	у сумі	у стр-рі
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Усього по підприємству	1791553,9	100	1708303	100	1992108	100	200554,1	х	283805	х
У тому числі з видами економічної діяльності										
Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	1237773,2	69,09	1186981,6	69,48	1338904	67,21	101130,8	-1,88	151922,4	-2,27
Розведення великої рогатої худоби молочних порід	463204,7	25,85	506234,7	29,63	623468,4	31,30	160263,7	5,44	117233,7	1,66
Розведення інших тварин	298,7	0,02	1541,7	0,09	109,9	0,01	-188,8	-0,01	-1431,8	-0,08
Допоміжна діяльність у рослинництві	87055,4	4,86	11259,4	0,66	24639	1,24	-62416,4	-3,62	13379,6	0,58
Виробництво м'яса	43	0,00	12	0,00	5,4	0,00	-37,6	0,00	-6,6	-
Виробництво цукру	1855	0,10	-	-	-	-	-1855	-0,10	-	-
Виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах	181,7	0,01	123,4	0,01	1277,3	0,06	1095,6	0,05	1153,9	0,06
Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин	1142,2	0,06	2150,2	0,13	3704	0,19	2561,8	0,12	1553,8	0,06

Щодо структури обсягів реалізації, то найбільшу питому вагу займає вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур: протягом досліджуваного періоду його доля хоч і зменшилась з 69,09% у 2019 році до 67,21% у 2021 році, проте займає головну роль в структурі виробництва та реалізації продукції. Також значну вагу займає розведення великої рогатої худоби молочних порід, доля якого у структурі обсягів реалізації

збільшилась з 25,85% у 2019 році до 31,3% у 2021 році. Питома вага інших видів діяльності підприємства є незначною.

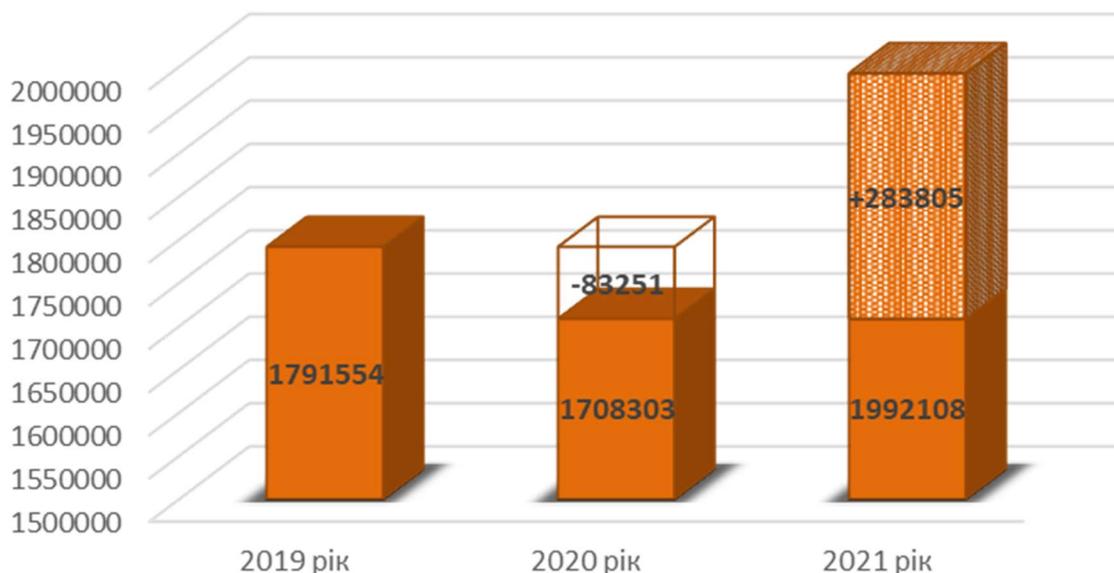

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів реалізації
ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2019-2021 рр.

Організаційна структура управління ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» наведена на рис. 2.2.

2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства

Для подальшого аналізу показників розробляємо таблицю основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства (таблиця 2.14).

Важливим елементом оцінки вартості підприємства є визначення вартості капіталу, який є в його розпорядженні.

Аналізуючи показник середньої вартості, можна говорити про наступне: середня вартість сукупного капіталу в 2020 році зменшилась на 2,32%, що складає 86283,0 тис. грн. в порівнянні з 2019 роком. Протягом наступного року

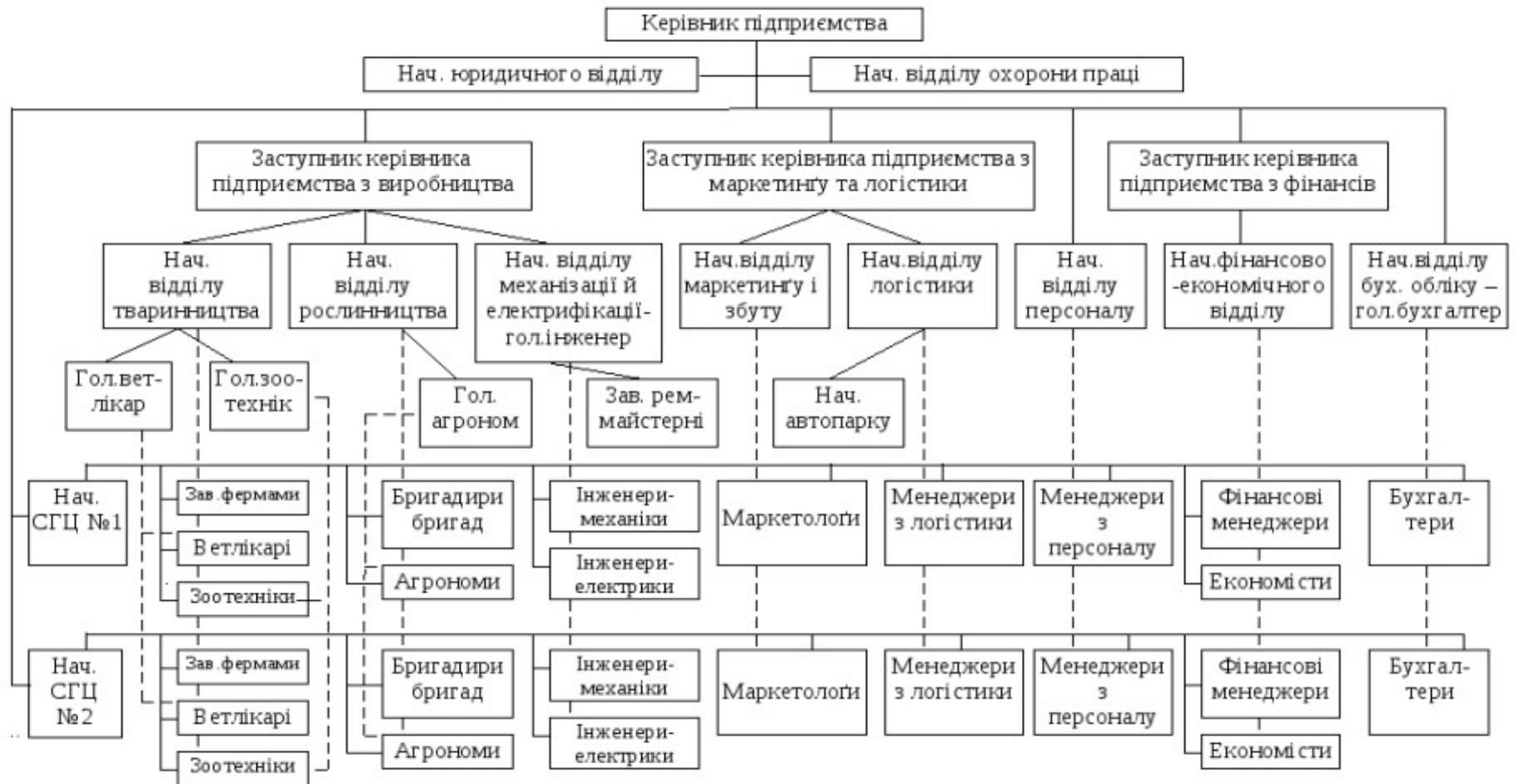

Рисунок 2.2 – Організаційна структура управління
ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

Таблиця 2.14 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2019-2021 рр.

№	Показники	Одиниці виміру	Рік			Відхилення			
			2019	2020	2021	2020 - 2019		2021 - 2020	
						Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
	1. КАПІТАЛ ТА РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА								
1.1	Середня вартість сукупного капіталу	тис. грн.	3713429,00	3627146,00	4095515,00	-86283,00	-2,32	468369,00	12,91
1.2	Середня вартість власного капіталу	тис. грн.	1254226,00	2634424,00	3101466,50	1380198,00	110,04	467042,50	17,73
1.3	Основні засоби								
1.3.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	896113,00	927017,00	996689,00	30904,00	3,45	69672,00	7,52
1.3.2	знос на кінець року	тис. грн.	162265,00	265507,00	369601,00	103242,00	63,63	104094,00	39,21
1.3.3	середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	970369,00	911565,00	961853,00	-58804,00	-6,06	50288,00	5,52
1.4	Нематеріальні активи								
1.4.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	3624,00	8882,00	14534,00	5258,00	145,09	5652,00	63,63
1.4.2	знос (накопичена амортизація) на кінець року	тис. грн.	1059,00	1362,00	3264,00	303,00	28,61	1902,00	139,65
1.4.3	середня вартість нематеріальних активів	тис. грн.	2610,50	6253,00	11708,00	3642,50	139,53	5455,00	87,24
1.5	Оборотні активи								
1.5.1	усього на кінець року	тис. грн.	1721635,00	1933983,00	2664547,00	212348,00	12,33	730564,00	37,78
1.5.2	дебіторська заборгованість на кінець року	тис. грн.	1191749,00	1467911,00	2032664,00	276162,00	23,17	564753,00	38,47
1.5.3	Запаси на кінець року	тис. грн.	484279,00	413608,00	623651,00	-70671,00	-14,59	210043,00	50,78
1.5.4	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	тис. грн.	45607,00	52464,00	8232,00	6857,00	15,03	-44232,00	-84,31
1.5.5	середні залишки оборотних засобів	тис. грн.	1773235,50	1827809,00	2299265,00	54573,50	3,08	471456,00	25,79
1.6	Середньооблікова чисельність								
1.6.1	середньооблікова чисельність працівників	осіб	1475	1194	1205	-281	-19,05	11	0,92
1.6.2	середньооблікова чисельність робітників	осіб	1154	969	985	-185	-16,03	16	1,65

Продовження табл. 2.14

№	Показники	Одиниці виміру	Рік			Відхилення			
			2019	2020	2021	2020 - 2019		2021 - 2020	
						Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
	2. ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ								
2.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	1791554,00	1708303,00	1992108,00	-83251,00	-4,65	283805,00	16,61
2.2	Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	1791554,00	1708303,00	1992108,00	-83251,00	-4,65	283805,00	16,61
2.3	Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	1791554,00	1708303,00	1992108,00	-83251,00	-4,65	283805,00	16,61
2.4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	1665817,00	1512375,00	1794144,00	-153442,00	-9,21	281769,00	18,63
2.5	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн.	125737,00	195928,00	197964,00	70191,00	55,82	2036,00	1,04
2.6	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн.	198403,00	409395,00	814222,00	210992,00	106,35	404827,00	98,88
2.7	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	50046,00	271204,00	684337,00	221158,00	441,91	413133,00	152,33
2.8	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	50046,00	271204,00	684337,00	221158,00	441,91	413133,00	152,33
2.9	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	218921,00	206974,00	250086,00	-11947,00	-5,46	43112,00	20,83
2.10	Фонд робочого часу	люд-години	2891579,00	2363930,00	2372158,00	-527649,00	-18,25	8228,00	0,35
	3. ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ								
3.1	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особа	1214,61	1430,74	1653,20	216,13	17,79	222,46	15,55
3.2	Продуктивність праці одного робітника	тис. грн. / особа	1552,47	1762,95	2022,44	210,48	13,56	259,49	14,72
3.3	Рівень оплати праці за 1 людину-годину	грн. / люд-год	75,71	87,56	105,43	11,85	15,65	17,87	20,41
3.4	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн..	12,37	14,45	17,30	2,08	16,79	2,85	19,73
3.5	Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року	%	0,18	0,29	0,37	0,11	58,17	0,08	29,47

Продовження табл. 2.14

№	Показники	Одиниці виміру	Рік			Відхилення			
			2019	2020	2021	2020 - 2019		2021 - 2020	
						Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
3.6	Коефіцієнт оновлення основних засобів	%	9,25	9,05	9,03	-0,20	-2,20	-0,02	-0,24
3.7	Коефіцієнт вибуття основних засобів	%	3,65	3,60	3,58	-0,05	-1,40	-0,02	-0,47
3.8	Фондовіддача	грн./грн.	1,85	1,87	2,07	0,03	1,50	0,20	10,52
3.9	Фондоозброєність праці працівників	тис. грн./чол.	657,88	763,45	798,22	105,58	16,05	34,76	4,55
3.10	Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	обороти	1,010	0,935	0,866	-0,08	-7,49	-0,07	-7,30
3.11	Середній період обороту оборотних засобів	дні	356,32	385,18	415,51	28,87	8,10	30,32	7,87
3.12	Коефіцієнт обіговості активів	грн./грн.	0,482	0,471	0,486	-0,01	-2,38	0,02	3,28
3.13	Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	обороти	1,759	1,418	1,299	-0,34	-19,41	-0,12	-8,40
3.14	Середній період обороту дебіторської заборгованості	дні	204,64	253,91	277,20	49,27	24,08	23,28	9,17
3.15	Коефіцієнт обіговості запасів	обороти	2,780	3,805	3,841	1,03	36,88	0,04	0,94
3.16	Середній період зберігання запасів	дні	129,50	94,61	93,72	-34,89	-26,94	-0,89	-0,94
3.17	Тривалість операційного циклу	дні	131,26	96,03	95,02	-35,23	-26,84	-1,00	-1,05
	4. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ								
4.1	Рентабельність продажу	%	2,79	15,88	34,35	13,08	468,32	18,48	116,38
4.2	Рентабельність активів	%	1,35	7,48	16,71	6,13	454,80	9,23	123,48
4.3	Рентабельність власного капіталу	%	3,99	10,29	22,06	6,30	158,00	11,77	114,33

значення даного показника збільшилось на 12,91% або на +468369,0 тис. грн. порівняно з 2020 р. В результаті зазначених змін середня вартість сукупного капіталу збільшилась з 3713429 тис. грн. у 2019 році до 4095515,0 тис. грн.

Збільшення суми власного капіталу є одним з ключових цільових показників роботи будь-якого комерційного підприємства. Тому значний приріст власного капіталу може свідчити про ефективні дії менеджменту, продуману фінансову, комерційну, конкурентну, виробничу політику тощо.

Якщо вартість власного капіталу є високою, то підприємству доцільно залучати альтернативні джерела коштів – позикові.

Рисунок 2.3 – Динаміка вартості власного та сукупного капіталу ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Аналізуючи показник середньої вартості власного капіталу, можна говорити, що його динаміка є доволі позитивною: мало того, що значення даного показника протягом усього періоду є додатнім, так його абсолютне значення з часом постійно зростає. Це свідчить про суттєві успіхи підприємства щодо управління із фінансовим станом, оскільки його діяльність більш ніж на 75% здійснюється за рахунок власних джерел фінансування. Так значення середньої вартості власного капіталу в 2020 році збільшилось у 2,1 рази або на +1380198,0

тис. грн. в порівнянні з 2019 роком та протягом наступного року – у 1,18 рази або на +467042,5 тис. грн., в результаті чого у 2021 році даний показник складав 3101466,5 тис.грн.

Капітал підприємства складається з необоротних активів та обігових засобів. Проведемо аналіз змін, які склалися в цих засобах протягом періоду, що вивчається.

Наявність основних засобів на підприємстві можна охарактеризувати за їх первісною вартістю. Її величина на протязі 2019-2021 рр. значно змінилась. Так, на кінець 2019 року вона складала 896113,0 тис. грн. Протягом 2020 року первісна вартість основних фондів збільшилась на 30904,0 тис. грн., в наслідок чого склала 927017 тис. грн., що на 3,45% більше відносно відповідного значення на кінець 2019 року. Протягом 2021 року первісна вартість основних фондів збільшилась ще на 69672,0 тис. грн., в наслідок чого склала 369601,0 тис. грн., що на 7,52% більше відносно відповідного значення на кінець 2020 року.

Але реальну вартість основних засобів в результаті їх зносу в процесі експлуатації відображає залишкова вартість, величина якої складала 733848,0 тис. грн. на кінець 2019 року та 661510,0 тис. грн. на кінець 2020 року, що на 72338,0 тис. грн. (або на 9,9%) менше, а ніж на початку досліджуваного періоду. Протягом 2021 року розмір даного показника зменшився ще на 34422,0 тис. грн. (або на 5,2%), в результаті чого залишкова вартість основних фондів на кінець 2021 року складала 627088,0 тис. грн.

Стан основних засобів характеризують два показника: коефіцієнт придатності основних засобів та коефіцієнт зносу.

Коефіцієнт зносу основних засобів розраховується як відношення вартості зносу (суми нарахованої амортизації) основних засобів до їхньої первісної вартості. Як бачимо з таблиці 2.14, його значення для даного підприємства збільшилось: якщо на початок періоду він складав 18,1%, то на кінець періоду – 37,1%. Тобто спостерігається тенденція до погіршення вікової структури основних засобів підприємства (див. рис. 2.4).

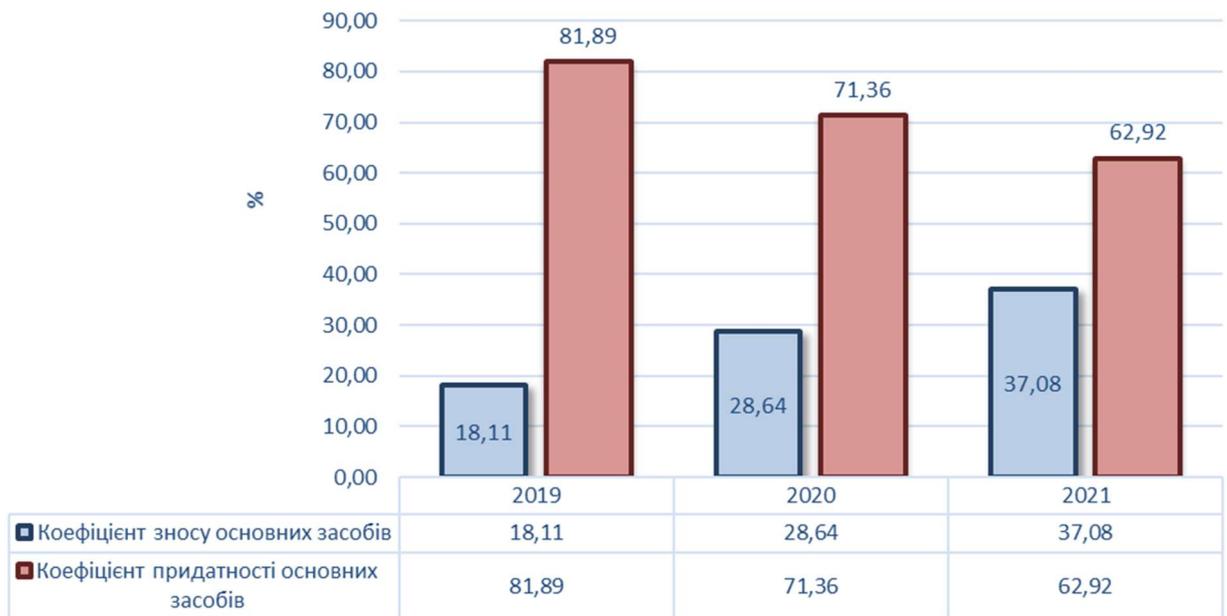

Рисунок 2.4 – Динаміка показників стану основних виробничих фондів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Проаналізовані показники наявності основних засобів є моментними і не відображають їх руху протягом року. Зміна вартості основних фондів на протязі року враховується при розрахунку середньорічної вартості основних засобів. Її значення зменшилось на протязі останніх років: в 2019 році вона складала 970369,0 тис. грн., в 2020 році – 911565,0 тис. грн., в 2021 році – 961853 тис. грн., тобто досліджуваний період її рівень зменшився на 8516,0 тис. грн. або на 0,9%.

Розглянемо і проаналізуємо наступний вид ресурсів підприємства – оборотні активи.

Оборотні активи підприємства постійно змінювали свою вартість. У 2020 році в порівнянні з 2019 роком вони збільшились на 212348,0 тис. грн. або у 1,12 рази відносно значення 2019 року. В 2021 році порівняно з 2020 роком вартість оборотних активів збільшилась ще на 730564,0 тис. грн. або на 37,78% відносно значення 2020 року. Відповідно протягом досліджуваного періоду оборотні активи збільшились з 1721635 тис. грн. до 2664547,0 тис. грн.: приріст склав +942912,0 тис. грн. або +54,77%. Водночас середньорічні залишки оборотних засобів протягом останніх двох років збільшилась з 1773235,0 тис. грн. до

2299265 тис. грн., тобто на +526029,5 тис. грн., що складає 29,66% від значення даного показника на початок періоду.

Дебіторська заборгованість змінила своє значення з 1191749,0 тис. грн. у 2019 році до 2032665 тис. грн. у 2021 році. Грошові кошти та їх еквіваленти в 2020 році в порівнянні з 2020 роком мають приріст +15,03% або +6857,0 тис.грн., у 2021 році – -44232,0 тис. грн. або -84,31% в порівнянні з 2020 роком.

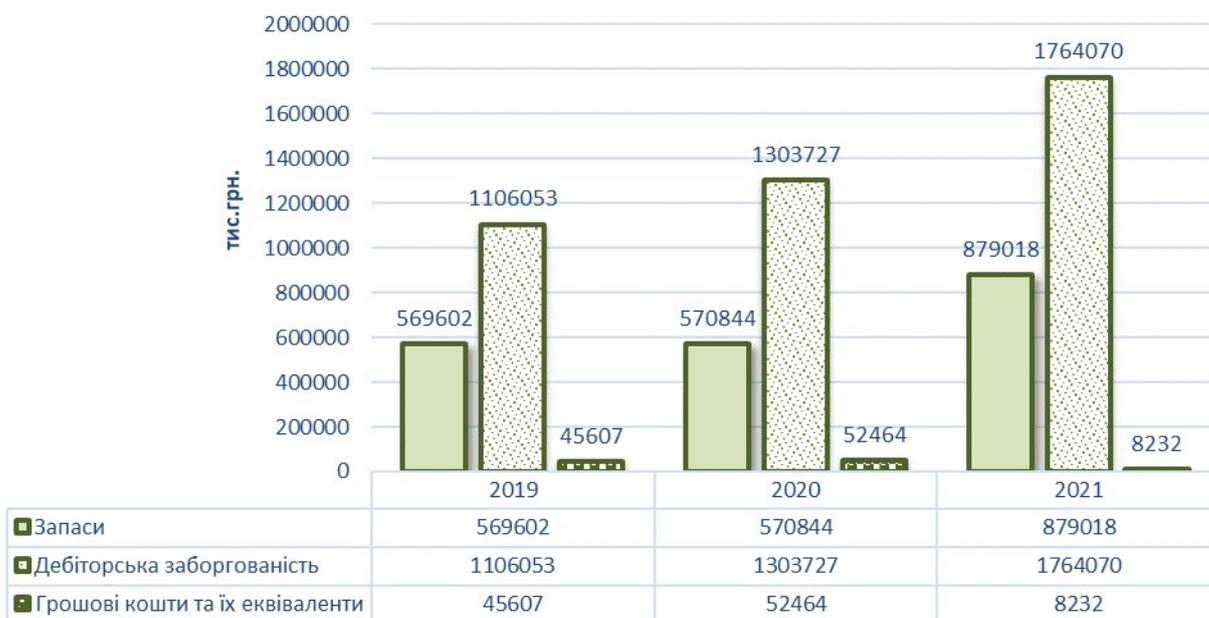

Рисунок 2.5 – Динаміка основних елементів оборотних активів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Окрім згаданих вже активів підприємство може мати ще й нематеріальні ресурси. За початковою вартістю їх величина збільшилась з 3624,0 тис. грн. у 2019 році до 14534,0 тис. грн. у 2021 році. (зростання даного показник за досліджуваний період склало +10910 тис. грн. або у 4,01 рази).

Середньооблікова чисельність персоналу підприємства протягом досліджуваного періоду не залишалась незмінною: так в 2019 році вона склала 1475 особи, у 2020 році – 1194 особи, у 2021 році – 1205 осіб. При цьому питома вага робітників залишалася майже незмінною – майже 80%. Слід відмітити, що рівень ефективності використання персоналу на підприємстві протягом всього періоду збільшилась, при чому дуже суттєво. Про це свідчить відповідна динаміка

показників виробітку як в розрахунку на одного штатного працівника, так і в розрахунку на одного робітника. Так, якщо на початок періоду, в 2019 році, виробіток 1 працівника склав 1214,61 тис. грн., то на кінець досліджуваного періоду вже 1653,20 тис. грн., тобто майже у 1,36 рази більше.

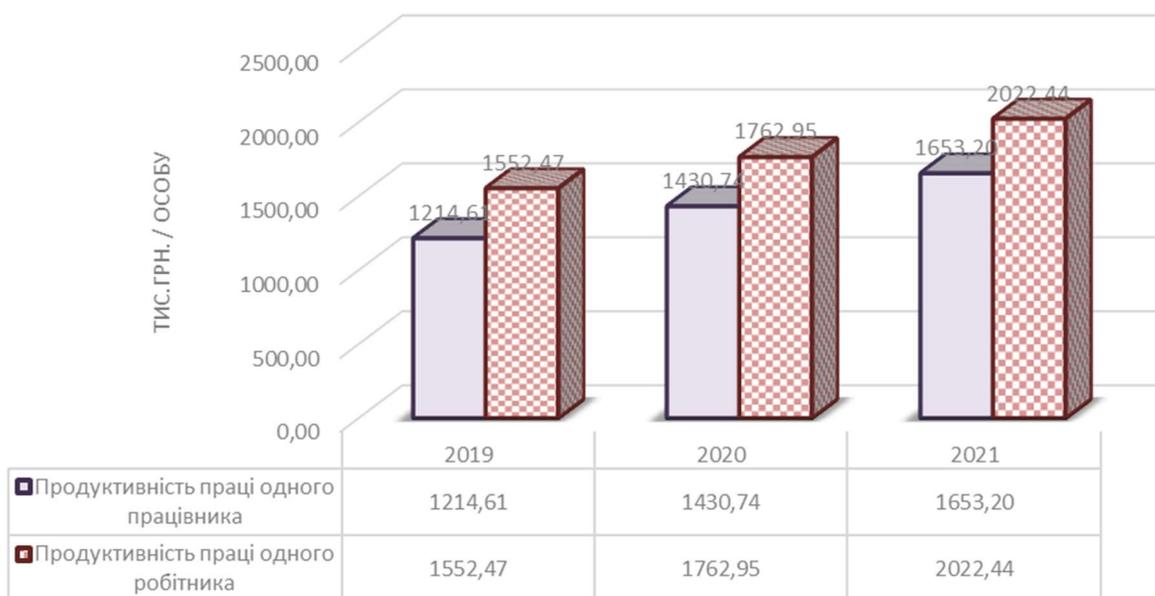

Рисунок 2.6 – Динаміка продуктивності праці
ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Показник середньомісячної заробітної плати одного працівника має постійну динаміку приросту, а саме її величина збільшилась з 12,37 тис. грн. у 2019 році до 17,30 тис. грн. у 2021 році, тобто на +3467,16 грн. протягом досліджуваного періоду або на +39,25% відносно значення у 2019 році.

Проаналізуємо економічні показники діяльності підприємства.

Обсяг виробленої продукції зростає, а саме на 11,19% рази у 2021 році в порівнянні з 2019 роком, в результаті чого його значення збільшилось з 1791554 тис. грн. у 2019 році до 1992108,0 тис. грн. у 2021 році. Аналогічним чином змінювався чистий дохід від реалізації продукції підприємства.

На рис. 2.7 наведено співвідношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та операційних витрат підприємства. Зображена ситуація є

негативною в діяльності підприємства, оскільки розмір операційних витрат значно перевищує чистий дохід від реалізації продукції.

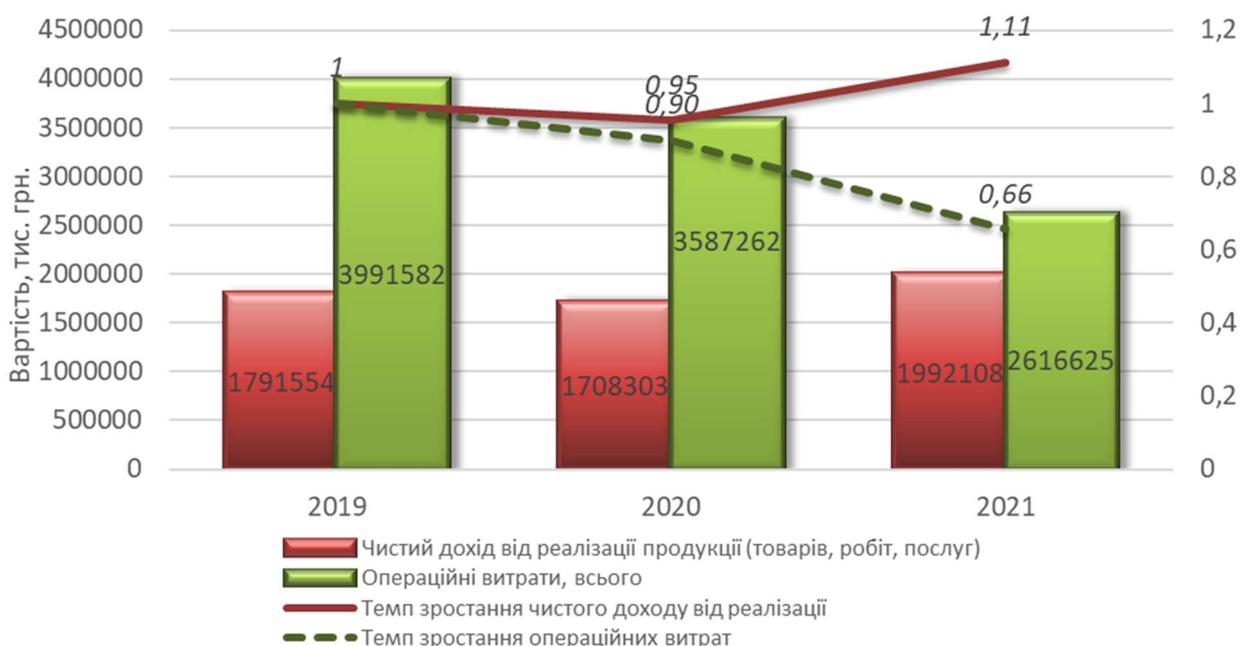

Рисунок 2.7 – Динаміка чистого доходу та операційних витрат на виготовлення продукції ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» в 2019-2021 рр.

Розглянемо і проаналізуємо, які фінансові результати отримало підприємство у 2019-2021 рр. Фінансові результати є абсолютно задовільними, оскільки підприємство всі три роки перебуває у прибутковій зоні діяльності.

Так, розмір валового прибутку, отриманого підприємством за 2019 рік, складав 125737,0 тис. грн., в 2020 році – 195928,0 тис. грн., а у 2021 році підприємство отримало валовий прибуток в сумі 197964,0 тис. грн. Аналогічна тенденція спостерігається при аналізі прибутку від операційної діяльності підприємства. У 2019 та 2020 рр. підприємство отримало прибуток від операційної діяльності у розмірі 198403,0 тис. грн. та 409395,0 тис. грн. відповідно. У наступному 2021 році сума отриманого прибутку від операційної діяльності складала вже 684337,0 тис. грн.

Остаточний результат діяльності підприємства можна виявити при дослідженні суми чистого прибутку підприємства. На даному підприємстві його

динаміка повністю співпадає із динамікою прибутку від звичайної діяльності підприємства до оподаткування.

Таким чином, ми бачимо, що підприємство загалом мало задовільні показники діяльності прибутковості та позитивну динаміку щодо їх зростання.

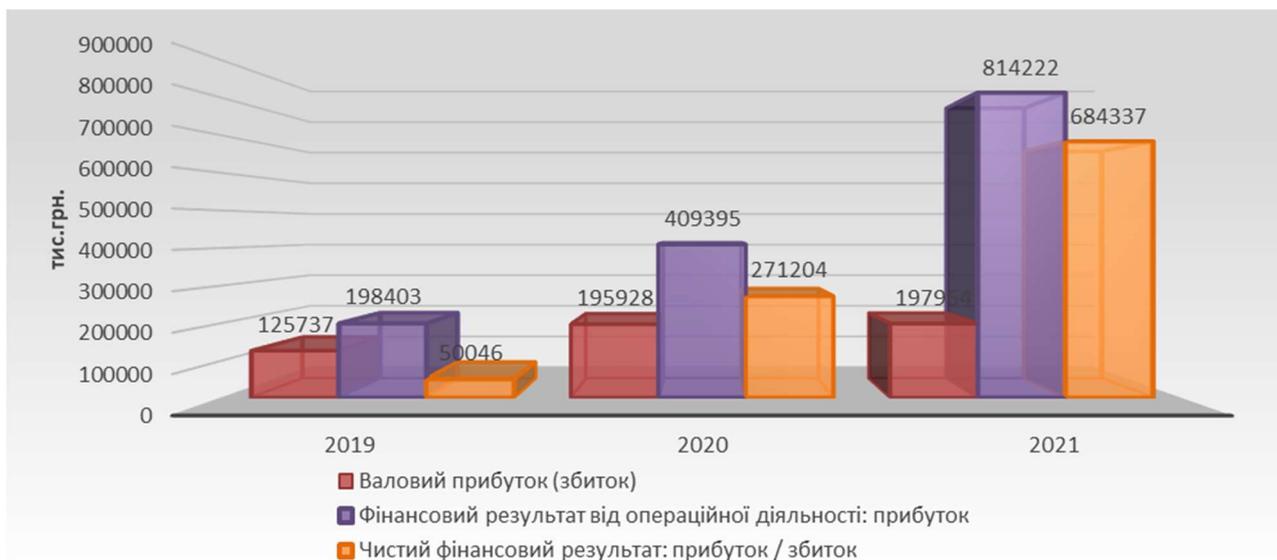

Рисунок 2.8 – Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» в 2019-2021 рр.

Підприємство постійно намагається підвищувати ефективність використання своїх ресурсів. Так, аналіз динаміки показника фондівддачі свідчить, що у 2019 році на кожну гривню вартості основних фондів вироблялось 1,846 грн. готової продукції. У 2020 році це значення вже складало 1,874 грн. Тобто в порівнянні з 2019 роком приріст склав +0,028 грн. Не останню роль в цьому відіграло оновлення основних фондів підприємства: коефіцієнт оновлення основних засобів складає в середньому 9% (рис. 2.9). В наступному році дана тенденція продовжилась: показник фондівддачі основних виробничих засобів збільшився ще на 10,5%, в результаті чого досягнув значення у 2,071 грн./грн.

Рисунок 2.9 – Динаміка деяких показників ефективності використання ресурсів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Ефективність використання обігових коштів характеризується, перш за все, їх оборотністю. Показник оборотності обігових коштів зазнав негативних змін. Так в 2021 році швидкість обертання обігових засобів складала 0,866 оберти на рік порівняно із 1,010 оберти у 2019 році.

Причиною такої ситуації стало уповільнення обіговості дебіторської заборгованості підприємства: середній період інкасації дебіторської заборгованості зменшився з 204,64 днів у 2019 році до 277,2 днів у 2021 році.

Показники рентабельності (рис. 2.10) є узагальнюючими відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства. Вони вимірюють інтересів учасників економічного процесу, ринкового обміну. Рентабельність всіх без виключення видів мала додатне значення протягом всього досліджуваного періоду, що свідчить про задовільну ситуацію щодо фінансового стану на підприємстві протягом 2019-2021 рр.

Показники рентабельності на підприємстві в цілому за 3 роки покращились, що є позитивним у діяльності підприємства.

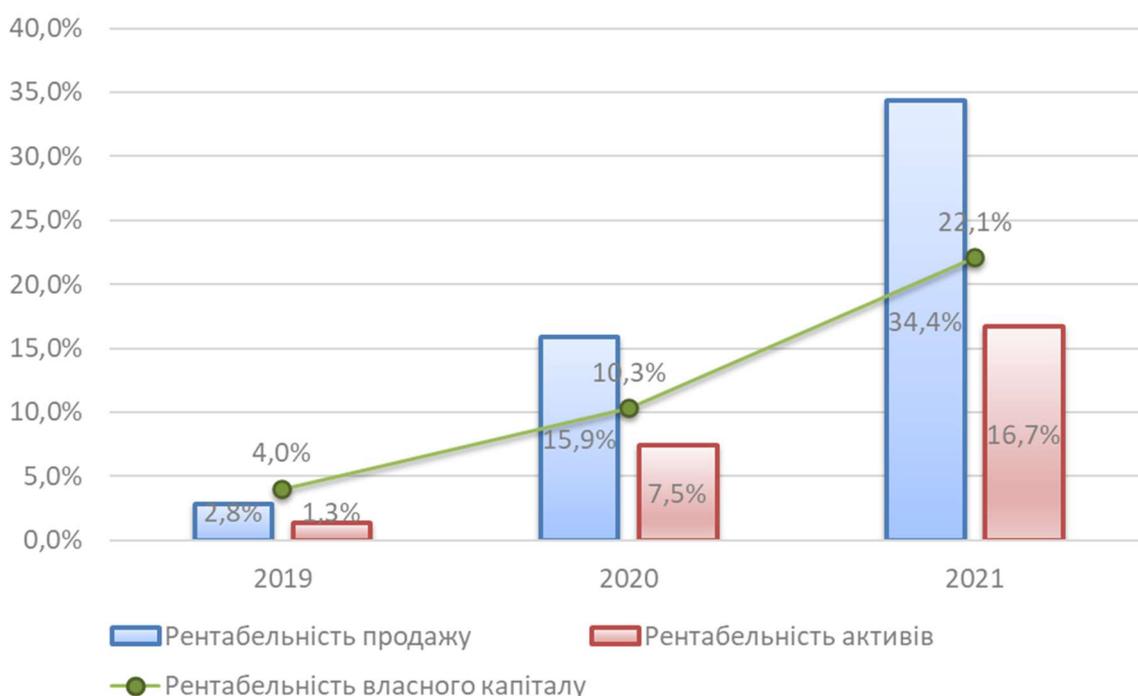

Рисунок 2.10 – Динаміка показників рентабельності
ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Таким чином, можна зазначити, що діяльність підприємства мала відносно позитивну динаміку за досліджуваний період.

2.4. Стан охорони праці

Відповідно до статті 43 Конституції України кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, які забезпечуються системою заходів з охорони праці на всіх підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форми власності і виду. управління. Саме такий зміст має законодавче визначення охорони праці в Законі України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. [97], у статті 1 якого зазначено, що охорона праці – це система правової охорони, соціально-економічної, організаційної, технічної та лікувально-профілактичних ресурсних заходів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі трудової діяльності.

Метою охорони праці в сільському господарстві є створення сприятливих умов праці працівників, зниження рівня нещасних випадків на виробництві та

запобігання виникненню професійних та інших захворювань під час виконання робіт. Ця мета досягається на основі правових норм, які в сукупності утворюють цілісну правову систему охорони праці в сільському господарстві.

Ця правова система включає загальні та спеціальні норми. До першої групи належать процедури регулювання охорони праці в сільськогосподарських підприємствах (створення відділів охорони праці, проведення медичних оглядів, навчання з питань охорони праці, фінансування охорони праці, розслідування та облік нещасних випадків, захворювань і аварій). на роботі тощо), сприяння захисту працівників. праці, державного нагляду, державного нагляду та державного управління та правила про відповідальність за порушення цього закону. Друга група правил відрізняється сферою застосування правил охорони праці:

а) окремі категорії працівників (охорона праці жінок, неповнолітніх та інвалідів)

б) окремі галузі сільського господарства (охорона праці в рослинництві, тваринництві, переробній промисловості тощо).

Правові норми системи охорони праці в сільському господарстві містяться в нормативно-правових актах різної правової сили, які є джерелом охорони праці в сільському господарстві. Вищу юридичну силу має Конституція України, відповідно до якої приймаються закони та підзаконні акти. Стаття 43 Конституції є особливо важливою для охорони праці в сільському господарстві, оскільки вона гарантує кожному право на належні, безпечні та здорові умови праці.

Відповідно до Конституції України на реалізацію положень Основ Закону про охорону праці прийнято низку законів: КЗпП від 10 грудня 1971 р. [98]; Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. [97]; Закон «Про сільське господарство» від 20 грудня 1991 р. [99]; Закон від 14 лютого 1992 р. «Про колективні сільськогосподарські підприємства» від 2 березня 1995 р. [100], «Про пестициди і агрохімікати» від 2 березня 1995 р. [101], «Про дорожній рух» від 28 січня 1993 р. [102] та ін.

Окрім законодавства, джерелами охорони праці в сільському господарстві є постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також нормативні

акти міністерств. Наприклад, Наказ Міністерства аграрної політики України від 4 грудня 2006 року № 730/770 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в агропромисловому комплексі України» [103], Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та здоров'я № 15 від 26 січня 2005 року «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та про затвердження Типового положення про перелік робіт з підвищеною небезпекою» [104].

Міжнародне право також є джерелом з охорони праці в сільському господарстві, зокрема Конвенція Міжнародної організації праці № 184 2001 року про безпеку та гігієну праці в сільському господарстві, ратифікована Законом України від 1 квітня 2009 року [105].

Джерелами нормативно-правових актів з охорони праці в сільському господарстві є правила, норми, стандарти та інструкції, зведені в Державний реєстр нормативно-правових актів з охорони праці. Ці нормативно-правові акти поділяються на три групи:

1. інструкції, положення та правила міжгалузевого характеру, які поширюються на різні види господарської діяльності. Прикладами можуть бути Типові правила про порядок навчання і перевірки знань з охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) та Правила складання інструкцій з охорони праці (НПАОП 0.00-4.15-98). Вони розроблені, затверджені та перевірені Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого контролю (Держгірпромнагляд);

2. типові інструкції, правила тощо, що готуються міністерствами, іншими адміністративними органами та науковими об'єднаннями та затверджуються Держгірпромнаглядом. Наприклад, Типова інструкція для трактористів-машиністів сільськогосподарського виробництва розроблена УкрНДЦ охорони праці в сільському господарстві відповідно до Правил розроблення інструкцій з охорони праці;

3. інструкції з охорони праці, що діють на окремих підприємствах. До їх складу входять структурні відділи та начальники відділів на основі типових інструкцій. Ці інструкції, як правило, розробляються для кожного виду робіт або

професії.

Охорона праці в аграрному секторі - це комплекс заходів, встановлених чинним законодавством з метою регулювання охорони здоров'я працівників сільського господарства, забезпечення дотримання основних вимог Закону про охорону праці безпосередньо на підприємствах та забезпечення дотримання кожним працівником норм і правил з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» (далі – Закон), дія якого поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які використовують працю відповідно до Закону, а також на всіх працівників, роботодавці зобов'язані створити в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів та забезпечити додержання вимог Закону про права працівників у галузі охорони праці. Роботодавці також повинні забезпечити дотримання вимог закону про права працівників у сфері охорони праці. З цією метою роботодавець повинен забезпечити функціонування створеної на підприємстві системи управління охороною праці та забезпечити підготовку, прийняття і виконання організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності працівників у процесі трудової діяльності.

Для цього роботодавець повинен створити відповідні служби, призначити посадових осіб, відповідальних за вирішення конкретних завдань з охорони праці, затвердити інструкції про їхні обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них обов'язків і здійснювати контроль за їх дотриманням. Для функціонування системи управління охороною праці роботодавець створює службу охорони праці, яка забезпечує функціонування системи управління охороною праці. Ця служба перебуває під безпосереднім керівництвом роботодавця відповідно до статті 15 Закону та Типового положення про службу охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та здоров'я № 255 від 15 листопада 2004 року. На кожному підприємстві створюється служба охорони праці, розробляється і затверджується положення про службу охорони праці.

У ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» створено службу охорони праці відповідно до вимог чинного законодавства, оскільки кількість штатних працівників перевищує 50 осіб.

Служба охорони праці виконує різні функції, визначені в частині III Типового положення про службу охорони праці:

- розробка комплексних заходів з охорони праці;
- забезпечення дотримання працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці; та
- готують звіти про стан охорони праці на підприємствах;
- організовувати вступні та регулярні інструктажі та навчання з питань охорони праці та промислової безпеки;
- розгляд скарг і заяв працівників з питань охорони праці та промислової безпеки.

З метою забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні всіх питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на підприємствах за рішенням трудового колективу можуть створюватися комітети з питань охорони праці, затверджені наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 55 від 21 березня 2007 року. Відповідно до Типового положення про комітети з питань охорони праці підприємств, затвердженого наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 55 від 21 березня 2007 року, до складу комітетів входять представники роботодавців і профспілок, уповноважені найманими працівниками особи, а також фахівці з питань охорони праці, гігієни праці та інших служб. Комітет є постійно діючим консультативно-дорадчим органом. Один раз на рік комітет звітує про свою роботу перед загальними зборами (конференцією) трудового колективу. Рішення комісії оформляються протоколом і мають рекомендаційний характер.

Обов'язками роботодавця в галузі охорони праці є оплата та організація попередніх і періодичних медичних оглядів працівників, які виконують більш важкі роботи, роботи зі шкідливими і небезпечними умовами праці, роботи, що потребують професійного відбору, а також обов'язковий щорічний медичний

огляд. для осіб до 21 року. Підготовка переліку професій і робіт, на виконання яких працівники повинні проходити обов'язкові попередні та періодичні медичні огляди, відповідає відділу охорони праці підприємства. Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій визначено Санітарними правилами № 246 від 21 травня 2007 р. Положення містить перелік небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища і виробничого процесу, які потребують попереднього (періодичного) медичного огляду працівників. У випадку сільського господарства цими факторами є вплив пестицидів, добрив, інфекційні захворювання тварин і людини, вібрації, шум і високі температури.

Стаття 18 закону також зобов'язує роботодавців проводити інформування з питань охорони праці (поділяється на вступне, основне, повторне, позапланове та цільове), навчання з охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків та дотримання правил поведінки в разі нещасного випадку та правил поведінки у разі виникнення аварій. Ці заходи проводяться за рахунок коштів роботодавця відповідно до Типового положення про порядок навчання і перевірки знань з охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці № 15 від 26 січня 2005 р. Згідно з типовими правилами, підприємства повинні розробити та затвердити відповідні нормативно-правові акти з охорони праці та розробити програми навчання та перевірки знань з питань охорони праці з урахуванням специфіки виробництва в сільському господарстві та вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Не допускаються до роботи робітники та обслуговуючий персонал, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці.

Певні види робіт, віднесені до категорії небезпечних, вимагають спеціального навчання та щорічної перевірки знань з охорони праці. Перелік робіт підвищеної небезпеки на окремих сільськогосподарських підприємствах затверджується роботодавцем відповідно до Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 15 від 26 січня 2005 року. До небезпечних робіт у сільському господарстві відносяться

– роботи, пов'язані з виробництвом, зберіганням, транспортуванням і

застосуванням пестицидів, інсектицидів і гербіцидів;

- експлуатація тракторів і самохідних машин;
- обслуговування центрифуг і конвеєрів на цукрових заводах;
- робота в силосах, де зберігається різна сільськогосподарська продукція;

робота на зерновозах;

– обслуговування та ремонт систем всмоктування та пневмотранспорту в ліфтах та переробних підприємствах.

– розвантаження, зберігання та консервація насипного та фасованого зерна, олійних культур, висівок, макухи та шроту;

- обслуговування биків, свиней і жеребців.

Працівники сільського господарства, які виконують роботи із шкідливими і небезпечними умовами праці та роботи, пов'язані із забрудненням і несприятливими погодними умовами, безкоштовно забезпечуються спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з нормами (відповідно до Норм безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту для працівників сільського та водного господарства, затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 10 червня 1998 р. № 117), а також миючі та знешкоджувальні засоби (ст. 165 КЗпП, ст. 8 Закону України «Про охорону праці»).

Кошти на профілактичну роботу та всі заходи безпеки на виробництві забезпечуються з наступних джерел:

- 0,5% від вартості реалізованого товару;
- за рахунок валових витрат згідно з переліком заходів і коштів з охорони праці (Постанова КМУ від 27.06.2003 р. № 994);

– фонд виробництва і розвитку (створюється за рахунок прибутку компаній, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати всіх податків).

Так, згідно із затвердженим переліком, до заходів з охорони праці належать, зокрема:

- приведення основних засобів у відповідність до вимог нормативно-

правових актів з охорони праці

- запобігання впливу на працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

- атестація робочих місць за умовами праці, проведення перевірок стану охорони праці, оформлення стендів з охорони праці, придбання наочних посібників, літератури, програмного забезпечення тощо

- навчання та перевірка знань персоналу та інших працівників з питань охорони праці, організація конференцій та семінарів з цих питань;

- забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту.

- забезпечення профілактичних та лікувально-профілактичних харчових добавок, молока або рівноцінних харчових продуктів та газованих напоїв для працівників, зайнятих на важких та шкідливих роботах.

- попередній (під час прийняття на роботу) і періодичні (протягом трудової діяльності) медичні огляди працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, та щорічні обов'язкові медичні огляди працівників віком до 21 року.

Таким чином, у другій частині роботи розглянуто проблеми та перспективи розвитку агропромислового комплексу в Україні, описано організаційно-правові засади досліджуваного ТОВ «Агрофірма «ім. Довженко» та проаналізовано основні фінансово-економічні показники його діяльності. Крім виявлення конкретних проблем, що існують в господарській діяльності підприємства, зроблено висновок, що всі види показників рентабельності мають позитивні значення, а позитивна динаміка робить діяльність підприємства сприятливою в майбутньому. Також розглянуто питання охорони праці.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

3.1. Аналіз інвестиційної діяльності та інтенсивності використання реальних інвестицій підприємства

Інвестиційна діяльність підприємств оцінюється для визначення її ефективності на всіх рівнях і етапах управління інвестиціями та прийняття рішень з метою вибору найбільш доцільних напрямів стратегічного інвестування. Ефективність інвестиційної діяльності підприємства забезпечується створенням інвестиційного механізму, який повинен максимально ефективно використовувати всі елементи.

Оцінка інвестиційної діяльності з позиції реального інвестування включає оцінку інвестиційної стратегії; напрями розвитку підприємства та пріоритетні цілі для ефективного інвестування; визначення потреби в інвестиційних ресурсах, джерел та вартості; розрахунок ефективності та ризиків інвестиційних проектів; безпосередню оцінку факторів, що впливають на формування відхилень між фактичними та запланованими результатами інвестування; цілі постінвестиційної реалізації. Успіх, який включає в себе виявлення можливих резервів підвищення ефективності інвестиційної діяльності. Підприємствам рекомендується здійснювати комплексну оцінку інвестиційної діяльності на трьох рівнях (рис. 3.1): 1 - ретроспективний, 2 - перспективний і 3 - оперативний, залежно від етапу фактичного управління інвестиціями та стадії життєвого циклу інвестиційного проекту.

На першому рівні оцінюється інвестиційна діяльність попередніх років, визначається її вплив на всі види господарської діяльності підприємства, ступінь досягнення прогнозованих показників та інвестиційних цілей і причини

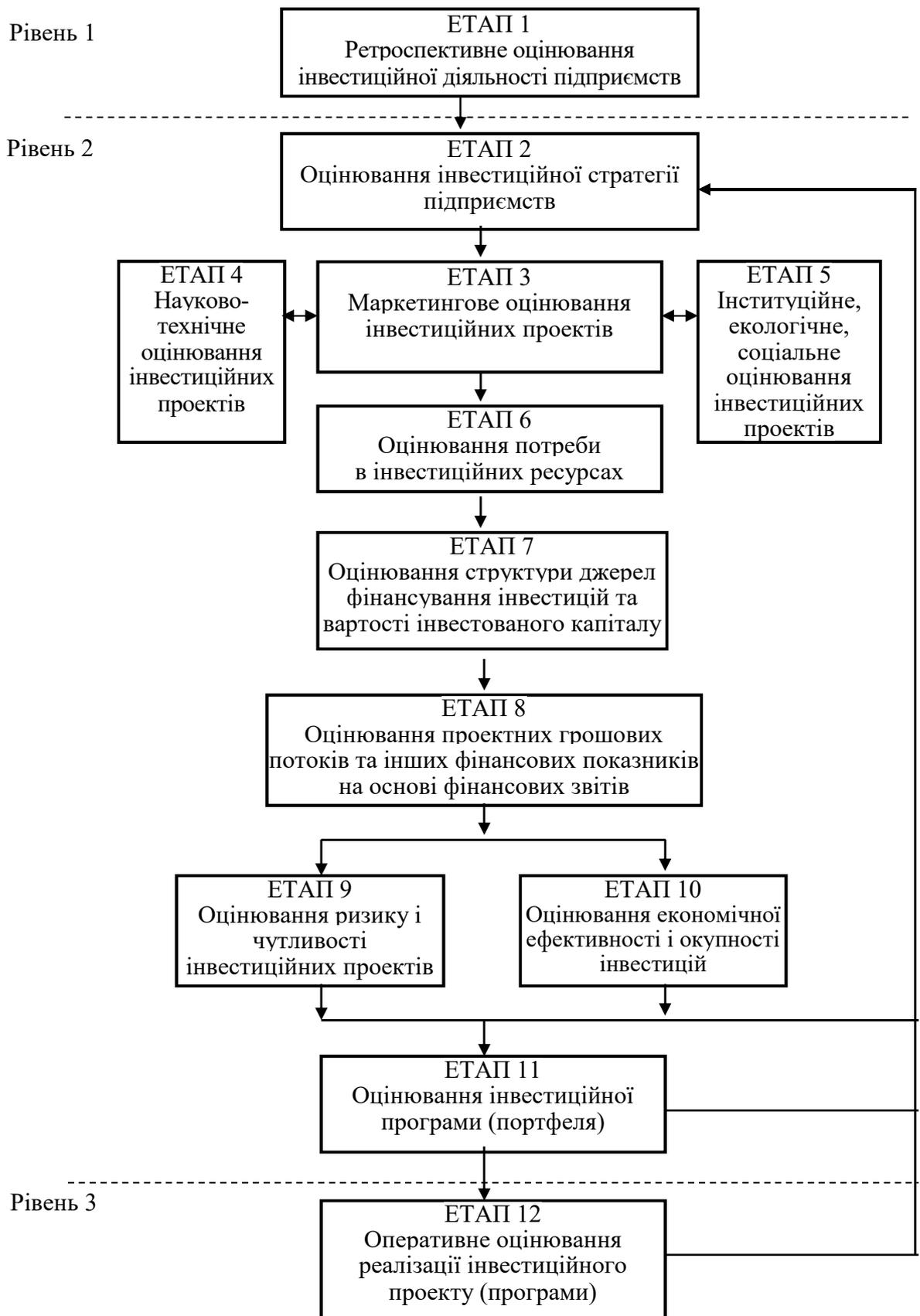

Рисунок 3.1 – Етапи оцінювання інвестиційної діяльності підприємств

відхилень від запланованих результатів, а також перевіряється її ефективність. На другому рівні оцінюється майбутня інвестиційна діяльність, запланована підприємством, та перевіряється її реалістичність. Третій рівень оцінює операційні та управлінські рішення за окремими інвестиційними проектами на стадії реалізації.

Метою аналізу інвестиційної діяльності є оцінка інвестиційної привабливості конкретного підприємства. При цьому об'єктом аналізу є, перш за все, власне інвестиції, які дають можливість спрогнозувати майбутню діяльність підприємства. У процесі аналізу підприємства як об'єкта інвестування потенційних інвесторів цікавлять такі показники, як обсяг і ефективність капітальних вкладень у підприємство, його рентабельність і норма прибутку. Аналіз реального руху інвестицій з урахуванням інфляції дозволяє зробити висновки про інвестиційну діяльність підприємств. Аналіз структури інвестицій дозволяє оцінити перспективи інвестиційного сектору. Цілі такого аналізу можуть включати наступне:

- виробнича (галузева) структура капітальних інвестицій: виробнича (галузева) структура капітальних інвестицій фірми характеризує перспективи майбутньої галузевої диверсифікації;

- технологічна структура капітальних інвестицій: співвідношення витрат на будівельно-монтажні роботи (пасивна частина капітальних інвестицій) до витрат на придбання обладнання, машин та інструментів (активна частина);

- відтворювальна структура капітальних інвестицій: співвідношення інвестицій у нове будівництво, розширення діючих потужностей, технічний ремонт та реконструкцію.

Аналіз цих аспектів діяльності компанії дозволяє оцінити її перспективи розвитку та стабільність.

Найважливішим завданням, пов'язаним з темою внутрішнього аналізу, є визначення та вибір найбільш ефективного напрямку інвестування. На першому етапі аналізується доцільність реальних і грошових інвестицій. За результатами аналізу обирається найкраща їх комбінація. Методика аналізу прибутковості та

ризиків інвестиційної діяльності залежить від конкретного об'єкта дослідження, тобто від того, чи це виробничий проект, чи фінансові інвестиції.

Аналіз структурних змін в інвестиційній діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженко» за 2019-2021 рр. представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Аналіз обсягів та структури інвестиційних вкладень ТОВ «Агрофірма «ім. Довженко» у 2019-2021 рр.

Показник	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	Сума, тис. грн.	Структ ура, %	Сума, тис. грн.	Структ ура, %	Сума, тис. грн.	Структ ура, %
Реальні інвестиції	15750	41,23	19079	100,00	119057	100,00
у т.ч.:						
основні засоби	15750	41,23	19079	100,00	100228	84,18
інші необоротні матеріальні активи	–	–	–	–	2834	2,38
незавершене будівництво	–	–	–	–	11238	9,44
нематеріальні активи	–	–	–	–	4757	4,00
Фінансові інвестиції	22451	58,77	–	–	–	–
у т.ч.:						
довгострокові	22451	58,77	–	–	–	–
поточні	–	–	–	–	–	–
Усього	38201	100	19079	100	119057	100

Результати аналізу показують, що інвестиційна діяльність на підприємстві протягом періоду, що аналізується, була нестабільною. Так, обсяг інвестиційних вкладень у 2019 році склав 38,2 млн. грн., причому 41,23% цих коштів було спрямовано на придбання основних засобів, а 58,77% – у довгострокові фінансові інвестиції (динаміка та структура інвестицій ТОВ «Агрофірма «ім. Довженко» наведена на рис. 3.2) Протягом наступного 2020 року розмір інвестицій зменшився майже вдвічі та склав лише 19,08 млн. грн. При цьому ці кошти стовідсотково були спрямовані на придбання основних фондів, тобто в реальні інвестиції. Але у 2021 році відбулось значне зростання розміру інвестованих підприємством коштів до 119,06 млн. грн. (майже у 6,24 рази). Переважну їх частину, 84,18%, склали вкладення у придбання основних засобів, але 9,44% припадало на незавершене будівництво, 4,0% - нематеріальні активи, 2,38% - інші необоротні активи.

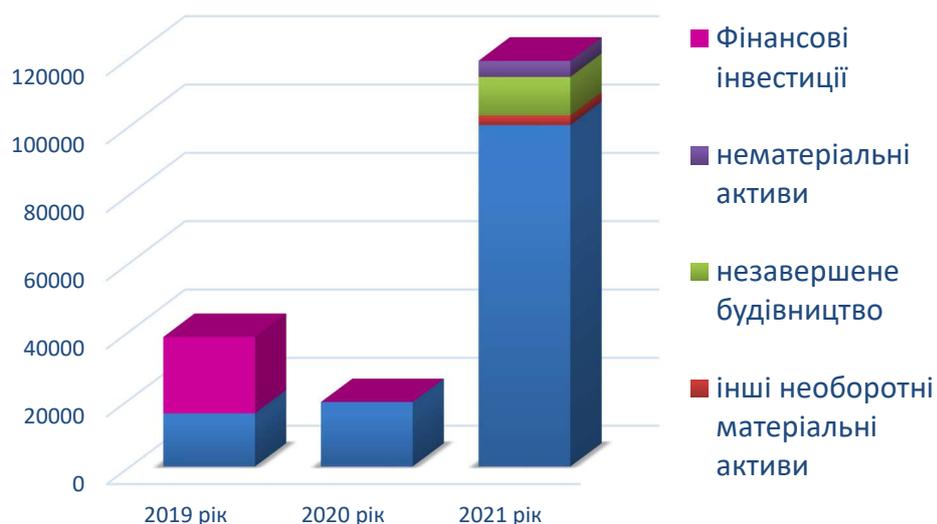

Рисунок 3.2 – Динаміка та структура інвестицій
ТОВ «Агрофірма «ім. Довженко» в 2019-2021 рр.

Порівнюючи обсяги та структуру інвестицій за видами інвестицій, можна побачити, що реальні інвестиції залишаються пріоритетними для підприємства.

Крім того, у період 2020-2021 років реальні інвестиції становлять найбільшу частку в структурі інвестицій підприємств: 100% на початку періоду та 84,18% на кінець періоду. Така динаміка вважається позитивною, оскільки підприємство у аграрному секторі переважно пов'язане з виробничою діяльністю. Тому реальні інвестиції, а точніше капітальні інвестиції, розглядаються керівництвом цього підприємства як пріоритетний напрямок інвестування.

У процесі розширення інвестиційної діяльності компанії функція планування повинна реалізовуватися з урахуванням наступних принципів

- узгодженість цілей;
- встановлення ієрархії цілей;
- визначення цілей;
- врахування фактору часу при створенні системи цілей;
- постановка цілей.

У теорії управління загальновідомо, що функція планування реалізується через формування стратегічного плану та плану реалізації стратегії. Аналіз наукового підходу визначає формування стратегічного плану (рис. 3.3) та реалізацію стратегії розвитку інвестиційної діяльності підприємства (формування правил, затвердження процедур, принципів терміновості довгострокової реалізації та короткострокових заходів щодо розвитку інвестиційної діяльності підприємства, формування трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для запуску запланованої діяльності). Виділено наступні етапи: перший етап реалізації стратегії (створення правил, розподіл і контроль виконання завдань з реалізації стратегії та підготовка методології реалізації стратегії).

Що стосується організаційних функцій, то їх можна узагальнити на основі огляду літератури, документів компанії та досліджень у наступні: організаційні зміни, спрямовані на покращення інвестиційної діяльності компанії, інформаційне забезпечення процесу управління компанією для створення групи експертів на вищому рівні управління компанією для аналізу та покращення інвестиційної діяльності, наприклад, заступника директора, відповідального за інвестиційну діяльність, створення відділу управління інвестиційними проектами.

Впровадження організаційних змін вимагає також удосконалення механізмів мотивації працівників, які приймають участь у розвитку інвестиційної діяльності компанії. Загалом, найважливішими характерними складовими системи мотивації працівників, задіяних у розширенні інвестиційної діяльності компанії, є постійне преміювання працівників, які досягають результатів, реалізація заходів щодо поліпшення фізіологічних, психологічних та інших умов праці, надання працівникам самостійності у прийнятті рішень та негрошове стимулювання працівників, як стверджують багаточисельні дослідження.

Для забезпечення ефективності реалізації планових, організаційних та мотиваційних заходів у процесі активізації інвестиційної діяльності

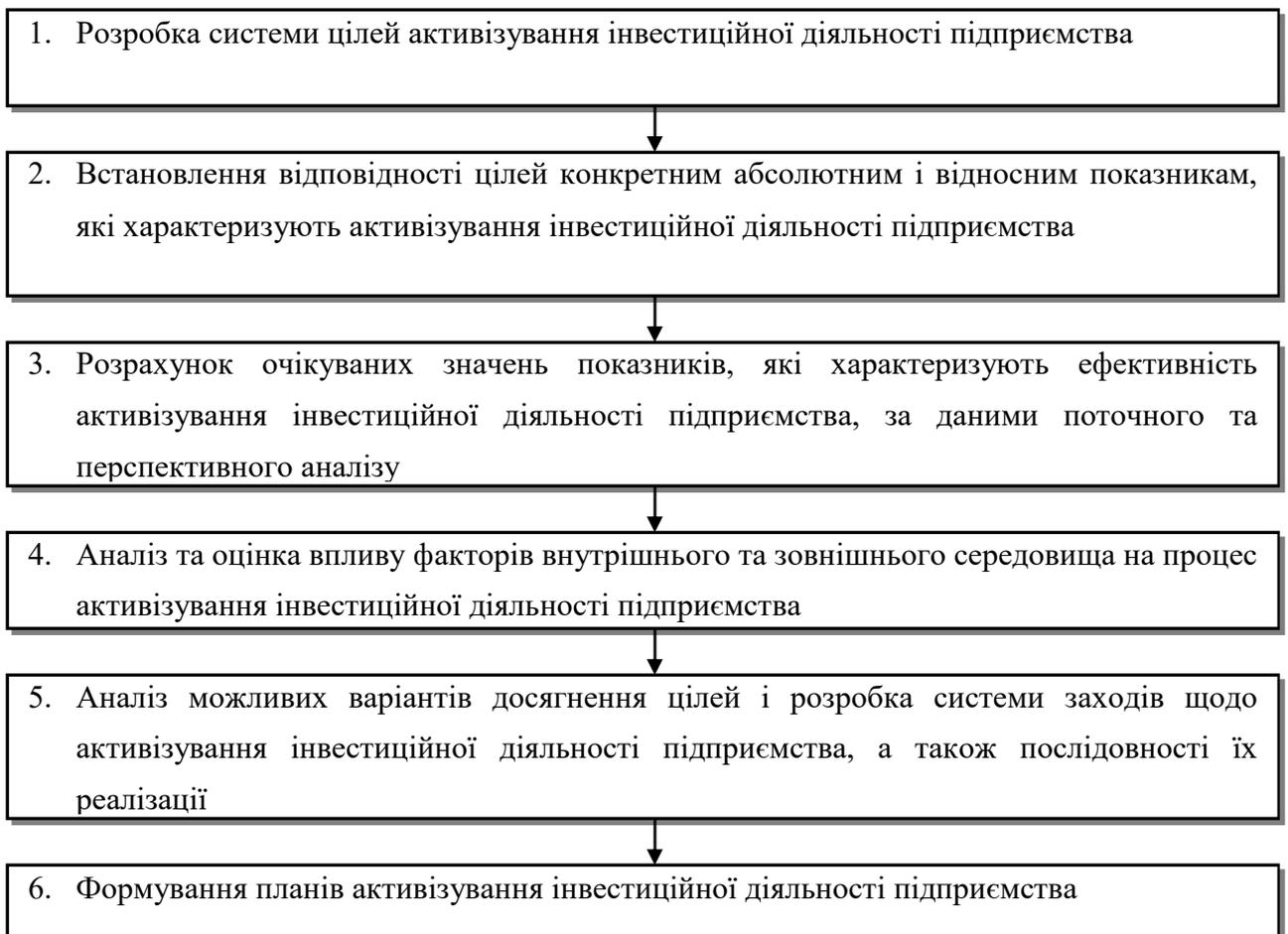

Рисунок 3.3 – Етапи планування активізування інвестиційної діяльності підприємства

підприємств необхідно удосконалити систему контролю. Система моніторингу активізації інвестиційної діяльності підприємств повинна функціонувати через алгоритми обробки інформації, які мають забезпечувати досягнення адекватних результатів контролю. Необхідні алгоритми попереднього, поточного та наступного контролю; алгоритми фінансового, адміністративного та інших видів контролю залежно від об'єкта контролю; алгоритми повного, часткового та вибіркового контролю залежно від способу та масштабу контролю; алгоритми внутрішнього та зовнішнього контролю залежно від форми; окремі показники, їх реалізація та інші алгоритми залежно від конструкції контролю. За результатами дослідження встановлено, що основними вимогами до розробки алгоритмів удосконалення інвестиційної діяльності підприємств є: мета дослідження та метод управління, характеристика показників, що характеризують очікуваний стан, етапи управління, математичні підходи та моделі.

На основі аналізу літературних джерел за темою дослідження визначено завдання організації процесу підвищення інвестиційної активності на підприємствах:

- відповідність цілям підприємства;
- досягнення стратегічних планів та показників існуючих планів підвищення інвестиційної активності підприємств
- якість рішень щодо передачі та перерозподілу функцій, персональних посад, служб, відділів тощо
- ефективність організаційної структури корпоративного управління;
- ефективність системи мотивації працівників, задіяних у вирішенні завдань, що сприяють підвищенню інвестиційної активності компанії;
- функціональність систем інформатизації, внутрішнього контролю, моніторингу, обліку та звітності компанії,

Схема регулювання, що виникає на основі принципу стимулювання інвестиційної діяльності на підприємствах, виглядає наступним чином (рис. 3.4).

В управлінні заходи, спрямовані на організацію системи контролю, спрямовані на формування:

- системи цілей підприємства, показників, відображених у стратегічному плані та поточному плані вдосконалення інвестиційної діяльності підприємства (рис. 3.5);
- рішень, що визначають повноваження та функції окремих органів, служб, відділів тощо органів управління, які беруть участь у розвитку інвестиційної діяльності підприємства.
- організаційної структури управління органами, що забезпечують інвестиційну діяльність підприємства;
- системи мотивації працівників, задіяних у виконанні завдань, пов'язаних з розвитком інвестиційної діяльності підприємства;

Рисунок 3.4 – Регулювання процесу активізування інвестиційної діяльності підприємства

– структура і технологія функціонування інформаційної системи в процесах розробки, внутрішнього контролю, моніторингу, обліку, звітності та аналізу інвестиційної діяльності підприємства.

Для керованих систем сфера регулювання потребує уточнення за видами інвестицій. Так, коли підприємство пропонує можливості для реального інвестування, об'єктом регулювання є портфель корпоративних цінних паперів, боргових цінних паперів та похідних цінних паперів, включаючи постачання, виробництво, реалізацію продукції (послуг) та фінансування діяльності. Ці об'єкти формуються на основі відхилення фактичних значень показників, що характеризують концентрацію інвестиційної діяльності підприємства, від значень, очікуваних системою контролю під час концентрації інвестиційної діяльності підприємства.

Узагальнюючи досвід підприємств, було виявлено, що інформація про

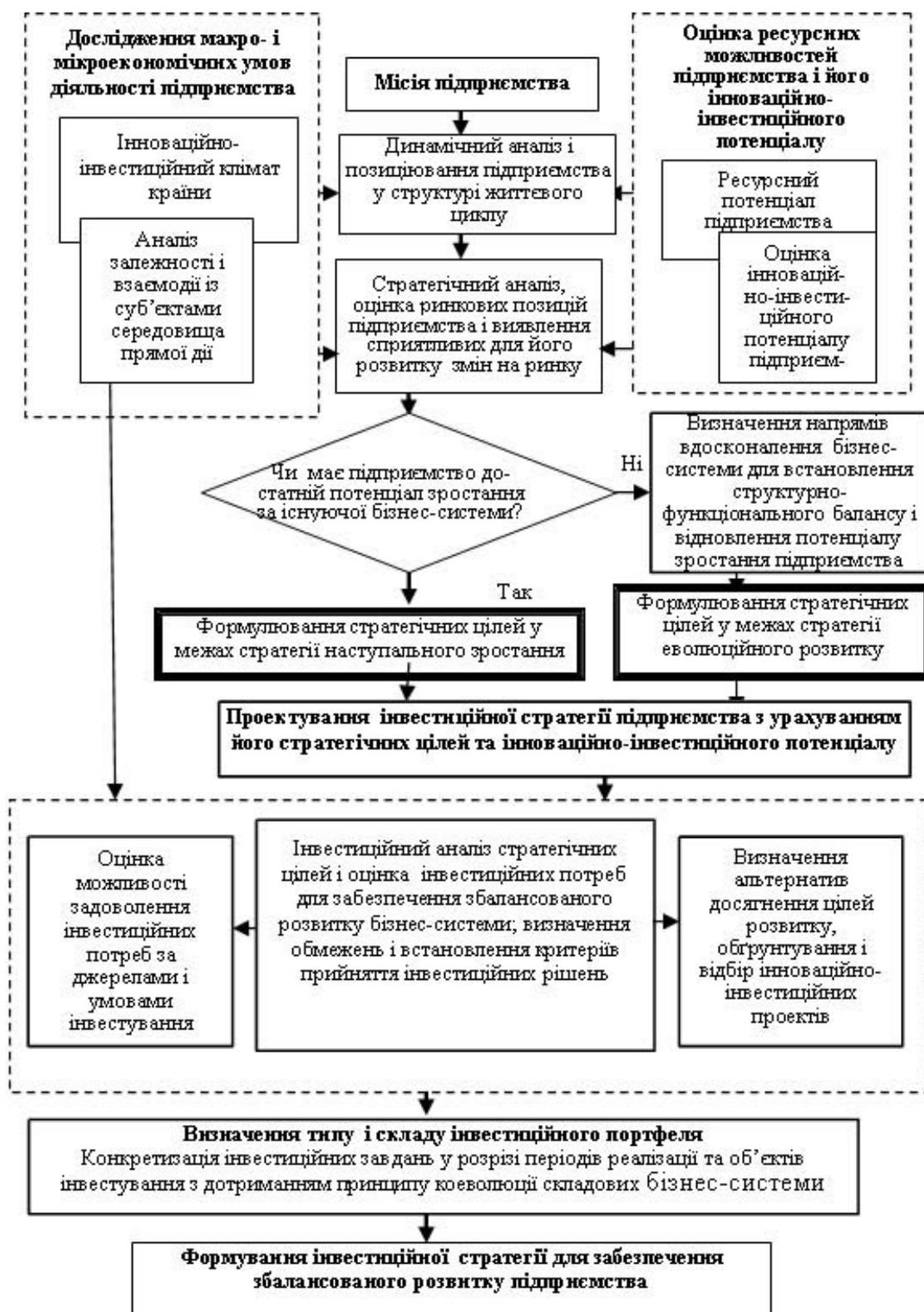

Рисунок 3.5 – Алгоритм формування інвестиційної стратегії в контексті стратегії збалансованого розвитку підприємства

розвиток інвестиційної діяльності підприємств може бути оброблена за допомогою аналізу, синтезу, дедукції, індукції, експертних оцінок, узагальнення,

формалізації та систематизації. Найважливішими вимогами до інформації, що зберігається, є повнота, своєчасність та достовірність. Після того, як підприємство належним чином опрацювало інформацію та визначило фактичні значення абсолютних і відносних показників, що характеризують ефективність активізації інвестиційної діяльності підприємства, фактичні дані порівнюються із запланованими. Значення показників, зазначених у стратегічному та поточному планах підприємства, фактично є критеріями ефективності активізації НІС, але вони можуть коригуватися під впливом ринкових тенденцій, зміни пріоритетів, власників бізнесу тощо.

Для прийняття ефективних рішень щодо координації процесу розвитку інвестиційної діяльності компанії аналітикам необхідно розробити систему оцінки значень показників та їх взаємозв'язків. Така система інтерпретації повинна включати природу показників, вплив показників на фактори внутрішнього та зовнішнього середовища та методи прогнозування зміни значень показників. Функція регулювання процесу розвитку інвестиційної діяльності підприємств реалізується через розробку та впровадження заходів регулювання. Варто зазначити, що заходи регулювання розробляються на основі виявлених у процесі контролю недоліків раніше застосованих методів регулювання.

Таким чином, впровадження комплексної системи управління інвестиціями на ПАТ "Полтавський завод медичного скла" дозволить підвищити результативність системи та ефективність діяльності підприємства в цілому.

3.2. Формування інвестиційного проекту розвитку ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» та оцінювання його ефективності

Сучасний етап розвитку аграрного сектору економіки характеризується особливою увагою до його екологічної складової. У цьому контексті органічне землеробство розглядається не лише як спосіб задоволення попиту споживачів на якісні, безпечні та екологічно чисті продукти харчування, а й як інноваційна

технологія подолання негативних наслідків інтенсивного сільського господарства.

Органічне сільське господарство реалізує на практиці загальну концепцію "сталого (екологічно та соціально збалансованого) розвитку" у сфері сільськогосподарського виробництва, задовольняючи потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність задовольняти потреби майбутніх поколінь. Це дозволяє досягти максимальної координації та гармонізації економічних, екологічних та соціальних цілей в аграрному секторі. Концепція органічного виробництва полягає у виробництві максимальної кількості продуктів харчування з використанням природної родючості ґрунту, без застосування генетично модифікованих культур, антибіотиків та пестицидів, з мінімальними дозволами на використання пестицидів, мінеральних та органічних добрив. Це підвищує природну біологічну активність ґрунту, відновлює баланс поживних речовин, збільшує здатність до регенерації, нормалізує біологічні функції, збільшує вміст гумусу і, таким чином, підвищує врожайність сільськогосподарських культур. Результатом органічного виробництва є екологічно безпечна продукція, вільна від ГМО та хімічних інгредієнтів, які зазвичай не використовуються в харчових продуктах. Основна мета органічного виробництва - підтримувати та покращувати природну родючість ґрунту та максимізувати вигоди від кожної ділянки землі природним шляхом.

Життєздатність органічного виробництва обумовлена необхідністю відновлення родючості ґрунтів і захисту навколишнього середовища, сприяння поліпшенню здоров'я населення, вирішення багатьох екологічних проблем, забезпечення національної продовольчої безпеки та поліпшення соціально-економічних умов у сільській місцевості.

За даними огляду зернового ринку, підготовленого компанією Alliance Capital Management [98], який визначає найприбутковіших операторів зернового ринку України у 2019 році, оцінимо застосовність принципів органічного виробництва на прикладі ТОВ «Агрофірма ім. Довженка». Так, ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» посідає 9 місце у рейтингу найприбутковіших зернових компаній

(за обсягом чистого прибутку у 2019 році) серед 137 агрокомпаній, що увійшли до рейтингу з усіх регіонів України. Однак варто зазначити, що жодна з цих компаній, які увійшли до топ-10 вищезгаданого рейтингу, не використовує при вирощуванні зернових культур сільськогосподарські хімікати, такі як пестициди та гербіциди. Це дуже шкідливо не тільки для вирощеного зерна, а й для ґрунту, в який зерно висівається.

Тому, на нашу думку, ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» потребує певних змін, спрямованих на впровадження принципів органічного виробництва у свою господарську діяльність.

Для покращення якості ґрунтів та безпосередньо самого зерна, ми пропонуємо використати систему No-Till, а також закупити дрони для полегшення та підвищення ефективності роботи підприємства.

No-Till також відома як система нульового обробітку ґрунту – це сучасна система землеробства, за якої не проводять оранку, а поверхня землі вкривається шаром спеціально подрібнених залишків рослин – пожнивних решток (мульчею). Оскільки верхній шар ґрунту не пошкоджується, така система землеробства запобігає водній та вітровій ерозії ґрунтів, а також значно краще зберігає воду. Сівба за технологією нульового обробку землі вимагає спеціальних сіялок, які однак помітно ширші за звичайні, що значно економить паливе, робочий час людей та машин.

Система нульового обробітку ґрунту має ряд переваг порівняно з традиційною, що ґрунтується на оранці:

- економія ресурсів (паливного, добрива, трудовитрат, часу);
- зниження витрат значно перевищує незначне зниження врожайності і відповідно підвищується рентабельність;
- збереження та відновлення родючого шару ґрунту;
- зниження або ж навіть повне запобігання ерозії ґрунтів;
- накопичення вологи в ґрунті, що особливо актуально в умовах степу і відповідно помітне зниження залежності урожаю від погодних умов;

– збільшення врожайності культур у довгостроковому періоді за рахунок вищезгаданих факторів.

Певним недоліком системи нульового обробітку ґрунту є її відносна складність та необхідність суворого дотримання агрокультури. Сівозміни, види та норми використання отрутохімікатів тощо мають бути підібрані спеціально для конкретного господарства з урахування клімату, ґрунтів, звичних в цій місцевості бур'янів і шкідників та інших факторів. Проте, для знищення бур'янів застосовуватимуть всього два-три гербіциди, хоча раніше, при оранці, обробляли 5–7 разів.

Дрон (з англійської drone – джміль) – це безпілотний літальний апарат (БПЛА), мобільний, автономний, запрограмований на виконання якихось завдань. Сучасні моделі дронів прекрасно справляються з функцією розпилювача добрив на величезних полях та допомагають розв'язувати такі завдання:

- інвентаризація сільськогосподарських угідь;
- створення й поновлення карт оброблюваних земель;
- вимір хімічного складу ґрунтів;
- оцінка обсягу і якості проведення польових робіт, контроль їхнього виконання;
- розрахунок обсягу внесених добрив;
- планування посівних робіт;
- оцінка схожості сільськогосподарських рослин;
- оптимізація зрошення й витрат водних ресурсів;
- ведення моніторингу стану посівів;
- прогноз урожайності сільськогосподарських культур;
- контроль якості збору врожаю;
- ведення екологічного моніторингу угідь;
- охорона посівів від пожеж і крадіжок.

Перевагами використання дронів у сільському господарстві є наступні. БПЛА здатні збирати інформацію про посадки, достатню для точного застосування пестицидів і гербіцидів там, де необхідні хімікати. Це надає фермерам можливість заощадити на використанні хімії, а також зберігає навколишнє середовище.

БПЛА дозволяють створити картографічну основу з точними координатами всіх об'єктів, що надає можливість в подальшому вести візуальний аналіз об'єктів із розподільчою здатністю аж до декількох см на піксель. Отримані дані є основою для розрахунків площ, відстаней, потреби в ресурсах тощо з високим ступенем точності. Отримання знімків можливе навіть в процесі польоту, причому можна скорегувати політ в реальному часі, якщо замовнику це необхідно.

Забезпечується істотна економія витрат на дослідження та виграш у часі порівняно з усіма іншими їх видами: наземним обстеженням; супутниковими фотографіями, використанням пілотованої авіації.

Отже, економічна ефективність No-Till та дронів досягається за рахунок підвищення родючості ґрунту за допомогою системи нульового обробітку ґрунту та здійснення розпилювання добрив і контроль за допомогою БПЛА, що дозволяє збільшити виробництво екологічних зернових культур та зберегти родючість ґрунту.

Слід відмітити, що досліджуване підприємство, ТОВ «Агрофірма ім. Довженка», має достатньо великий список вирощуваних культур. Але, починаючи з 2014 року, у зв'язку з складною економічною ситуацією в Україні, підприємство вимушене було підвищити ціни на свою продукцію в наслідок зростання вартості енергоносіїв, витрат на оплату праці, ставок податку на землю, вартості отримання ліцензії тощо. Тому перелік видів товару зменшився та на даний час включає в себе лише 4 культури: пшеницю; кукурудзу; соняшник та сою.

Для впровадження даного проекту нам необхідне певне обладнання.

Таблиця 3.1 – Потреба в основних виробничих фондах

№	Найменування машин, обладнання та транспортних засобів	Постачальник	Вартість, тис. грн
1	Сеялка No-Till PRECISA 8000	GIORGI	1 140
2	Сеялка Сива СЗМ 3.6 No-Till technology	Сива	505
3	Квадрокоптер Phantom 4 Pro Obsidian	SZ DJI Technology	54,37
4	DJI MATRICE 100	SZ DJI Technology	115,17
	Усього		1 814,54

Отже, для впровадження технології No-Till та використання дронів ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» необхідно мати у своєму розпорядженні 1814,54 тис. грн.

На думку фахівців, впровадження запропонованих технологій оброблення землі у першому році знизить урожайність культур, але не суттєво, лише на 5% від поточної. Водночас вже на 4-й рік урожайність зросте у 1,5. Прогнозовані значення урожайності культур та планування чистого доходу від реалізації продукції наведено у табл. 3.2.

Розрахунок потреби в матеріальних ресурсах та виробничих запасах здійснюємо виходячи із обсягу виробництва продукції, а також нормативів потреби в матеріальних ресурсах на одиницю продукції та послуг, що склалася в базовому періоді (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Розрахунок потреби в сировині на виробничу програму

№	Найменування сировини та матеріалів	Кількість в натуральних одиницях	Постачальник	Ціна постачальника, грн. /т (грн. л)	Вартість, тис.грн.
1	Пшениця тверда (дурум)	1000 т	Agrokompaniya «Viktoriya»	10000	10000,00
2	Соя	375 т	ТОВ KAYA TRADE GROUP	1600	600,00
3	Кукурудза	600 т	ТОВ НВП Агро-Ритм	1410	846,00
4	Соняшник	100 т	ТОВ СоюзАгроКонсалтинг	4400	440,00
5	Пестицид «Фастак»	500 л	«Добродей»	520	260,00
	Усього				12146,00

Таблиця 3.2 – Планований обсяг виробництва (виробнича програма) та реалізації продукції

Найменування виду продукції	Урожайність, т/га				Посівна площа, га	Обсяг виготовленої продукції, т				Середньоринкова ціна (без ПДВ), тис.грн. / т	Річний чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн			
	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік		1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік		1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
Пшениця	1,62	1,88	2,19	2,55	24000	38880	45120	52560	61200	6,22	241833,60	280646,40	326923,20	380664,00
Кукурудза	1,72	2,00	2,33	2,72	16000	27520	32000	37280	43520	5,005	137737,60	160160,00	186586,40	217817,60
Соняшник	2,18	2,54	2,96	3,44	2100	4578	5334	6216	7224	7,5	34335,00	40005,00	46620,00	54180,00
Соя	2,29	2,67	3,11	3,62	2800	6412	7476	8708	10136	12,24	78482,88	91506,24	106585,92	124064,64
Усього	х	х	х	х	44900	х	х	х	х	х	492389,08	572317,64	666715,52	776726,24

значення даного показника збільшилось на 12,91% або на +468369,0 тис. грн.

Проведемо розрахунок техніко-економічних показників експлуатації нової техніки.

Розрахунок річного фонду часу нової техніки проводиться за формулою:

$$T_p = \frac{T_\phi \cdot k_\phi}{\frac{1}{t_{зм.} \cdot k_{зм.}} + D_p} \quad (3.1)$$

де T_ϕ – річний фонд робочого часу. Визначається загальною кількістю днів у році;

k_ϕ – коефіцієнт використання за часом протягом року (приймаємо рівним для сіялок – 0,0625; для дронів – 0,25);

$t_{зм.}$ – тривалість зміни у машино-годинах (приймаємо п'ятиденного робочого тижня $t_{зм.} = 8,0$ годин);

$k_{зм.}$ – коефіцієнт змінності роботи техніки ($k_{зм.} = 2$);

D_p – простой в машино-днях в усіх видах технічного обслуговування та ремонту, що припадають на одну машино-годину роботи;

$$D_p = \frac{\sum_{i=1}^m (d_{pi} + d_{ni}) \cdot a_i}{T_\psi} \quad (3.2)$$

де m – число різновидів технічних обслуговувань та ремонтів на протязі міжремонтного циклу;

d_{ni} – тривалість надання у ремонт або технічне обслуговування та повернення назад, при цьому для технічного обслуговування $d_{ni} = 0$, якщо технічне обслуговування проводиться на місці; для доставки у поточний ремонт і назад $d_{ni} = 10$ днів; для доставки в капітальний ремонт і назад $d_{ni} = 20$ днів;

d_{pi} – тривалість перебування в i -му ремонті або технічному обслуговуванні;

a_i – кількість i -х ремонтів або технічних обслуговувань за міжремонтний цикл;

$T_{ц}$ – час міжремонтного циклу, год.

Вихідні дані для розрахунку D_p заносимо у таблицю А.1.

Таблиця 3.4 – Технічне обслуговування та ремонт техніки сільськогосподарського призначення

Вид технічного обслуговування, ремонту	Періодичність виконання технічного обслуговування та ремонтів, маш.-год.	Число тех. обслуговувань та ремонтів в одному ремонтному циклі	Тривалість одного технічного обслуговування та ремонту, роб. днів	Трудомісткість виконання одного технічного обслуговування та ремонту, чол.-год.
ТО	300	32	1,5	40
Поточний ремонт	1 500	7	8	500
Капітальний ремонт	12 000	1	20	1200

Визначаємо простої в машино-днях в усіх видах технічного обслуговування та ремонту для всіх видів техніки:

$$D_p^a = \frac{(1,5 + 0) \cdot 32 + (8 + 10) \cdot 7 + (20 + 20) \cdot 1}{12000} = 0,0178 \left(\frac{\text{дня}}{\text{год.}} \right)$$

Визначаємо річний фонд часу для сіялки No-Till PRECISA 8000 та сіялки Сива СЗМ 3.6 No-Till technology:

$$T_p^a = \frac{365 \cdot 0,0625}{\frac{1}{8 \cdot 2} + 0,0178} = 284 \text{ (маш.-год.)}$$

Визначаємо річний фонд часу для квадрокоптерів Phantom 4 Pro Obsidian та DJI MATRICE 100:

$$T_p^a = \frac{365 \cdot 0,25}{\frac{1}{8 \cdot 2} + 0,0178} = 1136 \text{ (маш.-год.)}$$

Річні поточні витрати (S) у процесі експлуатації машин та обладнання, які використовуються для розрахунків економічної ефективності машин та обладнань, поділяються на наступні основні статті:

- витрати на заробітну платню персоналу (S_{zn});
- нарахування на заробітну плату (S_n);

– витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання (S_e).

Поточні витрати розраховуються на рік роботи машин і за окремими статтями визначаються з врахуванням накладних витрат. Норми накладних витрат приймаються по заробітній платні 30%, по всіх видах витрат, крім заробітної платні.

Витрати на заробітну платню з нарахуванням визначаються по формулі:

$$S_{zn} = k_{nv} \cdot \lambda \cdot T_p \cdot \sum_{i=1}^B C_{ii} (1 + H), \frac{\text{грн.}}{\text{рік}} \quad (3.3)$$

де k_{nv} – коефіцієнт, що враховує накладні витрати на заробітну платню;

$$k_{nv} = 1 + \frac{H_{nv}}{100} \quad (3.4)$$

H_{nv} – норма накладних витрат по заробітній платні (30%);

λ – коефіцієнт, що враховує премії, $\lambda = 1,25$;

B – число робітників у ланці (1 робітник VI розряду). Даний розряд був обраний, оскільки використання техніки потребує високої кваліфікації, а відповідно достатньо вмінь та навичок для праці з даними машинами;

C_{ii} – годинна тарифна ставка робітника i -го розряду, що входить до складу ланки, грн. У роботі приймаємо погодинні тарифні ставки VI розряду – 33,94 грн.;

H – норма нарахувань на заробітну платню (на даний час включає ставку єдиного соціального внеску в розмірі 22%).

Розрахуємо витрати на заробітну платню з нарахуванням за сіялками No-Till PRECISA 8000 та Сива СЗМ 3.6 No-Till technology:

$$S_{zn} = 1,3 \cdot 1,25 \cdot 284 \cdot 33,94 \times (1 + 0,22) = 19110,03 \left(\frac{\text{грн.}}{\text{рік}} \right)$$

Розрахуємо витрати на заробітну платню з нарахуванням по праці з квадрокоптерами Phantom 4 Pro Obsidian та DJI MATRICE 100

$$S_{zn} = 1,3 \cdot 1,25 \cdot 1136 \cdot 33,94 \times (1+0,22) = 76443,71 \left(\frac{\text{грн.}}{\text{рік}} \right)$$

Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання (S_e)

включають:

- витрати на капітальний ремонт ($S_{кр}$);
- витрати на технічне обслуговування і поточні ремонти ($S_{мо}$);
- витрати на паливо (S_n);
- витрати на мастильні матеріали ($S_{мм}$);
- витрати на шини ($S_{ш}$).

Витрати на капітальний ремонт визначаються за формулою:

$$S_{кр} = \frac{Ц_{кр} \cdot (n_{кр} - 1)}{T_{сл}}, \text{ грн./рік} \quad (3.5)$$

де $Ц_{кр}$ – вартість капітального ремонту обладнання, грн.;

$n_{кр}$ – число ремонтних циклів за строк служби (округлене до більшого числа);

$T_{сл}$ – строк служби обладнання, років.

Вартість капітального ремонту приймається за прейскурантом.

Величина $n_{кр}$ визначається за формулою:

$$n_{кр} = \frac{T_p \cdot T_{сл}}{T_{ц}} \quad (3.6)$$

де $T_{ц}$ – тривалість міжремонтного циклу. Значення $T_{ц}$ приймається з СН-207-68.

При відсутності даних про ціни на капітальний ремонт значення $S_{кр}$ визначається за формулою:

$$S_{кр} = \frac{k_{ин} \cdot A_{кр} \cdot Ц_{б}}{100}, \quad (3.7)$$

де $A_{кр}$ – норма амортизаційних відрахувань на капітальний ремонт у відсотках від балансової вартості (в науковій роботі приймається 4...6%);

k_{nn} – коефіцієнт, що враховує накладні витрати за всіма видами витрат, окрім заробітної плати;

$$k_{nn} = 1 + \frac{H_{nn}}{100} \quad (3.8)$$

де H_{nn} – норма накладних витрат за всіма видами витрат, крім заробітної плати (складає 10%).

Витрати на капітальний ремонт сіялки No-Till PRECISA:

$$S_{кр} = \frac{1,1 \cdot 5}{100} \times 1140000 = 62700 \left(\frac{грн.}{рік} \right).$$

Витрати на капітальний ремонт сіялки 8000 Сива СЗМ 3.6 No-Till technology:

$$S_{кр} = \frac{1,1 \cdot 5}{100} \times 505000 = 27775 \left(\frac{грн.}{рік} \right).$$

Витрати на капітальний ремонт квадрокоптера Phantom 4 Pro Obsidian :

$$S_{кр} = \frac{1,1 \cdot 5}{100} \times 54370 = 2990,35 \left(\frac{грн.}{рік} \right).$$

Витрати на капітальний ремонт квадрокоптера DJI MATRICE 100:

$$S_{кр} = \frac{1,1 \cdot 5}{100} \times 115170 = 6334,35 \left(\frac{грн.}{рік} \right).$$

Витрати на технічне обслуговування (ТО) та поточні ремонти (ТР) визначаємо за формулою:

$$S_{то} = S_{тов} + S_{том} \quad (3.9)$$

де $S_{тов}$ – витрати на заробітну платню ремонтних робітників з нарахуваннями;

$S_{том}$ – витрати на матеріали та запчастини.

$$S_{тов} = \frac{T_p}{T_y} \cdot k_{не} \cdot \lambda \cdot C_p \cdot \sum_{i=1}^n a_i r_i \cdot (1+H), \frac{грн.}{р.} \quad (3.10)$$

де C_p – середня тарифна ставка ремонтного робітника, що обслуговує сіялки та квадрокоптери. Тарифна ставка приймається для робітника четвертого розряду, грн. (25,05 грн). Даний розряд був обраний, оскільки

використання техніки потребує високої кваліфікації, а відповідно достатньо вмінь та навичок для праці з даними машинами;

a_i – кількість ТО та ПР в ремонтному циклі без капітального ремонту;

r_i – трудомісткість i -го технічного обслуговування та поточного ремонту, люд.-год. приймається за [10].

$$S_{мом} = k_{nn} \frac{S_{мов} (1-H)}{k_{нв}} \cdot k_{ep} \quad (3.11)$$

де k_{ep} – коефіцієнт переходу від витрат на заробітну плату до витрат на матеріали та запчастини (в роботі приймається $k_{ep} = 1,25$).

Витрати на технічне обслуговування та поточний ремонт сіялок No-Till PRECISA 8000 та Сива СЗМ 3.6 No-Till technology:

$$S_{мов} = \frac{284}{12000} \cdot 1,3 \cdot 1,25 \cdot 25,05 \cdot (32 \times 40 + 7 \times 500) \times 1,22 = 5616,94 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

$$S_{мом} = 1,1 \times \frac{5616,94 \times (1-0,22)}{1,3} \cdot 1,25 = 4633,98 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

$$S_{мо} = 5616,94 + 4633,98 = 10250,92 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

Витрати на технічне обслуговування та поточний ремонт квадрокоптерів Phantom 4 Pro Obsidian та DJI MATRICE 100

$$S_{мов} = \frac{1136}{12000} \cdot 1,3 \cdot 1,25 \cdot 25,05 \cdot (32 \times 40 + 7 \times 500) \times 1,22 = 22467,75 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

$$S_{мом} = 1,1 \times \frac{22467,75 \times (1-0,22)}{1,3} \cdot 1,25 = 18535,89 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

$$S_{мо} = 22467,75 + 18535,89 = 41003,64 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

Виконаємо розрахунок витрат на енергоносії, необхідні для експлуатації техніки:

– паливо:

$$S_n = k_{nn} \cdot \sum_{i=1}^n C_{ni} \cdot W_{ni} \cdot T_{ni} , \quad (3.12)$$

де C_{ni} – ціна палива i -го сорту, грн./кг;

W_{ni} – годинні витрати палива, кг/год.

T_{ni} – період роботи на паливі i -го сорту за рік, годин

$$W_{ni} = \frac{1,03}{10^3} \cdot N_{ен} \cdot g_{ен} \cdot [k_{\partial z} (k_{\partial n} \cdot k_N - k_x) + k_x] \quad (3.13)$$

де $N_{ен}$ – номінальна потужність двигуна, л.с.

$g_{ен}$ – питомі витрати палива при номінальній потужності, кг/(л.с.-год).

$k_{\partial z}$ – коефіцієнт використання двигуна за часом (у даній роботі приймаємо $k_{\partial z} = 0,6$);

$k_{\partial n}$ – коефіцієнт використання двигуна за потужністю (у даній роботі приймаємо $k_{\partial n} = 0,3$);

k_N – коефіцієнт, який ураховує зміну витрат палива в залежності від ступеню використання двигуна за потужністю ($k_N = 1,02$).

k_x – коефіцієнт, який ураховує зниження витрат палива при холостій роботі двигуна, приймаємо $k_x = 0,25$.

1,03 – період запуску та регулювання роботи двигуна та машини на початку зміни.

Розраховуємо витрати на паливо для сіялок No-Till PRECISA 8000 та Сива СЗМ 3.6 No-Till technology:

$$W_a = \frac{1,03}{10^3} \cdot 148 \cdot 240 \cdot [0,6 \cdot (0,3 \cdot 1,05 - 0,25) + 0,25] = 10,573 \left(\frac{\text{кг}}{\text{год.}} \right)$$

$$S_n = 1,1 \cdot 30,128 \times 10,573 \times 284 = 99512,94 \left(\frac{\text{грн.}}{\text{рік}} \right)$$

– Електроенергія:

$$S_{ел} = k_{nn} \cdot C_{ел} \cdot W \cdot n, \quad (3.14)$$

де $S_{ел}$ – витрати на електроенергію;

k_{nn} – коефіцієнт, що враховує накладні витрати за всіма видами витрат, окрім заробітної плати;

$C_{ел}$ – ціна на електроенергію, грн., за 1 кВт/год (5,54 грн);

W – споживана протягом однієї підзарядки електроенергія, кВт;

n – кількість зарядок акумуляторів дронів протягом року, разів.

$$W = \frac{U \times A \times t_3}{1000 \times k_{en}}, \quad (3.15)$$

де U – напруга в електромережі, В;

A – ємність акумулятора;

t_3 – тривалість заряду акумулятора, ($t_3 = 3,25$ год);

k_{en} – коефіцієнт використання акумулятора за потужністю.

$$n = \frac{T_p}{T_{1n}}, \quad (3.16)$$

де T_p – річний фонд часу, год;

T_{1n} – тривалість роботи дрону (1,5 год).

$$n = \frac{1136}{1,5} = 758 \text{ (разів)}$$

Витрати на електроенергію квадрокоптера Phantom 4 Pro Obsidian:

$$W = \frac{220 \times 5,87 \times 3,25}{1000 \times 0,8} = 52,46 \text{ (кВт)}$$

$$S_{ел} = 1,1 \cdot 5,54 \cdot 52,46 \cdot 758 = 6730,59 \left(\frac{зрн}{рік} \right)$$

Витрати на електроенергію квадрокоптера DJI MATRICE 100:

$$W = \frac{220 \times 4,5 \times 3,25}{1000 \times 0,8} = 40,22 \text{ (кВт)}$$

$$S_{ел} = 1,1 \cdot 5,54 \cdot 40,22 \cdot 758 = 5159,74 \left(\frac{зрн}{рік} \right)$$

Витрати на мастильні матеріали для сіялок No-Till PRECISA 8000 та

Сива СЗМ 3.6 No-Till technology визначаються за формулою:

$$S_{мм} = \varepsilon \cdot S_n \quad (3.17)$$

де ε – коефіцієнт переходу від річної вартості витрат палива до вартості мастил (у роботі приймається для техніки з дизельним двигуном $\varepsilon = 0,25$).

$$S_{мм} = 0,25 \times 99512,94 = 24878,24 \left(\frac{зрн}{рік} \right)$$

Річні витрати на шини для сіялок No-Till PRECISA 8000 та Сива СЗМ

3.6 No-Till technology розраховуються за формулою:

$$S_{ш} = k_{шн} \cdot \frac{П_{ш} H_{ш} T_p}{1000} \quad (3.18)$$

де $П_{ш}$ – кількість шин на машині без запасних, од;

$H_{ш}$ – норматив витрат на ремонт та знос однієї шини на 1000 роботи техніки, грн. (визначається згідно табл. 55 [1]).

$$S_{ш} = 1,1 \cdot \frac{6 \times 481,5 \times 284}{1000} = 902,52 \left(\frac{грн.}{рік} \right)$$

Приводимо дані попередніх розрахунків в таблицю 3.4.

Таблиця 3.4 – Розрахунок вартості 1 машино-години роботи нового обладнання

№	Найменування статей витрат	Позначення	сіялка No-Till PRECISA 8000	Сіялка Сива СЗМ 3.6 No-Till technology	Квадрокоптер Phantom 4 Pro Obsidian	Квадрокоптер DJI MATRICE 100
1	Річний фонд часу	T_p	284	284	1136	1136
2	Заробітна плата	$S_{зп}$	19110,03	19110,03	76443,71	76443,71
3	Експлуатаційні витрати,	S_e	198244,62	163319,62	50724,58	52497,73
	в тому числі:					
3.1.	Витрати на капітальний ремонт	$S_{кр}$	62700	27775	2990,35	6334,35
3.2.	Витрати на технічне обслуговування і поточний ремонт	$S_{то}$	10250,92	10250,92	41003,64	41003,64
3.3.	Витрати на паливо	S_n	99512,94	99512,94	6730,59	5159,74
3.4.	Витрати на мастильні матеріали	$S_{мм}$	24878,24	24878,24	-	-
3.6.	Витрати на шини	$S_{ш}$	902,52	902,52	-	-
	Разом	S	217354,65	182429,65	127168,29	128941,44
	Вартість однієї машино-години роботи	$S_{ме}$	765,33	642,36	111,94	113,50

В табл. 3.5 наведені підсумкові значення річних витрат на експлуатацію всіх видів техніки (без врахування амортизаційних відрахувань).

Таблиця 3.5 – Розрахунок річних витрат, пов'язаних з експлуатацією техніки (без урахування амортизаційних відрахувань), тис.грн.

№	Найменування статей витрат	Сіялка No-Till PRECISA 8000	Сіялка Сива СЗМ 3.6 No-Till technology	Квадрокоп-тер Phantom 4 Pro Obsidian	Квадрокоп-тер DJI MATRICE 100
1	Витрати, пов'язані з оплатою праці	19,11	19,11	76,44	76,44
2	Експлуатаційні витрати,	198,24	163,32	50,72	52,50
	в тому числі:				
2.1	Витрати на капітальний ремонт	62,70	27,78	2,99	6,33
2.2	Витрати на технічне обслуговування і поточний ремонт	10,25	10,25	41,00	41,00
2.3	Витрати на паливо	99,51	99,51	6,73	5,16
2.4	Витрати на мастильні матеріали	24,88	24,88	x	x
2.5	Витрати на шини	0,90	0,90	x	x
	Разом	217,35	182,43	127,17	128,94

Нарахування амортизаційних відрахувань проводимо методом прискореного зменшення залишкової вартості. Розрахунки проводилися за наступними формулами:

$$AB_{річ.} = C_{зал.}^{n.p.} \times H_a^{річ.}, \quad (3.19)$$

де $AB_{річ.}$ – річна сума амортизаційних відрахувань;

$C_{зал.}^{n.p.}$ – залишкова вартість об'єкту основних фондів на початок розрахункового року;

$H_a^{річ.}$ – річна норма амортизаційних відрахувань, частка одиниці; розраховується за формулою:

$$H_a^{річ.} = \frac{2}{T}, \quad (3.20)$$

де T – кількість років корисного використання об'єкта.

Розрахунок річних амортизаційних відрахувань за роками здійснення проекту наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Розрахунок річних амортизаційний відрахувань за роками здійснення проекту

Рік	Первісна вартість, грн.	Річна норма амортизаційних відрахувань	Річна сума амортизаційних відрахувань	Сума накопичених амортизаційних відрахувань, грн.	Залишкова вартість об'єкту на кінець року, грн.
Сіялка No-Till PRECISA 8000 (термін корисного використання = 8 років)					
1	1140000	2 : 8 = 0,25	285000,00	285000,00	855000,00
2	1140000	0,25	213750,00	498750,00	641250,00
3	1140000	0,25	160312,50	659062,50	480937,50
4	1140000	0,25	120234,38	779296,88	360703,13
Сіялка Сива СЗМ 3.6 No-Till technology (термін корисного використання = 5 років)					
1	505000	0,4	202000,00	202000,00	303000,00
2	505000	0,4	121200,00	323200,00	181800,00
3	505000	0,4	72720,00	395920,00	109080,00
4	505000	0,4	43632,00	439552,00	65448,00
Квадрокоптер Phantom 4 Pro Obsidian (термін корисного використання = 5 років)					
1	54370	0,4	21748,00	21748,00	32622,00
2	54370	0,4	13048,80	34796,80	19573,20
3	54370	0,4	7829,28	42626,08	11743,92
4	54370	0,4	4697,57	47323,65	7046,35

Продовження табл. 3.6

Рік	Первісна вартість, грн.	Річна норма амортизаційних відрахувань	Річна сума амортизаційних відрахувань	Сума накопичених амортизаційних відрахувань, грн.	Залишкова вартість об'єкту на кінець року, грн.
Квадрокоптер DJI MATRICE 100 (термін корисного використання = 5 років)					
1	115170	0,4	46068,00	46068,00	69102,00
2	115170	0,4	27640,80	73708,80	41461,20
3	115170	0,4	16584,48	90293,28	24876,72
4	115170	0,4	9950,69	100243,97	14926,03

На основі проведених вище розрахунків здійснюємо прогнозування фінансових результатів (табл. 3.7).

На основі складеного прогнозу фінансових результатів складаємо модель дисконтованих грошових потоків (табл. 3.8).

Таким чином, цей розрахунок підтверджує ефективність пропозиції щодо впровадження органічного виробництва в ТОВ «Агрофірма ім. Довженка», про що свідчить позитивна чиста теперішня вартість у розмірі понад 2 млрд грн за чотири роки реалізації проекту. Крім того, динаміка кумулятивної теперішньої вартості грошових потоків показує, що інвестиції будуть повернуті протягом одного року (тобто термін окупності становить менше одного року).

Таблиця 3.7 – Прогноз фінансових результатів, тис. грн.

№	Найменування показника	Рік							
		1				2			
		квартал				квартал			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Чистий дохід від реалізації			246194,54	246194,54			286158,82	286158,82
2	Витрати на виробництво реалізованої продукції	12284,70	666,54	266,76	138,70	12239,91	621,75	221,96	93,91
2.1	Матеріальні витрати	12146,00				12146,00			
2.2	Амортизаційні відрахування	138,70	138,70	138,70	138,70	93,91	93,91	93,91	93,91
2.3	Витрати на експлуатацію техніки:		527,84	128,05			527,84	128,05	
	No-Till PRECISA 8000		217,35				217,35		
	Сива СЗМ 3.6 No-Till technology		182,43				182,43		
	Phantom 4 Pro Obsidian		63,58	63,58			63,58	63,58	
	DJI MATRICE 100		64,47	64,47			64,47	64,47	
3	Результат від реалізації	-12284,70	-666,54	245927,78	246055,84	-12239,91	-621,75	285936,86	286064,91
4	Результат від іншої реалізації								
5	Доходи та витрати від позареалізаційних операцій								
6	Прибуток від операційної діяльності	-12284,70	-666,54	245927,78	246055,84	-12239,91	-621,75	285936,86	286064,91
7	Платежі в бюджет від прибутку (18%)	0,00	0,00	44267,00	44290,05	0,00	0,00	51468,63	51491,68
8	Чистий прибуток (ряд. 6 – ряд. 7)	-12284,70	-666,54	201660,78	201765,79	-12239,91	-621,75	234468,22	234573,23

Продовження табл. 3.7.

№	Найменування показника	Рік								Усього
		3				4				
		квартал				квартал				
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	
A	B	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Чистий дохід від реалізації			333357,76	333357,76			388363,12	388363,12	2508148,48
2	Витрати на виробництво реалізованої продукції	12210,36	592,20	192,42	64,36	12190,63	572,47	172,68	44,63	52573,99
2.1	Матеріальні витрати	12146,00				12146,00				48584,00
2.2	Амортизаційні відрахування	64,36	64,36	64,36	64,36	44,63	44,63	44,63	44,63	1366,42
2.3	Витрати на експлуатацію техніки:		527,84	128,05			527,84	128,05		2623,58
	No-Till PRECISA 8000		217,35				217,35			869,42
	Сива СЗМ 3.6 No-Till technology		182,43				182,43			729,72
	Phantom 4 Pro Obsidian		63,58	63,58			63,58	63,58		508,67
	DJI MATRICE 100		64,47	64,47			64,47	64,47		515,77
3	Результат від реалізації	-12210,36	-592,20	333165,34	333293,40	-12190,63	-572,47	388190,44	388318,49	2455574,49
4	Результат від іншої реалізації									
5	Доходи та витрати від позареалізаційних операцій									
6	Прибуток від операційної діяльності	-12210,36	-592,20	333165,34	333293,40	-12190,63	-572,47	388190,44	388318,49	2455574,49
7	Платежі в бюджет від прибутку (18%)	0,00	0,00	59969,76	59992,81	0,00	0,00	69874,28	69897,33	451251,55
8	Чистий прибуток (ряд. 6 – ряд. 7)	-12210,36	-592,20	273195,58	273300,59	-12190,63	-572,47	318316,16	318421,16	2004322,94

Таблиця 3.8 – Модель дисконтованих грошових потоків, тис. грн.

№	Найменування показника	Рік								
		0	1				2			
			квартал							
			I	II	III	IV	I	II	III	IV
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий грошовий потік, усього: (ряд. 1.1 + ряд. 1.2 +(-) ряд. 1.3 -(+) ряд. 1.4 - ряд. 1.5)	-14 488,38	-12 146,00	-527,84	201 799,48	201 904,49	-12 146,00	-527,84	234 562,13	234 667,14
1.1	чистий прибуток		-12284,70	-666,54	201660,78	201765,79	-12239,91	-621,75	234468,22	234573,23
1.2	амортизаційні відрахування		138,70	138,70	138,70	138,70	93,91	93,91	93,91	93,91
1.3	кошти від продажу основних засобів									
1.4	капіталовкладення	1 814,54								
1.5	приріст оборотного капіталу	12673,84								
2	Залишок коштів на початок періоду		12673,84	527,84	0,00	201 799,49	403 703,97	391 557,97	391 030,14	625 592,27
3	Накопичена готівка на кінець періоду (ряд. 1 + ряд. 2)		527,84	0,00	201 799,49	403 703,97	391 557,97	391 030,14	625 592,27	860 259,40
4	Коефіцієнт поточної (дисконтованої) вартості при ставці дисконту = 17,5%	1	0,8511	0,8511	0,8511	0,8511	0,7243	0,7243	0,7243	0,7243
5	Поточна (дисконтована) вартість грошових потоків (ряд. 1 x ряд. 4)	-14488,38	-10337,02	-449,22	171744,24	171833,61	-8797,46	-382,32	169895,61	169971,67
7	Чиста поточна (дисконтована) вартість (NPV)	-14488,38	-24825,40	-25274,63	146469,62	318303,22	309505,76	309123,44	479019,05	648990,72

Продовження табл. 3.8.

№	Найменування показника	Рік							
		3				4			
		квартал				квартал			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV
A	B	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Чистий грошовий потік, усього: (ряд. 1.1 + ряд. 1.2 +(-) ряд. 1.3 -(+) ряд. 1.4 - ряд. 1.5)	-12 146,00	-527,84	273 259,94	273 364,95	-12 146,00	-527,84	318 360,79	318 465,79
1.1	чистий прибуток	-12210,36	-592,20	273195,58	273300,59	-12190,63	-572,47	318316,16	318421,16
1.2	амортизаційні відрахування	64,36	64,36	64,36	64,36	44,63	44,63	44,63	44,63
1.3	кошти від продажу основних засобів								
1.4	капіталовкладення								
1.5	приріст оборотного капіталу								
2	Залишок коштів на початок періоду								
3	Накопичена готівка на кінець періоду (ряд. 1 + ряд. 2)								
4	Коефіцієнт поточної (дисконтованої) вартості при ставці дисконту = 17,5%								
5	Поточна (дисконтована) вартість грошових потоків (ряд. 1 x ряд. 4)	860 259,40	848 113,40	847 585,56	1 120 845,51	1 394 210,46	1 382 064,46	1 381 536,62	1 699 897,40
7	Чиста поточна (дисконтована) вартість (NPV)	848 113,40	847 585,56	1 120 845,51	1 394 210,46	1 382 064,46	1 381 536,62	1 699 897,40	2 018 363,19

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Інвестиційна діяльність є важливою складовою фінансово-господарської діяльності сучасних підприємств України і світу. Керівництво великих і середніх підприємств вимушено приймати управлінські рішення інвестиційного характеру щодо вибору оптимального варіанту: придбання нового удосконаленого замість застарілого активу чи обмежитися його ремонтом; здійснити власне будівництво чи орендувати будівлю. Рішення ж більш високого рівня – такі як розширення виробництва, будівництво нового будинку, із залученням кредиту чи без нього, повне відновлення парку устаткування, освоєння нового виду діяльності, повинні прийматися на основі продуманого плану дій, при впевненості керівника проекту в тому, що дане рішення принесе підприємству реальний прибуток у майбутньому, а не погіршить його стан. Тому виникає при цьому наступне запитання: які методи та їх комбінації є найбільш ефективними для інвестора при аналізі інвестиційних проектів з метою запобігання великих втрат від інвестицій, які можуть бути неефективними

Актуальність цієї теми пояснюється не лише обмеженістю українського фондового ринку, а й багатьма перевагами, які виникають у реальному інвестиційному процесі. Незважаючи на те, що теоретичні основи та практика інвестиційної діяльності активно вивчаються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, досвід таких досліджень ще досить скромний.

Все це визначає надзвичайну актуальність теми підсумкової кваліфікаційної роботи бакалавра.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є АТ «Полтавський завод медичного скла», його виробничо-господарська діяльність, специфічні методи і механізми управління виробничою діяльністю підприємства, їх дієвість в процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

На першому етапі виконання кваліфікаційної роботи було проведено дослідження теоретичних засад розроблення інвестиційних проектів (розглянуто наукові підходи до визначення сутності інвестиційного проекту та його складових, класифікацію інвестиційних проектів, етапи їх розроблення та основні методи оцінювання інвестиційних проектів).

В економічній літературі виділено різні підходи до трактування терміну «інвестиційний проект», котрі різняться головним чином функціями і, як наслідок, якими бізнес-процесами вони користуються. На основі аналізу існуючих підходів до визначення сутності категорії «інвестиційний проект» в роботі інвестиційний проект розглядається як обґрунтування економічної доцільності, обсягу та термінів капітальних вкладень, яке включає необхідну проектно-кошторисну документацію, розроблену відповідно до законодавства та затверджених у встановленому порядку стандартів (норм і правил), а також опис практичних дій задля здійснення інвестицій (бізнес-план). Насамперед це дає змогу підприємливій фірмі, а потім і зовнішнім інвесторам всебічно оцінити очікувану ефективність та доцільність здійснення тих чи інших реальних інвестицій.

Розглянуто основні види інвестиційних проектів за різними критеріями, зокрема за критерієм масштабів, тривалості реалізації, якості виконання, обмеженості ресурсів, учасників тощо.

Розроблення та реалізація інвестиційного проекту на промислових підприємствах займає значну кількість часу, від зародження ідеї до її реалізації. За підходом програми промислового розвитку ООН (ЮНІДО) проект інвестиційної розробки та впровадження на промислових підприємствах являє собою процес, що складається з трьох етапів: передінвестиційного; інвестиції; оперативний. В роботі були розглянуті зміст кожного із даних етапів. Оскільки на передінвестиційному етапі відбувається обґрунтування ідеї проекту, складається вся необхідна документація, проводиться оцінювання доцільності впровадження, саме даному етапу приділена максимальна увага.

Розглянувши сутність інвестиційного проекту та цілі, для яких він потрібний, розглянуто стандарти, за якими прийнято створювати цей документ у світі. В роботі акцентується увага на тому, що існує потреба загального стандарту бізнес-плану, щоб можна було порівнювати такі документи один з одним. Таким стандартом зазвичай прийнятий формат ЮНІДО.

Першою умовою капітальних вкладень є отримання майбутнього економічного доходу у вигляді грошових надходжень, достатніх для погашення початково вкладених капітальних витрат протягом терміну реалізації інвестиційного проекту. Тому особлива увага в роботі приділена показникам оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів.

Другий розділ кваліфікаційної роботи присвячений вивченню економічної діяльності підприємства, що є об'єктом дослідження.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є АТ «Полтавський завод медичного скла». З огляду на спеціалізацію досліджуваного підприємства проаналізовано стан та проблеми розвитку агропромислового комплексу в Україні. Сільське господарство України є одним з найперспективніших секторів сучасної економіки. Це один з небагатьох секторів, що зростає, а також сектор, який зберігає ідентичність країни та підтримує розвиток сільських територій. Більшість сільських жителів зайняті в сільському господарстві або як працівники підприємств і фермерських господарств, або на власних підсобних землях. Станом на 2020 рік понад 12,8 мільйона з 41,7 мільйона жителів України проживають у сільській місцевості.

Після формулювання основних цілей, перерахування основних видів діяльності та надання загальної характеристики підприємства, у кваліфікаційній роботі було проведено аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом розрахунку основних економічних та фінансових показників його діяльності та дослідження основних тенденцій зміни їх значень. Інформаційною основою даного аналізу є фінансова та статистична звітність ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2019-2021 рр.

Провівши аналіз основних фінансово-економічних показників підприємства за 2019- 2021 рр., слід зазначити:

– вартість сукупного капіталу протягом всього досліджуваного періоду не залишається постійною. Так, протягом в 2020 році зменшилась на 2,32%, що складає 86283,0 тис. грн. в порівнянні з 2019 роком. Протягом наступного року значення даного показника збільшилось на 12,91% або на +468369,0 тис. грн. порівняно з 2020 р. В результаті зазначених змін середня вартість сукупного капіталу збільшилась з 3713429 тис. грн. у 2019 році до 4095515,0 тис. грн. Аналізуючи показник середньої вартості власного капіталу, можна говорити, що його динаміка є доволі позитивною: мало того, що значення даного показника протягом усього періоду є додатнім, так його абсолютне значення з часом постійно зростає. Це свідчить про суттєві успіхи підприємства щодо управління із фінансовим станом, оскільки його діяльність більш ніж на 75% здійснюється за рахунок власних джерел фінансування;

– Обсяг виробленої продукції зростає, а саме на 11,19% рази у 2021 році в порівнянні з 2019 роком, в результаті чого його значення збільшилось з 1791554 тис .грн. у 2019 році до 1992108,0 тис. грн. у 2021 році. Аналогічним чином змінювався чистий дохід від реалізації продукції підприємства;

– Дослідження економічного та фінансового стану показало, що ефективність використання ресурсів протягом останніх років перебуває на низькому рівні, головним чином через збільшення зношеності основних фондів, збільшення часу, витраченого на незаплановані ремонти, що призводить до зростання поточних операційних витрат та зниження продуктивності..

– Фінансові результати є абсолютно задовільними, і прибуток був досягнутий протягом усіх трьох років. Так, валовий прибуток компанії у 2019 році становив 125737,0 тис. грн, у 2020 році - 195928,0 тис. грн, а у 2021 році - 197964,0 тис. грн. Аналогічна тенденція спостерігається і при аналізі прибутку компанії від операційної діяльності: У 2019 та 2020 роках компанія отримала прибуток від операційної діяльності у розмірі 198403,0 тис. грн та 409395,0 тис.

грн відповідно. У наступному, 2021 році, сума прибутку від операційної діяльності склала 684337,0 тис. грн..

– Що стосується показників рентабельності, то зростання прибутковості спостерігається за всіма показниками рентабельності, починаючи із рентабельності власного капіталу, і закінчуючи чистою рентабельністю продаж. Така ситуація дозволяє зробити висновки щодо покращення ефективності діяльності підприємства.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було проведено дослідження основних напрямів покращення процесу формування та реалізації інвестиційних проектів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».

Зокрема, проведений аналіз інвестиційної діяльності та інтенсивності використання реальних інвестицій на підприємстві. Результати аналізу показують, що інвестиційна діяльність на підприємстві протягом періоду, що аналізується, була нестабільною. Так, обсяг інвестиційних вкладень у 2019 році складав 38,2 млн. грн., причому 41,23% цих коштів було спрямовано на придбання основних засобів, а 58,77% – у довгострокові фінансові інвестиції (динаміка та структура інвестицій ТОВ «Агрофірма «ім. Довженко» наведена на рис. 3.2) Протягом наступного 2020 року розмір інвестицій зменшився майже вдвічі та складав лише 19,08 млн. грн. При цьому ці кошти стовідсотково були спрямовані на придбання основних фондів, тобто в реальні інвестиції. Але у 2021 році відбулось значне зростання розміру інвестованих підприємством коштів до 119,06 млн. грн. (майже у 6,24 рази). Переважну їх частину, 84,18%, складала вкладення у придбання основних засобів, але 9,44% припадало на незавершене будівництво, 4,0% - нематеріальні активи, 2,38% - інші необоротні активи.

Порівняння обсягу та структури інвестицій за типами показує, що реальні інвестиції залишаються пріоритетними для компанії. У період 2020-2021 років реальні інвестиції становлять найбільшу частку в структурі інвестицій підприємств: 100% на початку та 84,18% на кінець періоду. Це вважається

позитивним явищем, оскільки підприємництво в аграрному секторі переважно пов'язане з виробничою діяльністю. Тому керівництво цього підприємства розглядає реальні інвестиції, а точніше капітальні інвестиції, як пріоритетний напрямок інвестування.

В контексті збалансованої стратегії розвитку підприємства запропоновано алгоритм формування інвестиційної стратегії.

В роботі зроблено акцент на тому, що виробництво органічної продукції є практичною реалізацією у сфері аграрного виробництва концепції сталого розвитку, що передбачає поєднання економічного зростання, соціального розвитку й захисту довкілля як взаємозалежних і взаємодоповнювальних елементів стратегічного розвитку держави, що гарантуватиме населенню високу якість продовольства як важливої складової продовольчої безпеки.

На завершальному етапі дослідження було підготовлено інвестиційний проект з впровадження системи покращення якості ґрунтів та безпосередньо самого зерна, зокрема системи No-Till. Слід особливо підкреслити, що впровадження зазначеної технології має наслідком не тільки підвищення якості зерна, але й суттєве збільшення його урожайності, і саме цей аспект дозволяє підтримувати задовільну рентабельність технологій, орієнтованих на високу якість. Розрахунки визначили, що кошти, необхідні для реалізації проекту, становлять близько 1,8 млн. грн, а економічні вигоди від реалізації проекту, такі як збільшення обсягів виробництва, зниження собівартості продукції та збільшення прибутку, забезпечать повернення інвестиційних коштів протягом восьми місяців. Таким чином, реалізація запропонованих даних заходів позитивно позначиться на діяльності підприємства, оскільки вона призведе до зростання його ключових показників, а також до підвищення задоволеності співробітників компанії.